BARIŞ DÜNYASI

AYLIK, SİYASİ FİKİR MECMUASI

İDEOLOJİ

Ordu ve Millet

Kalkınmamıza Ordu ve Gençlik nasıl katılır?

AÇIK OTURUM:

Harpsiz Dünya

Sayı : 63 Ağustos 1967 2 Lira

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay ALOK

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi :
Raif BALCI

Ankara Temsilcisi :
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL : 12 48 91

İdare yeri: Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
31 Temmuz 1967

Basıldığı Yer :
Türkiye Basımevi

SAYI: 63 — CİLT: 6
Ağustos - 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Olaylar - Yorumlar

BAŞBAKANIN BASIN TOPLANTISINDA SOSYAL ADALET

BAŞBAKAN Sayın Demirel, 8 Temmuz sabahı İstanbul Valiliğinde altıncı basın toplantısını yaptı. Basın toplantılarının bir gelenek haline koyduğunu ve bunlardan çok yararlandığını belirten Başbakan, konuşmasının ilk kısmını sosyal adalet konusiyle Anayasaca kabul edilmiş olan sosyal devlet ilkesini sömürenlere verdiği cevap teşkil etti.

Demokratik rejim içinde fikir ve ifade ayrılıkları tabiîdir ama, bunlar Anayasanın ve kanunların sınırları içinde kalmalıdır. Yoksa *«hiç bir sınır ve hudut tanımayan bir ortam hukuk devleti ve nizam fikri ile bağdaşamaz.»* Başbakan'a göre, *«fikif ve ifade hürriyetinin zenginleştirdiği bir çeşitlilik ortamı, bugünden yarına ilerleyen bir ülkede daha iyiye ve daha doğruya yönelen siyasî tercihler için daima kıymetli bir zemin teşkil eder.»* Bundan korkmamak, hiç bir şekilde tedirgin olmamak lâzımdır.

«Anayasamız, modern telekkilere uygun olarak, sosyal devlet fikrine ve sosyal adalet ülküsüne yer vermiş olması, üzülerek belirteyim ki, bazı çevrelerde yanlış yorumların ve tehlikeli tahriklerin bir istismar vasıtası yapılmaktadır. Anlayışımız o dur ki, sosyal adalet prensipi ne bir servet düşmanlığı, ne bir sefalet istismarı, ne de vatandaşların yoksullukta eşit hale getirilmesi gibi sakat ve sapık fikirlere mesnet olacak bir mefhum değildir. Sosyal adalet, siyasî sahada şahsî ihtirasların âleti ve silâhı olmadığı gibi, vatandaşları birbirlerine düşünerek sınıf mücadelelerinin kışkırtılmasına, her türlü refah ve kalkınmanın muhtaç olduğu huzur ve istikrarın bozulmasına bir vasıta olarak ta kullanılamaz. Millî bütünlüğümüzün ve beraberliğimizin yeni bir kuvvet kaynağı olarak değerlendirmeye mecbur olduğumuz sosyal adalet mefhumunun milletçe bizi bölmek, fakir - zengin, işçi - işveren, okumuş, okumamış diye çeşitli vasıflarla karşı karşıya getirmek ve düşmanlık kamplarına ayırmak isteyen şer kuvvetlerinin istismar âleti yapmalarına her şeyden evvel Türk milletinin sağduyusu ve onu temsil eden Anayasamız ve kanunlarımız asla müsaade etmez.»

Eksik veya noksanların görülmesi, hürriyet düzeni içinde gelişmenin normal bir sonucudur. *«Milletlerin hürriyetleri olmadığı düzenlerde neyin iyi, neyin kötü olduğu»* ölçülemez ve beliremez. *«Eksik veya kusurlar müesseseleri yıkmak değil, islâh etmek suretiyle düzeltilebilir.»*

Başbakan bu konudaki sözlerini şöyle bitirmiştir:

«İçinde bulunduğumuz devreyi, demokrasiyi ve hürriyet rejimini doğru anlayarak onun nimetlerini suiistimal etmeden, fakat hüsnü istimal ederek gerçekleştirmemiz zaruridir. Türkiye'nin medeniyetçilik ve terekki dâvasının fikrimce en mühim unsuru budur...»

Sosyal adalet, bugün istisnasız bütün modern toplumların uymaya çalıştıkları ya da zorlandıkları başlıca hedef ve ilke olmuştur. Hürriyet rejiminin korunması ve yaşaması için bu ilkenin eniyi rejim ve yönetim düzeni içinde uygulanması şarttır. Buna bağlanıcı ilk hedef göziyle bakmıyarak sosyal adaletsizlikleri ekonomik fayda düşüncesiyle kaçınılmaz bir zaruret olarak görüp bile bile ihmal etmek, demokratik hürriyet rejimi için en yıkıcı bir tehlike olur. Tecrübeler göstermiştir ki, sosyal adaleti en iyi şekilde sağlama, hürriyet rejimi içinde mümkün olmaktadır. Sınıf diktatörlüğü ileri sürülerek kurulan ve gerçekte toplumu üretim dışı türemiş bir sınıfın en zalim ve en ağır baskısı altına koymakla

sonuçlanan komünist rejimlerde sosyal a d a l e t i l k e s i n i n daima geri plana atılabildiği ve gereği gibi sağlanamadığı görülmüştür. İşgücünü kullanma ve kollektif iş akdi hürriyeti ile siyasî hürriyetin, her memlekette sosyal adaletin tek ve şaşmaz teminatı olduğu anlaşılmıştır. Bu bakımdan sayın Başbakan Süleyman Demirel'in, bu ilkeyi sömürerek memlekette bir sınıf düşmanlığı yaratan ve amaçları artık herkesçe bilinen sol akımlara karşı yeni ve belki de son bir uyarıda bulunmuş olmasını yerinde buluruz...

Ancak Demirel, basın toplantısında gerek önce hazırlayıp okuduğu basılı demecinde, gerek bu konuda Ulus yazarı Sadun Tanju'nun sorusuna verdiği cevapta sosyal adaletin ne olduğunu anlatmamış, sadece ne olmadığını söylemekle yetinmiştir. Oysa ki asıl önemli olan ve devlet sorumluluğunu üzerine almış bir kişinin ağzından işitilmek istenen şey, •sosyal adaletten ne manâ anlaşıldığıdır. Türkiye'de 40 bin köyün yarısından fazlasını şimdiye kadar mahrum kaldığı içme suyuna kavuşturmayı bile sosyal adalet çerçevesi içinde mütalâa etmekle Başbakanın, bu ilkeyi çok geniş anlam içinde ele aldığı anlaşılıyor. Ancak bu beyandan halkın yararlanacağı alt tesisler meydana getirerek ekonomik kalkınma sayesinde sosyal adaleti gerçekleştirme manâsı da çıkabilir. Oysa ki, bugün artık sosyal dâvaları ekonomik dâvalara bağlı, ancak bu sayede varılabilecek bir hedef olarak gören bir politika, tarihî realitelere aykırı olmaktan başka, hürriyet ve demokrasi rejimi için de en büyük tehlike teşkil eder.

Sayın Başbakan, kendisinin üzerine büyük bir emek harcadığı, hayat tecrübelerinden ve edindiği müspet bilgilerden yaptığı katkılarla realist ölçülere uydurduğu İkinci Beş Yıllık Plana, hükümetin ve iktidarının sosyal adalet anlayışı üzerinde kesinlikle yargıya varacak açıklığı sokamamıştır. Sanayie ağırlık verilmesi, yatırımların Birinciye göre iki misline çıkarılması, kurulu düzeni değiştirecek her türlü reformlar üzerinde durmamış olması gibi yönleriyle İkinci Beş Yıllık Plan; ekonomik kalkınmayı ilk hedef ve sosyal adaleti de onunla birlikte sağlanacak bir ikinci hedef olarak kabul etmiş gözükmektedir. 8 Temmuz günü İstanbul'da yaptığı basın toplantısında Başbakanın, hazır soru da sorulduğu için, bu konuda belki de yanlış olarak doğan bir anlayışı düzeltmeye vakit bulamamış olmasına üzüldük.

İktidarına ve şahsına karşı Türk milletinin çoğunluğu ümit bağlamış ve güvenini göstermiş olduğu için, sayın Demirel'in sosyal adaletin ne olmadığı değil, ne olduğu ve nasıl gerçekleşeceği hakkında baştan başa gerçeklere ve rakamlara dayanacak bir politikası olmasını, varsa bunun açıklanmasını, henüz üzerinde durulamamışsa bir an evvel hazırlanmasını temenni ederiz. Ancak bundan sonra memlekette sosyal adalet ilkelerini istismara yeltenen yıkıcı ve tehlikeli akımlarla hürriyet kuralları içinde mücadele mümkün olur. Yoksa bugün zenginin daha zengin, fakirin daha fakir yapıldığını - ki, genel olarak ortaya atılınca tamamen yanlış ve yersiz bir iddia olur - söyleyenleri solcu diye susturmak ne derece doğru değil ve zararlı ise, aksini iddia edeni de hiç bir şekilde doğrulamak mümkün olamaz. Bu memlekette zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapan olaylar geçmektedir; ve sosyal adalet politikamız belli olmadığı için bu olaylar ne alınan tedbirlerle, hattâ ne de kanunlarla önlenememektedir. Vergi adaletsizliği vardır; toprak dağılımında adaletsizlik vardır; üretim ve mübadele ilişkilerinde ve eylemlerinde adaletsizlikler vardır, nihayet dayanağı olmayan ferdin yaşamasına değinen hiç bir teminat olmadığı için açık şekilde tüm sosyal güvensizlik vardır.

AP iktidarının ve bu iktidarın dinamik genç Başbakanının başarısı, memleketin ve Türk milletinin başarısı olacaktır. Çalışanları, iş görenleri, memlekete hizmet edenleri kötülemekten, onlara köstek olmaktan öteye geçmeyen yaradılışımıza değil, köksüz biçimde girdiğimiz demokrasiye bağlı bir gelenek kuruldu ve siyasî parti mücadelelerinde hâkim faktör oldu. Bu, modern toplum anlayışına göre tamamen ilkel, hürriyet ve demokrasiye aykırı, bir şeydir. Biz - rejime tamamiyle düşman olan ve açıkça sosyalizmi hedef tanıyan partiler dışında - bütün partilerin gerek kalkınmada yardımcı olmaları ve gerek devrin ve memleketin icaplarına uygun bir sosyal adalet ilkesinde iktidarla fikir birliğine varmaya çalışmaları dileğindeyiz. Sosyal adalet muhalefetin bayrağı haline gelmemeli, getirilmemelidir.

Bu konuda şüphesiz en büyük vazife iktidara ve onun sayın Başbakanına düşmektedir. Önce kendisinin ve Partisinin bu konudaki anlayışı kesin olarak anlaşılmalı; sonra bu anlayışa rejime bağlı olan diğer partilerin katılmaları denemesi yapılmalıdır. Bu denemede partiler arasında bir anlayış farkının belirmesi bile çok önemli bir sonuç olur. Bu suretle sosyal adalet, her zaman hürriyet konusunda yapıldığı gibi, muhalefetin bir politika demagojisi olmaktan kurtulur. Rejimin selâmeti, huzur ve istikrarın sağlanması için bunun ilk şart olduğu kanısındayız.

İKİNCİ BEŞ YILLIK PLAN KARŞISINDA PLANIN HAZIRLAMA METODUNDA KÖKLÜ BİR REFORM İHTİYACI BELİRMİŞTİR

DEMİREL Hükümetinin hazırladığı ve enerjiyle uygulamaya kararlı bulunduğu İkinci Beş Yıllık Plan, parlâmentodan geçerek kesinleşmiştir. Ayrıca plan uygulamasında İcranın yetkilerini genişleten bir kanun da Meclislerce kabul olunmuştur. 1968-1972 yıllarını kapsayan bu Plan, iktidarın siyasî tercihini aksettirmektedir. Kamu sektörü daha ziyade enfrastrüktür yatırımlarla yetinecek; üretim alanındaki yatırımlar özel sektörden beklenecektir. Bu böyle olmakla beraber, özel sektörün girişmediği veya girişemediği alanlarda devlet yatırım yaparak Plan hedeflerini gerçekleştirecektir. Yılda Ortalama % 7 gelişmeyi ve dönem sonunda gayrisafi millî hâsıladan % 40.3 artışı hedef tutan İkinci Beş Yıllık kalkınma planının Türk milletine uğurlu olmasını temenni ederiz.

Ancak staratejisi ve tekniği ile hazırlanma metodu bakımından Türk planı henüz bir emekleme devrinde olduğunu unutmamak gerekir. Parlâmentoda Plan tenkitleri kanaatimizce bu bakımdan sönük geçmiştir. İkinci Beş Yıllık Plan, iktidarın tercihlerine göre teknisiyenler tarafından hazırlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Planda teknisiyenler kendi doktriner tercihlerini hükümete ve Parlâmentoya empoze etmeye kalkışmışlar ve fikirleri kabul edilmeyince de velveleli bir istifa ile vazifelerinden ayrılmışlardı. İkinci Planda bunun aksi olmuş; siyasî iktidar kendi programına ve yönüne uygun bir Planın hazırlanmasını teknisiyenlere emretmiştir.

Bizce her iki metod da temelden yanlıştır. Planın, iktidarda bulunan siyasî Partinin programı, seçim beyannamesi ve diğer belgelerle millete vadettiği işleri kapsamına alması normal görünebilir. Fakat siyasî iktidar bu tercihte kayıtsız şartsız serbest olmamalı; onunla teknisiyenler arasında yetkili bir istişarî karar organı bulunmalıdır. Ne Yüksek Planlama Kurulu ne de sayıları yüzü bulmuş ihtisas komisyonları sözü edilen organın vazifesini göremez. Plan parlâmentoya gelmezden evvel, üniversiteler, meslekî teşekküller, büyük belediyelerle siyasî partiler temsilcilrini ve ayrıca Bakanlıklar ve İktisadî Devlet Teşekküllerinin üçte birden fazla olmamak üzere yollayacağı delegelerden kurulu daimî bir kurul önünde uzun boylu incelenmeli ve tartışılmalıdır. Kurulun kararlarından hükümetçe kabul edilmeyenler, gerekçeleriyle birlikte Parlâmentoya intikal eder. Parlâmento bundan sonra Plan üzerinde kararını verir.

Esasa değinen bu konu dışında İkinci Beş Yıllık Planda başlıca eleştirilebilecek nokta, birçok konularda tedbir ve yol göstermekten ziyade, Planın iktisat ilminin bilinen kurallarını hatırlatmakla yetinmiş ve yuvarlak ifade kullanmayı tercih etmiş olmasıdır. Kabul edilen Planda yapılan çeşitli tekliflerden birkaç örnek verelim:

- *Bankacılık sistemi özellikle tasarrufları arttırıcı ve daha etkin dağılım sağlayıcı şekilde gözden geçirilecek ve düzenlenecektir.*
- *Sigortacılığın gelişmesi için gerekli tedbirler alınacak ve sikorta şirketlerinin elinde toplanan fonların ekonomik kalkınmayı hızlandırıcı yatırımlara yönelmesine çalışılacaktır.*
- *Organize olmayan kredi piyasasının, bankacılık sisteminin geliştirilmesi ve sermaye piyasasının kurulması suretiyle ortadan kaldırılması yoluna gidilecektir.*
- *Kırtasiyeciliğin büyümesi önlenecektir. (Azalması hedef olmuyor)*
- *İktisadî Devlet teşebbüslerinin ellerinde bulundurdukları fonlardan azami tasarruf sağlama temel ilke olacaktır.*
- *Tasarrufları artırmak üzere yatırılabilir fonların etkin bir dağılımının sağlanması temin olunacaktır.*
- *Mevcut vergi sisteminin, sosyal açıdan olduğu kadar iktisadî ve malî bakımdan da yetersizliği giderilecek ve ihtiyacı karşılayacak niteliğe kavuşturulacaktır.*
- *Vergi reformu yapılırken gelirlerin kişiler arasındaki dağılımının kötüleşmemesi, toplam tasarruf hacminin azalmaması*

ve kaynakların etken dağılımının bozulmamasına dikkat edilecektir.

- *Fiat istikrarı korunacaktır.*
- *Ekonomide fiat teşekkülüne zorunluk olmadıkça müdahale edilmeyecektir.*

Bu örneklere Planın her bölümünde ve her sahifesinde bol bol rastlanabilir. Bizce, Türkiye'nin özel şartları ve durumu gözönüne alınırsa, Planın bir akıl ya da fetva verme Dairesi olmaması gerekir. Hazırlanan Planın başariyle uygulanabilmesi eğer buna bağlı ise, Planlama Teşkilâtının başlıca vazifesi bu tavsiyelerin nasıl yerine getirilebileceğini kesin olarak belirtmek olmalıdır.. Kanunlar ve teşkilât mı değişecek; yeni kanunlar ve teşkilât mı konacak, uygulamada şu veya bu metodun kullanılması mı gerekecek? Bütün bu gibi konularda Planlama söz sahibi olmalı ve bu iş kendisine başlıca vazife olarak verilmiş bulunmalıdır. Şüphesiz böyle bir fonksiyonla donatıldığı takdirde Planlama'nın çok daha kuvvetli, daha yetkili duruma sokulması gerekecektir.

1961 Anayasasiyle artık planlamadan vaz geçmeye imkân yoktur. Bugün olmazsa yarın, herhangi bir iktidar Anayasanın koyduğu zorunluğa rağmen, ya doktrini ya da siyasî stratejisi bakımından plana karşı olursa, bu teşkilâtı arzularının tescilini yapan bir Fetva Eminliği durumuna sokabilir. Bugün Planlama Teşkilâtının ne ilmî, ne de malî ve idarî otonomisi yoktur. Kadrosuna ve bütçesine siyasî iktidar hâkimdir. Elemanlarını kısması, gerekli yetenekleri ve ödenekleri vermemesi, devlet bürokrasisi içinde elini kolunu kıskıvrak bağlaması tamamen elindedir. Vakıa bu Teşkilât devlet içinde devlet olacak değildir. Son söz her zaman hükümetin ve parlâmentonundur. Fakat eğer demokrasi içinde kalkınma söz konusu ise, o zaman, Planlama'nın demokratik örgülerle kurumsal bağlar kurması; aynı zamanda en geniş ölçüde ilmin yardımına ve desteğine kavuşabilmiş olması ve nihayet karar ve tercihlerinde - yine son söz siyasî iktidara ait olmak ve bu iktidarın ana doktrinine planda sadık kalınmış bulunmak kaydiyle - hiç bir tesire bağlanmadan tamamen serbest bulunması lâzımdır.

Planlama Teşkilâtının çeşitli araştırma enstitüleri ve kurulları ile takviyesi lâzımdır. Tarım, endüstri, enerji, sulama, toprak, tohum; orman; hayvan, prodüktivite, şehirleşme, eğitim, sağlık; köy, sıralanmasının yeri burası olmayan diğer konularda plan hedefleri ve stıratejisine uygun araştırmalar ve denemeler yapacak çeşitli enstitüler kurulmalı ve halen kurulmuş olanlarla birlikte hepsi Planlama Teşkilâtına bağlanmalıdır. Enstitüler ve araştırma merkezleri de otonom kuruluşlar olacaktır. Bakanlıkların bu gibi hizmetleri bu suretle bir araya toplanmalı, onlar yalnız icra ile uğraşmalıdırlar. Bakanlıkların iyi bir araştırmacı olamadıkları ve olamıyacakları kanısındayız. Bütçelerindeki kısıntılar araştırma ve inceleme ödeneklerinden yapılır ve çok defa Bakanlıkların araştırma ve inceleme kurulları kızak yerleri gibi kullanılır. Türkiye araştırma için, belki az para harcamamakta; fakat alınan randıman ve araştırmanın hayat üzerindeki olumlu etkisi çok kısır ve yetersiz kalmaktadır. Mademki plan her şeyin temeli ve esası olacaktır; şu halde araştırmanın da topluca bu teşkilât içinde toplanması ve gelişmesi en doğru yoldur. Bu suretle şimdikinden kat kat fazla araştırma yapılması ve son de-

rece olumlu sonuçlara varılması mümkün olacaktır.

Demokratik rejim içinde planlı kalkınmanın içten inanmış bir savunucusu ve damgasını basmış bir adamı olarak, Demirel'in bu çok önemli konuyu ele almasını ve Üçüncü Beş Yıllık Plan,ı Yüksek Planlama Kurulu, araştırma enstitüleri ve kalkınma kongreleri gibi örgütlerle kuvvetlendirilmiş bir planlama teşkilâtına hazırlatmayı başarmasını temenni ederiz.

ÇÖZÜM BEKLEYEN BÜYÜK BİR DÂVAMIZ : EĞİTİM VE İŞ PLANLAMASI

GERİ kalmış memleketlerin özelliklerinden biri, gün geçtikçe büyüyen işsizler ordusunun yanı sıra, her çeşit alanda yetişmiş personel sıkıntısı çekilmesidir. Bu konuda Türkiye'nin durumunu birçok geri memleketlerden daha elverişsiz olduğuna işaret etmek istiyoruz. Yeni kalkınmaya başlayan Asya ve Afrika memleketlerinde adam yetiştirme ve elemeğini planlama dâvasını, ekonomik planlama dâvasından ayırmıyarak hattâ birincisine öncelik tanıyarak ele alanlar arasında ciddî başarı elde etmiş olanlar vardır. Gençler için mecburî iş ve eğitim mükellefiyetleri konmakta; iş ile eğitim bir arada yürütülmektedir. Atölye — okul, çiflik — okul sistemi klâsik eğitim alanında bir devrim yapmıştır. Orta ve yüksek derecede teknik ve meslekî okullara girmek için belirli bir süre — bazı yerlerde ve alanlarda üç seneye kadar — iş hayatında çalışmış olmak şartı, bugün ileri memleketlerin kabul ettiği bir usul olmuştur. Pratik bilgi vermek ve doğrudan doğruya işde çalıştırmak için kurulmuş çeşitli modellere göre eğitim müesseseleri kurulmuştur. Bu arada işletmelerde çalışan personelin kurslar ve diğer usullerle eğitimi, bilhassa yeni teknik bilgi vermek bakımından çok faydalı olmakta ve geniş bir uygulama programına konu teşkil etmektedir. Gençlerin erken hayata atılmaları ve üniversitelere doğru yayılan akımın hafifletilmesi için de birtakım tedbirler alınmaktadır.

Bizde ise bu konuda tedbirler aksi yöndedir. Mühendislik, Tıp gibi pozitif bilim sahaları dışında hukuk, edebiyat, iktisat ve hattâ fen kolları üniversite tahsilini bitirmiş gençlerin iş hayatında, okullarda edindikleri bilgiden sıyrılmaya, başka bir deyimle hayat bilgilerini yeniden öğrenmeye mecbur kaldıkları bir gerçektir. Oysa ki, bu uzun tahsil süresinde gençlerin asıl hayat bilgisi edinme çağları heba olup gitmektedir. Üniversite ve yüksek okul mezunlarına kanunlarla tanınan imtiyazlar ve öğrencilerin bu imtiyazları elde edebilmek için gördükleri kolaylıklar bir teşvik unsuru olmaktadır. Eğer gençlerin hayata erken yaşta başlamaları ve sonra gerekirse yüksek tahsillerine devam etmeleri eğitim politikamızda prensip olsaydı ve üniversite ve yüksek okul mezunu olmak kişisel değer dışında ayrı imtiyaza vesile olmasaydı, çok şey değişebilirdi.

Her şeyden önce üniversitelere bu kadar ağır yük binmezdi. Vakıa biz daha çok üniversiteye muhtacız, fakat üniversite yapmak yetmez; üniversiteci genç te bulmak gerekir. Diploma alarak baremde ve askerlikte haklar kazanmak ve uzunca bir süre hayatla çarpışma yükünden uzak kalabilmek düşüncesi, üniversitelerimize rağbeti çoğaltan âmillerin başında gelmektedir. Mühendislik hakkı tanınmadığı için, teknik okulların öğrencileri grev yapabilmekte, aylarca direnebilmektedirler. Eğer bu okullardan piyasanın istediği adamlar yetişecekse, kimse onların diplomalarına bakmaz; meharetine bakar. Anlaşılan burada okuyanlar, hizmetlerini devlete satmak için hazırlanmaktadırlar.

Toplum içinde, mezunlarını imtiyazlı sınıf haline koymamış olsak, üniversite ve yüksek okulların da nitelikleri değişip gerçek fonksiyonlarını yapacak duruma geleceklerine şüphe yoktur.

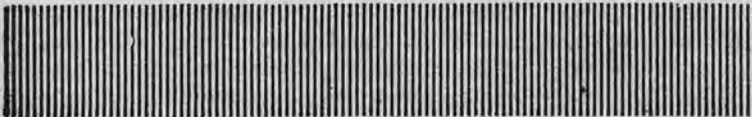
Planlı kalkınmaya girişmiş her memlekette iş gücü, planın en başta gelen dâvasıdır. Sosyalist memleketler 15—20 yıla yaygın planlar yaparak, her sektöre ne kadar ve ne nitelikte adam yetiştirmek gerektiğini inceden inceye hesaplamakta ve kalkınma planları bu alanda elde edilebilecek imkânlara göre hazırlanmaktadır. Sosyalist olmayan planlamalarda, konu daha dar çevresiyle ele alınmakla beraber, işsiz-

liğin önlenmesi, kalkınma planının gerektirdiği kalifiye eleman yetiştirilmesi ve elemeği veriminin artırılması için orta vâdeli (plan süresine uygun) istihdam planları yapılmaktadır. Bizim bu konuya gereken önemi vermediğimizi üzülerek belirtmek isteriz.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1967 yılı programında eğitim bölümü, meselâ kavuçuğa ayrılandan daha az önem'e yer almıştır. Program iş gücü planlamasında ve teknik öğretim konusunda da yeni hiç bir şey getirmemiştir. Üstelik teknik öğretimde kısıcı tedbirler konmuştur. İhtiyaçları ortaya koyacak yönde ayrıntılı araştırmalar yapılmadan, özellikle teknik öğretim alanında yeni meslek dal'arı ile ilgili eğitim kademeleri, eğitim bölümleri veya yeni okullar açılması yasaklanmıştır. Sanayi içinde eğitim konusunda, planda öngörülen hedeflere ulaşılmadığına değinen programda, «Teknik eğitim faa'iyetlerinin Millî Eğitim Bakanlığı'nda toplanması prensipinin 1967 de uygulanması tamamlanacaktır» hükmü de yer almıştır. Bu suretle program, teknik öğretimde ters yönde gelişmeleri ve bazı davranışları kısıtlayıcı bir nitelik tanımaktadır. Oysa ki, planın her türlü imkân-

lar ve yolları açık bulundurması ve desteklemesi gerekirdi. Özel İdarelerin, Belediyelerin, Kamu kurullarının ve hattâ bazı Bakanlıkların kendi bütçeleriyle teknik öğretim seferberliğine katılmaları ve mevcut öğretim müesseselerinin de fırsat bulurlarsa kendi bünyeleri içinde gelişmeleri istenmeliydi.

Adam yetiştirme, öğretimin hayatla intibakını sağlama ve genellikle istihdamı planlama dâvasının böylece ihmal edilmiş olması planın kalkınma döneminde birçok bakımlardan başarımızı önleyeceğinden endişe ediyoruz.

ORTAK PAZARA HAZIRLANMA İÇİN KURULAN BİR TESİS

ORTAK PAZARA hazırlanmamız için özel sektör kuruluşlarının (bazı Ticaret ve Sanayi Odalariyle Ticaret Borsalarının) kurdukları İktisadî Kalkınma Tesisi, ilk genel kurul toplantısını geçen ay İstanbul Sanayi Odası salonunda yaptı. Tesis Başkanı, İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Behçet Osmanağaoğlu'nun konuşmasından sonra Genel Müdür Doç. Vural Savaş, üyelere Tesis çalışmaları hakkında geniş bilgi verdi. Kuruluş maksadı, Ortak Pazara özel sektörün hazırlanmasına çalışmak, gerekli bilgileri toplamak ve özel sektörün bu konudaki sorunlarına çözüm yolları aramaktır. Yapılan görüşmelerden ve ortaya atılan fikirlerden anlaşılmaktadır ki, bu konuda — Tesisin değerli çabalarına rağmen — henüz yeterli hareket sağlanamamıştır. Dâvanın önemi bile gereği gibi kavranamamış olduğu anlaşılmaktadır. Özel sektör adına bu uğurda harcanan çabaların yetersiz olması ve bu sektör kuruluşlarından meselâ Adana, İzmir, Ankara gibi büyük ticaret odalarımızın henüz Tesise katılmamış bulunmaları yanında, dâvanın yalnız özel sektörün değil, kamu sektöriyle birlikte tüm olarak bütün sektörlerin katılacağı memleket ölçüsünde bir örgütleşme ve çalışma döneminе girilmemiş olması da ümit kırıcıdır. Hazırlık dönemi geçmek üzeredir, ve görünürde Ortak Pazara katılmamızın güç olacağından ve böyle de olmasa hazırlıksız katılacağımız için beklediğimiz fayda şöyle dursun, ekonomimizi ağır yükler ve zararlar altına sokmuş olacağımızdan endişe edilebilir.

Şüphesiz mesele, topyekûn memleketin ekonomik, malî, ve sosyal ve idarî bünyesine bağlı birçok sorunların çözümüne bağlıdır. Endüstride ve tarımda memleketimizdeki maliyet yüksekliklerini gerektiren çeşitli nedenler üzerinde ayrı ayrı durulmak ve hepsini birden ele alarak ona göre bünyemizde köklü reformlara girişmek gerekir. Ortak Pazar karşısında sanayiimizin rekabet edebilme ümidi (çok azı istisna edilirse) yok gibidir. Tarım memleketi olarak da, bugünkü durum böylece sürüp giderse, Ortak Pazara girmekten zararlı çıkacağımıza şüphe etmemek gerekir. Türkiye'nin spesifik tarımsal ürünleri (tütün, fındık, kuruyemiş gibi) daha kolay ihraç edebilmemiz karşısında, Ortak Pazar memleketlerinden her çeşit tarımsal madde ithalâtını çoğaltmamız, bu suretle bir üretim gerilemesi durumuna düşmemiz mümkündür.

Ortak Pazar, serbest mübadeleye dönüştür. Serbest mübadele serbest mübareze demektir. Kuvvetli olan zayıf olanı ezer. Türkiye serbest mübadelenin kurbanı olmuş ve bu çarka girdikçe fakirleşmiş ve gerilemiş bir memlekettir. İngiltere Ortak Pazara girmekle kazanır; Türkiye kaybeder. Bu gerçekler Ortak Pazar anlaşmasına katıldığımız sırada da bu katılışa karşı olanlar tarafından ortaya atılmıştı. O zaman Türkiye'nin artık eski Türkiye olmadığı, az çok ilerlemiş bir ekonomiye ulaşmış olacağı, korunma gücüne kavuşacağı ifade edilmişti. Aradan uzun seneler geçtiği halde bu konuda arpa boyu kadar bile ilerleme olamayışı itirazcıların tekrar seslerini yükseltmelerine haklı bir sebep olabilir. Bizce şimdiye kadar bazı olumlu ve verimli sonuçlar aldığını gördüğümüz İktisadî Araştırma Tesisinin başlıca vazifesi, teknik çalışmalardan ziyade memleketin topyekûn Avrupa ekonomik topluluğuna her bakımdan hazırlanması için durmadan çağırıda, uyarımda bulunması ve kendi cılız sayılabilecek varlığı dışındaki bütün güçleri dâva uğruna seferber hale getirmiye çalışmasıdır.

Gerçekleri bütün açıklığiyle ve acı ta-

raflariyle ortaya atmakta büyük fayda vardır. Tesis, hattâ bilgi toplayıp bunları ilgililere duyurmak yerine bu vazifeyi yapacak organ haline gelirse, çok daha faydalı olur. Tenkitlerin hükümete ve siyasî iktidara yönelmiş olması ürkütücü olmamalı ve bundan çekinilmelidir. Çünkü bizim yakından bildiğimize ve içten inandığımıza göre yapıcı tenkitleri bekleyen bir iktidar iş başındadır. Eğer Tesis, kuruluş maksadına göre böyle bir iş göremiyecekse o zaman özel sektör kuruluşlarına, kendi dışlarındaki aydın çevrenin ve genel olarak kamunun büyük desteğini sağlayacak yeni bir kuruluş meydana getirmelerini, ya da bu vazifeyi kendi üzerlerine alarak cesaretle yapmalarını tavsiye ederiz. Yoksa leyleğin ömrü lâklâkla geçer dendiği gibi, bizim de girmemize büyük ümit bağladığımız Ortak Pazar'ın kapısına kadar geldiğimiz gün geri çevrilmemiz, ya da kendi başımızı alıp çekilip gitmemiz mukadder bir sonuç olacaktır.

PİYASADAKİ PARA DARLIĞI VE GERÇEK NEDENLERİ

SON AYLARDA piyasa şiddetli bir para sıkıntısı içinde kıvranıyor. Bankalar, kredileri önemli ölçüde kesmiştir. Bu durum veresiye satış ve bono ile muamele üzerine kurulu düzeni yürütme güçlüğü doğurmuştur. Bankalar senet ıskontosunda nazlı davranmaktadırlar; çünkü Merkez Bankası da reeskont musluğunu hayli kısmıştır.

Banka ıskonto zinciri içinde bonolar ödenip yenilendikçe piyasa tıkanmaktaydı. Yatırım ve işletme kredileri zaten çok sınırlı olduğundan bunun da kaynaklarından birini teşkil eden kısa vâdeli kredilerdeki daralma şimdi bir malî kuraklık doğurmuştur. Merkez Bankasınca alınan bu kısıntı tedbirleri, Dünya Bankasınca Türk parasında gerekli görülen devalüasyona

karşı alınmıştır. Oysa ki, bu aylar, mahsulün henüz piyasaya çıkmadığı, tüccar elinde toplanmaya başlandığı, likit para ihtiyacının fazla olduğu aylardır.

Hükümetçe devalüasyonu ve fiat yükselişini önlemek bakımından bazı tedbirler alınması yerinde görülebilirse de, bu tedbirlerin sadece para ve kredi hacminde kısıntı yapmaktan ibaret kalması ve bu politikanın da sert uygulanması doğru olmamaktadır.

Durumun dış görünüşü böyle olmakla beraber, aslında özel kesim reeskont muamelelerinde böyle bir bunalımı haklı gösterecek ölçüde bir kısıntı olmamamıştır. Bundan dolayı para darlığının başka nedenlerle izahı gerekir. Bu yılın Mart başlarında Merkez Bankasının 1 milyar 743 milyon lira olan senet ıskonto limiti Temmuz ayı başlarında 2 milyar 81 milyon liraya yükselmiştir. Geçen ay hükümetçe alınan bir kararla bu had 300 milyon lira daha artırılmıştır. Bankaların reeskont haddi içine giden donmuş kredilerinin işler duruma girmesi mümkün olsa, bu para darlığı olmaması lâzımdır. Özel ve resmî bankalarda kredi kontrolunun devletin malî ve iktisadî politikasiyle âhenkli şekilde yapılamaması, genellikle bu politikayı yürüten organların yetersizliği, bunalımın başlıca nedenlerindendir. Fakat asıl sebep, 1966 da erişilen yüksek kalkınma hızına uygun bir üretim hızına erişilememiş, dış ödeme dengesindeki açığın miktar olarak çoğalmış ve kalkınma halinde olan bir memlekette üretim — tüketim arasındaki dengesizliği törpüleyecek ekonomik ve malî tedbirlerin alınmamış olmasıdır. Bu bakımdan piyasada beliren son para darlığı, temeli 1966 da atılmış olduğu için, beklenmedik bir hâdise sayılmamalıdır. Döviz ve altın rezervinin her an bitecek derecede azalması ve yeni döviz kaynakları bulunamaması karşısında ithalât malları tüketimini kısıcı ciddî tedbirlere baş vurmak gerekirdi. Bu konuda akaryakıt ve kâğıt harcamalarındaki israfı bir örnek olarak verebiliriz. İsrail - Arap harbinin çıkması ve Arap memleketlerinden dünya petrol ihracının durdurulması üzerine bile akaryakıt kontrol ve tahdidine gidilmemiştir. Kâğıt fabrikalarımızın Yurd ihtiyacına yetersizliği ve kitap basacak kâğıt bulunamaması karşısında geniş miktarda döviz karşılığı ithalâta baş vurmak zarureti doğmuş; fakat bu fedakârlığın yanı sıra hiç olmazsa tüketimi yüzde yirmi ölçüsünde kısmayı sağlayacak tahdit tedbirlerine girişilememiştir. Demir, çimento, diğer başlıca stratejik maddelerde gerek resmi ve gerek özel sektör ihtiyaç ve talep seviyesini, döviz tasarrufunu sağlamak maksadiyle, kısmak için hiçbir tedbir alınmamıştır.

Hızla kalkınmanın ödenmesi gereken bir bedeli vardır. Yeterli döviz kaynakları olmayan, ya da döviz tasarruflarına girişmemiş olan memleketlerde hem hızlı kalkınma hem fiatların yükselmemesi ve enflâsyona gidilmemesini önleme imkânsızdır. Ancak sağlam bir ekonomik ve malî politika gütmek, planlamada sekter davranmamak, işi oluruna bırakmamak şartiyle bu imkânsızlığı yenmenin yolu bulunabilir.

Hızlı kalkınmada hiç kimsenin fedakârlığa katlanmaması, hattâ tedirgin olmaması istenirse, doğacak sonuçlara katlanmalıdır. Fiatlar serbest olacak; üretim ve tüketim serbest olacak; kredi ve banka sistemi başı boş işleyecek; para hareketleri ile mal hareketleri arasında dengenin korunması gibi bir konu hiç düşünülmeyecek; ithalât ve ihracat muamelelerinde bir sürü suiistimaller ve döviz kayıplarını önleyici tedbirler de alınmayacak; bütün bunlardan sonra fiatların yükselmemesi, para darlığı çekilmemesi, transfer gecikmelerinin olmaması istenecek... Bunlar olmayacak şeylerdir.

Bu bakımdan piyasada beliren para darlığını enflâsyon ve defilâsyon arasında mekik dokumamızı olayların doğurduğu normal bir sonuç olarak karşılamak gerekir. Bu darlığın emisyon ve kredi hacmini bir miktar çoğaltmak, palyatif bazı tedbirler almak suretiyle giderilmesi mümkün olmadığı, asıl buhranı doğuran nedenlere değinilmediği süre, yolun enflâsyona gitmek olacağı kanısındayız.

GELECEK SAYIDA :

Şevket Süreyya Aydemir'in mektubu ve cevabımız

PAPA SAYIN ALTINCI "PAUL" UN TÜRKİYE'Yİ ZİYARETİ

Dr. İlhami MASAR

SAYIN Papa'nın Türkiye'yi ziyaretindeki esas maksat, sayın Patrik Athenagoras'ı görmek Katolik ve Ortadoks kiliselerini birbirlerine biraz daha yaklaştırmaktır.

Fener Patrikhanesi dünyanın en gerici din kuruludur. Diğer hiristiyan mezhepleri ile yakınlaşmayı arzu etmez. Sen Sinod meclisi Elenizmin en insafsız öncüsüdür. Sayın Athenegoras ise hürmete şâyan, liberal görüşlü bir din adamıdır.

İkinci Dünya Harbi'nden sonra başımızda Stalin'in tehditleri de Demokles kılıcı gibi dolaşırken, Anadolu'nun burnunun dibindeki Meis adası dahil, oniki adanın Yunanlılar tarafından bir el çabukluğu ile ilhak edilmesine ses çıkaramamıştık. Bu hâl onların çok hoşuna gitmişti ve bizimle araları pek iyi idi. Newyork'da, bu hava içinde İstanbul patrikhanesine tâbi Newyork metropoliti olan sayın Athenegoras ile tanıştım.

Bir akşam bir ziyafette yan yana oturmuştuk, uzun uzadıya konuştuk. Bana esasında bir hiristiyan Türk olduğnu ve hayatında bütün gayesinin hakikî bir Türk-Elen anlaşmasını başarmak bulunduğunu söyledi. Allaha inanan dinler birbirlerine daha yakınlaşmalıdırlar dedi. Hepimizde, kendisinin samimî olduğuna dair bir kanaat vardı. Hattâ orada bulunan bir Türk subay grubu, kendisine sevgi gösterisinde bulundu.

1959 senesinde Athenegoras Türk hükûmetinin de arzusuna uyularak İstanbul ortodoks patriği intihap edildi. Kendisini Türkiye'ye götürecek olan uçağın kalkacağı meydana, Birleşmiş Milletler delegemiz Selim Sarper dahil, birçok Türk geldi; kendisine gayesine ulaşması için başarılar diledik. Patrik ile beraber meşhur sinema kralı, rum asıllı Amerikan Skouras da İstanbul'a gitti.

Patriğin İstanbul'da iyi karşılandığını, hattâ kendisini Eyüp Sultan'ın mezarını ziyaret ettiğini işittik.

On gün sonra Skouras Newyork'a avdet etti. Kendisi ile iyi ahbap olan bir dostum ona Fener patrikhanesini nasıl buldun, diye sormuş ve şu cevabı almış:

«Fener'de öyle gerici bir hava esiyor ki, onlarla Athenegoras değil, Hazreti İsa bile gelse başa çıkamaz...»

Skouras'ın niyeti Patrikhaneyi tamir ve civarını tanzim ettirmekti. Bu hususta çok para sarfetmeye niyetli idi. Bu iş tahakkuk etmedi.

Hakikî bir Türk-Elen anlaşmasına gelince, onu kösteklemek için Makarios, Kıbrıs'da elinden geleni yaptı.

Sayın Papa ile sayın Athenegoras daha evvel buluştukları zaman bundan bir sene evvel birbirleri aleyhinde vazetmiş oldukları aforozları kaldırdıklarını ilân etmişlerdi.

Sayın altıncı Paul çok iyi niyetlerle Türkiye'ye gelmektedir. Dünyamızın iyiliğini isteyen her insanın kendisine başarılar dilemeyi istemesi tabiîdir. Fakat o da Fener'deki küflenmiş havayı teneffüs ettiği zaman hayâl sukutuna uğrayacaktır.

Bence Fener Patrikhanesine Makarios, sayın Athenegoras'dan daha iyi yakışırdı.

ANAYASA DEĞİŞMELİ Mİ; YOKSA TEFSİR Mİ EDİLMELİ ?

SON zamanlarda AP iktidarının önümüzdeki seçimlerde üçte iki çoğunluk elde ederse Anayasayı değiştirmek isteyeceği söylentileri üzerine sayın Prof. Vakur Versan Yeni Gazetede yayınladığı bir yazıda Anayasa'nın değiştirilmesinden ziyade, hükümlerinin zamana göre tefsir edilmesi ve şartlara uygun şekilde uygulanması tezini savunmaktadır. Versan, şu nedenlere dayamaktadır:

1— Siyasî ilimler ve Anayasa hukuku ile uğraşanlar bilirler ki, siyasî cemiyetlerin temellerini teşkil eden Anayasaların doğuşu ve gelişimi keyfî birtakım kararlarla değil, uzun birtakım tarihî olayların sonucu iledir.

2— Bir toplumun bünyesine tıpatıp uygun bir Anayasa yapılamaz. Onun için Anayasa kurallarını toplumun değişen gerçeklerine uydurmak üzere kaidelerini za-

man zaman değiştirmek yerine, onları günün ihtiyaç ve şartlarına uyacak şekilde tefsir ve tatbik etmelidir.

Sayın Profesörün tezinin dayandığı bu iki nedenin bilimsel açıdan savunulması güç olsa gerektir. Anayasaların doğuşunun uzun tarihî olayların sonucu olması, hürriyet Anayasaları için doğru olabilir. Devrim Anayasaları — ki bizim 1961 Anayasası da öyledir — ne uzun ne kısa tarihî bir gelişme ve zorlama sonunda meydana gelmiş; 27 Mayıs ihtilâlcilerini hukuk profesörlerine: «Hürriyetleri sağlama bağlayacak bir Anayasa yapın» kararından sonra keyfî denebilecek takdirlerle hazırlanmıştır. Anayasaların değiştirilmeyip, hükümlerine mukaddes kitap gibi bağlanarak zamana göre tefsir etmek suretiyle bu hükümleri istenen mânaya vermek yolu ise, hukuka aykırıdır ve İslâmın tefsircilik yoliyle düştüğü çukura toplumları sürüklemek demektir.

1961 Anayasasının bazı ana hükümleriyle Türk toplumunun bünyesine uymayan tarafları varsa, bunlar ihtilâlin heyecan dalgasından sıyrıldığımız zamanlarda değiştirilmeliydi. Şunu da tekrar etmek isteriz ki, biz bir Anayasa ile bir toplumun temel sorunlarının çözümlenebileceği inancında değiliz. 27 Mayıs ihtilâli, bir Anayasa ve serbest seçim yaparak dâvalarımızın halledilebileceği inancına saplamakla tarihî bir hata işlemiştir. Bu konuda ihtilâlin ilk aylarında Millî Birlik Komitesi müşavirlerinden biri tarafından hazırlanarak Komiteye sunulan «Prensipler» bu tezimizi desteklemektedir. Bu vesikayı önemi dolayısiyle tekrar sütunlarımıza geçirmeyi yararlı bulduk:

PRENSİPLER:

1.— Millî Birlik İnkılâbının temel fikri demokratik rejimi kurmaktır. Bu rejim Anayasa ve Seçim Kanununu yaparak seçimlere gitmek sayesinde kurulamaz. Bunun için en az dört sene milletçe elele vererek ve iktidarı her hangi bir partiye teslim etmiyerek bir inkılâp devri yaşamamıza ihtiyaç vardır.

2.— Bu temel fikrin gerçekleşmesi için:

a) Demokrasinin fikir planının hazırlanması;

b) Seçim zemininin hazırlanması;

c) Bir İnkılâp Meclisinin teşkil edilmesi

d) İnkılâp Meclisinde parti iktidarının doğmaması tedbirlerinin alınması; gerekmektedir.

3.— Bizde demokrasinin kurulamamasının başlıca sebebi, iki temel örgümüzün noksan veya kifayetsiz oluşudur. Garbte bu rejim: 1) Komünlerin ve belediyelerin istiklâli, 2) Loncaların kaldırılmasından sonra hür ve serbest meslekî teşekküllerin kuvvetlenmesi sayesinde kurulmuştur. Bundan maada fert, iktisadî hürriyetine sahipti. Yani Garpte iktisadî hürriyet siyasî hürriyetten evvel doğmuştur. Bizde vatandaş otoritelerin sadece idarî değil, daha çok iktisadî baskısı altındadır.

Demokrasi vatandaşın otoritelere karşı mukavemet etmesi hareketidir. Bir milletin fertleri ne kadar cengâver olursa olsun, muntazaman ordu şeklinde teşkilâtlanmamış ise harbedemez. Bunun için teşkilâtlanmış olması ve memlekette demokratik ananenin kurulması şarttır. Sadece siyasî parti halinde organlaşma kâfi gelmez. Böyle olursa modern anlamda partiler kurulamaz, kurulanlar geri tezatları körükler ve faydadan ziyade zararlı olurlar.

İşte demokrasiyi kurabilmemiz için topluluğumuzun noksan veya yetersiz olan bu orta örgüsünü meydana getirmemiz ve demokratik ananeyi yaratmamız ve aynı zamanda ferdin iktisadî hürriyetini sağlayıcı tedbirleri almamız lâzımdır. Bu gayeye ancak inkılâp rejimi yaşamak sayesinde varabiliriz.

İnkılâbın temel fikri bu görüşe dayanmaktadır.

SEÇİM ZEMİNİNİN HAZIRLANMASI:

4.— Bugünkü şartlar henüz bir seçim yapmaya müsait değildir. Bu seçimde partiler iktidara karşı olmıyacaklardır. Seçime girecek partiler iktidarda bulunan Millî Birlik Komitesine karşı değil, onunla birlikte sejime gireceklerdir. Bu seçim memleketçe ve bütün partilerce kabul edilmiş müşterek bir idealin gerçekleşmesi gayesiyle yapılacaktır. Partiler inkılâbın fikir planında birleştikten snora seçime girmelidirler. Şüphesiz bu ana fikrin nasıl ve ne şekilde tatbik edilmesi gerektiği noktasın-

da partiler çeşitli görüşlere sahip olabilirler. Fakat elele vererek bir İnkılâp Meclisi içinde demokrasiyi kurmak ve memleketin başlıca ana dâvalarını halletmek hususunda aralarında hiçbir ihtilâf olmamalıdır.

5.— Partiler bakımından seçim hazırlığı sadeec ana fikirde birleşme sayesinde başarılamaz. Aynı zamanda şu iki işin de yapılması lâzımdır:

a) Parti reformu: (Partilerin teşkil ve idaresi, üyeleri, seçim propaganda faaliyetleri ve sair hükümler. Cemiyetler Kanunu dışında hususi bir kanunla düzenlenmelidir. (Böyle bir kanun tasarısı için bir müsvedde hazırlanmıştır.)

b) Seçmenlerin seçimden önce kongreler halinde toplanması. (Kalkınma kongreleri tertiplenmesi hakkında bir tasarı müsveddesi hazırlanmış olup bu teşkilât aynı zamanda noksanımız olan demokratik örgünün yerine geçecek ve birçok memleketler için de örnek teşkil edecektir)

6.— önümüzdeki sene sonbahar başlarında yapılması kararlaştırılmış olan seçimlerle kurulacak İnkılâp Meclisine kadar Millî Birlik Komitesinin istişarî organı olarak çalışacak bir meclisin hemen teşkil çok faideli olacaktır.Bu mecliste partiler (Kuvvetlerine göre veya müsavatan), meslekî teşekküller, üniversitelerden seçilecek temsilcilerden maada Millî Birlik Komitesince seçilmiş mütehassıslar da bulunur.

İNKILÂP MECLİSİNİN TEŞKİL TARZI:

7.— İnkılâp Meclisi veya Kurucu Meclis geçici Anayasaya hükümler koymak suretiyle teşkil edilmelidir. Bu Meclis kendisini teşkil eden bu hükümleri değiştiremez.

Bu Meclisin üçte ikisi halkın tek dereceli seçim usuliyle seçtiği mebuslardan ve üçte birisi de teşekküllerin seçim yaparak yollıyacağı temsilcilerden müteşekkil olabilir. Temsilcilerin tahsil ve tecrübe gibi bazı vasıfları haiz olması şart koşulur.

Seçmenler parti listelerine oy verirler. Müstakillerin de birleşerek veya tek başlarına seçimlere iştirak hakları vardır. Parti adayları, teklif edilen parti kanun tasarısına göre, çift kademe üzerinden seçilirler. Yâni aday ayrılması da bir nevi seçim mahiyetindedir. Partiler, o seçim bölgesinde kalkınma kongrelerine katılmış olan müstakil seçmenler nispetinde listelerine müstakil aday koymaya, meselâ, dötte birden fazla olmamak gibi bir limit de kabul edilerek; mecbur tutulabilirler. Millî Birlik Komitesi üyeleri her parti listesinde müstakil olarak yer alırlar.

İnkılâp devresinde yasama organı tek Meclisten ibarettir. Bu Meclisin süresi normal Meclislerinki kadar olmak üzere dört yıl olmalıdır.

(Gerek İnkılâp Meclisi seçimlerinde ve gerekse bundan sonra yapılacak diğer seçimlerde kazanmıyan veya seçimlere iştirak etmiyerek siyasî hayattan çekilen Millî Birlik Komitesi üyeleri birinci derecede Devlet memurları maaşiyle emekliye ayrılmaları da kabul edilmelidir.)

PARTİ İKTİDARININ ÖNLENMESİ:

8.— İnkılâp Meclisi devresinde bir parti ekseriyette de olsa iktidarın ona teslim edilmemesi, yani parti iktidarı usulünün terki için esçim hazırlığı ve Meclisin teşkil tarzı hususlarında belirtilen tedbirler dışında:

a) İkinci Cumhuriyetin Birinci Meclisi devrinde veya Anayasa tasarısının derpiş ettiği gibi müddeti yedi sene olacak ilk Cumhurreisinin tarafsız bir zat olması sağlanmalıdır. Bu İnkılâp Meclisinin teşkiline esas olacak olan Geçici Anayasaya hüküm koymak suretiyle hâllolunabilir. Başbakan kazanan partiden olur. Fakat kabine Mecliste temsil edilen her parti ve müstakillerden müteşekkil olmak şarttır.

b) Bütün bunların sağlanabilmesinin en büyük bir teminatı da Millî Birlik Komitesinin seçim öncesi yapacağı çalışmalar, yani seçim hazırlığıdır. İlk Meclisin bundan evvelkiler gibi olmaması ancak bu suretle sağlanır. Bu sayede İkinci Cumhuriyetimizin Birinci Meclisi, Birinci Türkiye Büyük Meclisi karakterini taşıyacağı umulabilir.

İDEOLOJİ

Ordu ve Millet

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

ORDU sınıf değildir; millettir. Sınıf, milletin içinde iktisadî ilişkiler ve çıkarlar yönünden ayrılmış parçalardır. Tüccar bir sınıftır, memur bir sınıftır, fakat ordu bir sınıf değildir. «Ordu böyle istiyor» denemez. Çünkü ordu milletin kendisi olmasına rağmen milleti temsil etmez; onun adına söz söyleyemez. Bunun için örgütleşmemiştir ve örgütleşmesi yasaktır. Ordu politika ile uğraşamaz; uğraşması yasak olmasaydı, milletin kendisi gibi ordunun da çeşitli partiler kurması ve aralarında çeşitli ve farklı görüş ve isteklerin belirmesi gerekirdi. Yani böyle bir durumda bile topyekûn «Ordu böyle istiyor» denemezdi.

«Ordu» bir sınıf değildir ama, yönetimi bir snıfır. elindedir: Subay sınıfı. Devleti idare eden memur gibi subay da bir sınıftır; özel şekilde orduyu idare etmek için yetiştirilmişdir. «Ordu böyle istiyor» demenin «subay böyle istiyor» anlamına gelmesi gerekir. Ancak partiler ve sendikalar halinde örgütleşmemiş oldukarı gibi, ordu disiplini ve hiyerarşisi dolayısiyle, ancak üst kademede olanların sınıfları adına konuşma yetkisi bulunduğundan ne «subaylar böyle istiyor»demek ne de üst kademede olanların, ya da onlardan en üstte olanların isteklerini onlara ve orduya mal etmek doğru değildir.

ÜÇ ÇEŞİT millet vardır: Tek örgülü, iki örgülü, üç örgülü. Tek örgülüler, devletle beraber ve o yaşadıkça var olan toplumlardır: Osmanlı devrinde Türk milleti gibi. İkinci çeşit milletler devlet örgüsünden başka ayrıca bir de mülkiyet örgütiyle örülmüş toplumlardır: Yunanlılar gibi. Devlet yok olduğu zamanda da bu ikinci örgüt sayesinde yaşayabilirler. Nihayet devlet ve mülkiyet örgütlerinin yanı sıra sınıfların kurduğu demokratik örgülere dayanan üç örgülü milletler de, bu kategorinin üst ve mütekâmil kademesini biçimler: İleri Batı milletleri gibi.

Tek örgülü toplumlar, devleti idare eden sınıfların elindedir. Buralarda demokrasi olmaz. İki örgülülerde devlet ve mülkiyet örgülerine hâkim olan sınıflar arasında bir anlaşma olursa yaşar; olmaz sa askerî ihtilâller olur. Üç örgülü toplumlarda demokrasi yaşar; şiddetli bunalım dönemlerinde yaşayamazsa askerî ihtilâllerle değil, demokratik kurallarla açık veya kapalı diktatörlükler kurulu. Bu diktatörler demokrasi kurallarını yoketmeye yönelirlerse yaşayamazlar; milletin çoğunluk oyunu olarak ancak iktidarda kalabilirler: Hitler ve De Gaulle gibi.

TÜRKLER Anadolu'ya yerleşip Osmanlı devletini kurdukları zaman örgütleri bakımından o devrin şartlarına göre, ileri sayılabilecek bir toplumdular. Devlet örgüleri vardı; ve nereye gitseler hemen devleti kurarlardı. Devletin idaresi de Bey, Üler•a, Esnaf üçlüsünün elindeydi. Osmanlı devrinde Türkler, bu mütekâmil hallerinden tek örgülü, devlete bağlı ilkel ve geri bir toplum haline geldiler. Türklerin Bey, Ülema ve Esnaf üçlüsü kökünden kazılıncaya kadar tasfiye edildi. Bu suretle devletin idaresi Kakıpulu sınıfının mutlak hâkimiyeti altına girdi.

Bu sınıf üçe ayrılmıştı: Seyfiye (ordu), İlmiye (medrese), ve Kalemiye (Enderun). Osmanlı tarihinde bütün ihtilâller, inkılâplar, her türlü sosyal dalgalanmalar yalnızca bu sınıfın üç kolu arasında olmuş ve akmıştır. Kâh bunlardan ikisi birleşerek

Özel Sektör Kuvvetli mi?

BİR memlekette on binlerce kooperatif, binlerce meslekî teşekkül, onlarca Üniversite, tiyatro, daha birçok kuruluşlar olabilir. Fakat o memleket bunları devlet güciyle yapmışsa hâlâ geri olmaktan, geri bir devlet düzeni içinde yaşamaktan kurtulamamış demektir. İleri millet, vesayet altından kurtulmuş, fertlerinin her işi kendilerinin gördüğü bir toplumdur. Böyle toplumları devlet memurları değil, sosyal sınıflar yani millet idare eder.

Eğer bir memlekette kooperatifler, meslekî teşekküller ve diğer örgütler fertlerin gönüllü kuruluşları durumunda ise, o millet ileridir, sağlamdır ve ebediyen yaşamıya hak kazanmıştır.

Kaç gönüllü kooperatif, kaç gönüllü meslek teşekkülü ve bu gibi kuruluşlar vardır? Ve bunlar ne derece güçlüdürler? Bunlara bakarak Türkiye'nin ilerilik derecesini öğreneceğiz.

Türkiye'de özel sektör kuvvetli midir?

Bu sektörün kurduğu fabrikalar, yaptığı işler, sahibi olduğu servet ve sâman, gücünü ölçmemize yetmez. Kanunla girmeye zorlandıkları Ticaret Odaları, Sanayi Odaları dışında meslekî örgütleri var mıdır? Ve ne derece kuvvetlidir? Özel sektör belirli bir dünya ve memleket görüşü etrafında ideolojik savaş yapabiliyor mu? Bu savaşı yapanları destekliyor mu? Eğer yapıyor ve destekliyorsa kuvvetlidir; değilse tehlikeli şekilde zayıftır. Tehlikeli şekilde diyoruz; çünkü paraca, maddece kuvvetlenme ölçüsünde kafaca ve örgütçe zayıfsa bu sektörün, cılız bacaklarının üstünde taşıyamıyacağı, dengesini bulamıyacağı ağır bir baş var demektir; ufak bir darbede herşey yok olup gidebilir.

Komünizm ancak, özel sektörü böyle olan memleketler için tehlikelidir. Komünizmle mücadele filân hepsi lâf!... Özel sektör kendi bünyesindeki bu anormalliği kaldırabiliyor mu? Ona bakmalı...

üçüncünün elinden iktidarı almış; kâh bir teki ikisini ezmiştir.

Bu tarihsel kural, Türklerin Atatürk sayesinde millî devletlerini kurmalarından sonra değişme eğilimi göstermiştir. Meşrutiyet ve yine Ordunun başardığı bir ihtilâl olan Cumhuriyet'ten sonra GAZİ, Türk milletini Kapıkulu sınıflarının elinde tek örgülü ilkel bir toplum durumundan kurtarmaya çalışmış ve ilk iş olarak da orduyu memleket idaresine ve politikaya karışmaktan kesin olarak uzaklaştırmayı sağlamıştır. Ancak mülkiyet örgüsünü kurmak bunun kadar başarılabilecek bir iş olmadığından, bu hedefe zamanla ulaşmaya çalışmış, fakat gerçekleşmesini görmeye ömrü vefa etmemiştir. Nihayet İkinci Dünya Harbinin yarattığı şartların da etkisi altında Türkiye, iki örgütlü toplumlara özgü demokratik rejimi kabul etmiş; ve 1946 dan bu yana 21 sene bu rejimin sarsıntıları ve bunalımları içine düşmüştür.

TÜRKİYE, demokrasi buhranlariyle geçen 21 sene içinde, mülkiyet münasebetlerine bağlı ikinci örgütünü (mülke sahip olanlarla olmayanlar aynı örgüt içinde mütaâa edilir) kurma ve kuvvetlendirmede hayli ilerleme kaydetmiş bir memlekettir. Buna rağmen bu ikinci örgüt — ö-

zellikle mülke sahip olanların köksüz bir gelişme sonunda doğmuş ve memleket şuurundan geniş ölçüde yoksun bir sınıf durumunda olmaları dolayısiyle — iktidarı elde edecek, hattâ ona ortak olacak duruma henüz girememiştir.

Demokrasiden sonra Türkiye'de devlete bağlı sınıfın (Kapıkulunun) karşısına bir yeni sınıf çıkmıştır: Partici sınıfı. İktidar mücadelesi şimdiye kadar bu iki sınıf arasında akmıştır. Parti Ocak başkanlarının kaymakama emir verdiği devirlerle, subayın vali yerine geçtiği devirler karşılıklı olarak bu dönem içinde yaşanmıştır.

1950 beyaz ihtilâli, Türk halkının yüzyıllar boyunca baskısı altında ıztırabını çektiği Kapıkulu sınıfına karşı direnmesi ve partici sınıfına teslim olması hareketidir. 1960 askerî ihtilâli ise, halkın yönetimini eline geçirdikten sonra ktidarda kalabilmek için meşruluk dışı yollara sapmış olan partici sınıfına karşı silâhlı memur (Kapıkulu) sınıfının yeniden demokrasiye dönmeyi sağlamak amaciyle yaptığı bir hükümet darbesidir.

27 Mayıs'tan sonra demokrasiyi sağlam teminatc bağlayan bir Anayasa ve milletin iradesini yansıtan bir seçim yapılmış ve seçim dört sene sonra bir daha tekrarlanarak mutlak çoğunluğu elinde tutan meşru bir iktidar kurulmuştur: Artık milletin arzusunu belirtecek oy mekanizmasıdır. Seçimlerde çoğunluğu kazanan, millete bildirdiği programı ve vaitleri altında iş yapmak üzere, iktidara geçecektir. Meşru iktidar kurulduktan sonra devletin Anayasaya ve hukuka bağlı çeşitli organları kendi fonksiyonlarını yaptıkları ve yetkilerinin sınırlarını titizlikle aşmadıkları süre rejim yaşamış olur. Aksi takdirde, yani devletin kanunlarla yetki ve ödevleri belli olan çeşitli organlarından her hangi biri kendisini bu düzen dışında görür veya görmeye çalışır da bunda muvaffak olursa o zaman memlekette demokrasiye paydos etmek gerekir.

27 MAYIS ihtilâlinden sonra Türkiye'de iki örgülü toplumlara özgü demokratik rejim, Anayasa ve ona bağlı kuruluşlarla, teminata bağlandı. Bu rejimin yaşamasını istiyorsak, gördüğümüz aksaklıkları ve kötülükleri düzeltmeyi de yalnız ve yalnız ondan beklemeye mecburuz. Hiç bir üst müdahale, askerî bir ihtilâl ihtimali artık Türkiye'de kimsenin aklına gelmemeli, gelememelidir.

Bunun başlıca şartı şudur: Demokratik rejimde de skolâstik Şark kafasından kurtularak realitelerimize uygun reformlara girişmek ve bu rejimi en iyi niyetlerle uygulamak.

27 Mayıs htilâlinden sonra hayatımıza girmiş olan Anayasa, Anayasa Mahkemesi, çift meclis ve diğer müesseselerin bünyemize uymayan, özlediğimiz demokr ratik rejimin yaşamasını güçleştiren, millî irade dışı güçlerin müdahalelerine ortam hazırlayan yanları vardır. Fakat biz bunları olduğu gibi kabul etmekte, korunmasından başka yol düşünmemekteyiz. Bağlı olduğumuz kurulu hukukî rejimin aksaklıkları, onu kuranları da tedirgin etmektedir. Yaptıkları işi neden beğenmediklerini bilsinler ya da bilmesinler, her halde durumdan ve gidişten memnun değillerdir. Millî iradenin seçimlerle tecellisi mekanizmasının kuruluş ve işleyişi mükemmel midir? Türkiye'de demokratik rejimin kaderi, bir partici sınıfın kendi arasında, her defasında miktarları artan malî külfetlere katlanma karşılığı yaptığı mücadeleye bağlanmıştır. 100 bin lirayı göze alamayan neden ağızıyla kuş tutsa mebus ya da senatör olamaz? Neden seçim mekanizması milletin iradesini değil, bu türedi sınıfın iradesini belirtmeye yarayan bir vasıta olmuştur? Yoklamaları, listeleri, oy verişi, şusu busu ile seçmene karşı ve particiden yana elimizde bir seçim kanunu vardır. Parlâmentonun (kuruluşuna ve fonksiyonlarına değinen) çalışma aksaklıkları herkesin gözü önündedir. Anayasa Mahkemesi, ne biçim kuruluştur? Parlâmentonun yaptığı kanunları on onbeş kişilik bir mahkeme çoğunlukla vereceği bir kararla kaldırabilir. Bu kararın ne yeniden tetkiki var, ne de temyizi... Anayasa Mahkemesi üyelerinin üşenmeden kararların altına muhalefet şerhleri düşürmelerine şaşmak gerekir. Kime karşı ve ne için yazarlar bunları?

Seçim mekanizması böyle işler, parlâmento bu halde çalışmaya mecbur olur, Anayasa Mahkemesi rejimin gerçek

bir teminatı olamaz ve nihayet işbaşında olanlar bu yüzden hükümet etme yetkilerine sahip olamazlarsa, demokratik rejimi yaşatmaya ve korumaya kimsenin gücü yetmez.

1960 dan önce Anayasayı ve hukukî bünyeyi Türkiye realitesine uyduramayan, bu zorunluğu fark etmeyen bir iktidar, Anayasayı ihlâl suçundan devrildi gitti. Bu iktidarın başlarına ağır cezalar bu yüzden verildi. Oysa ki onlar, ya «hükümet etme» ya da «Anayasayı ihlâl etme» gibi iki alternatiften birini seçmeye mecburdular. Hükümet etmeyi, memlekete iş yapıp bırakmaya tercih ettiler ve kanun karşısında Anayasayı ihlâl gibi en ağır bir suçu işlemiş duruma düştüler.

Şimdi AP iktidarı da bu iki alternatiften birini seçmeye zorlanmaktadır. İhtilâl sonrası kritik bir dönem yaşıyoruz; partici sınıf kavgası geri ve ileri birçok zararlı akımları suyüzüne çıkarmış, saklı ve açık birçok çıkarların vasıtası haline gelmiştir. Nihayet memleketin hemen ele alınması gereken birçok ekonomik ve sosyal problemleri vardır. Bütün bunlar gözönüne alınır ve Anayasa ile kurulu bugünkü düzeni değiştirmeye de gücü yetmiyeceği düşünülürse, iktidarın bir kompromi yoluna gitmesini bir dereceye kadar haklı görmemek mümkün değildir. Ancak uzun süre ne şişi ne de kebabı yakmıyan idarei maslahatçı politika başarılı olamaz. Partici sınıfı arasında «Her şey millî iradeye bağlıdır; bizi millet seçti; istediğimizi yaparız» zihniyeti hâkim olması ne kadar sakat ve realitelere aykırı ise, durumdan tedirgin olan Kapıkulu sınıfı arasında: «Politikacılara da ne oluyor? Bunların çanlarına ot tıkamak gerekir» kafasiyle parlâmento üyelerine bile hakaret etmek o derece yanlış ve rejim bakımından ümit kırıcı olmaktadır. Bir milletvekilinin bir kumandan ya da subay tarafndan saygısız bir muameleye uğraması dolayısiyle sayın Genel Kurmay Başkanının kamu oyuna duyurmak üzere yayınlattığı Bildiri, birçok kimse gibi bizi de uzun uzun düşündürdü, ve bir parlâmento üyesinin askerî savcılıkta ifadesi alındığı haberini de taşıyan bu Bildiriyi yazıp yayınlama emri veren zatın hâlâ nasıl yerinde kalabildiği konusunda hayretten hayrete sürükledi.

Demek ki normal olmayan bir dönem içindeyiz.

Bu dönemi normale döndürmek hepimizin, iktidarın vaş vazifesidir. Sayın Demirel, rejimin kuruluş kusurlarından ve aksaklıklarından doğan bu durumu hemen düzeltmeyi ilk iş olarak ele almaz, ele almaya vakit bulamazsa, rejim hakkında her zaman belirttiği iyimserliğin ve «Kimsenin bu rejimi değiştirmeye gücü yetmiyecektir» gibi teminatın bir değer taşımamasından korkulabilir.

Ordu ve Gençlik

Yazan : Feridun AKDAĞ

Kamu gelirlerinden beşte birini Ordu'ya ayırıyoruz; memleketin en zinde insanlarını (Faal nufusumuzun %5 ini) senelerce sinesinde topluyoruz; her alanda en modern teknik vasıtaları emrine veriyoruz. Saldırı karşısında, birgün şerefle kahramanlık vazifesini yapacağına milletçe tam güven besleyerek elimizden gelebilecek her fedakârlığı ondan esirgemiyoruz.

Fakat Ordu, bu son derece geniş insan ve materiyel zenginliği içinde, sadece bir saldırıya karşı hazır beklemek, millî varlığımızın ve bütünlüğümüzün koruyucusu ve savunucusu durumunda kalmakla yetinerek, kalkınma içinde olan ve her güçten ve imkândan yararlanmak zorunda bulunan bu memleketin bu hamlelerine seyirci mi kalmalı, katılmamalı mı?

İşte bu durum mutlaka ve en kısa zamanda değişmeli, Ordu memleketin kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmasında rol alan başlıca kaynak haline gelmelidir.

KALKINMA halinde olan birçok memleketlerde Ordu böyle bir vazife yapmaktadır. Bu memleketlerde yol, sulama, köprü, orman yetiştirme, teraslama, köy ve bölge kalkınması gibi çeşitli bayındırlık ve kalkınma işlerinde gördüğü vazife gittikçe önem kazanmakta ve yaptığı maddî ve manevî katkılara Ordu, kalkınmanın, vazgeçilmez unsuru haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu konuda diğer önemli nokta, Ordunun, tahsil dışında gençlerin yetiştirilmesi işini üzerine almasıdır. Ordu, zararlı akımların sağa sola sürüklediği ve bir meslek formasyonundan ve memleket meselelerine nüfuz etme gücünden yoksun avâre gençliği kurtaran ve onu meslek hayatına uygun bir eğitim ve deneme ile şahsına ve memleketine yararlı hale getiren bir büyük mektep vazifesi de görmektedir.

Bu işleri dışında Ordunun doğrudan doğruya üreticilik fonksiyonu da vardır. Büyük tüketici olan Ordu, kendi ihtiyacı olan yiyecek, giyecek ve diğer maddeleri istihsale de gitmektedir. Ordunun mal istihsal edip piyasaya satması hiç bir yerde söz konusu olamaz. Fakat buğday, saman, arpa, bulgur, pirinç, yağ, et gibi maddeleri kendisi için istihsal edebilir. Ordunun aynı maksatla endüstri faaliyetlerine girişmesi de mümkündür. Bütün bu işler askere alınan gençlerin tarım ve endüstride en modern usulleri görmelerini ve öğrenmelerini de sağlar. Ordu çiftliklerinde ve fabrikalarında çalışanlara ayrıca bir yevmiye, ücret veya prim ödenmesi ya da kazançlariyle ailelerine yardımda bulunmaları gibi yan faydaları da ayrıca önemlidir.

Bugün artık ayrıca harp mesleki ve sanatı diye bir şey kalmamıştır. Asker herşeyi bilecek ,yapabilecektir. Askerlik iki sene olduğuna göre bu süre içinde askerî talim ve terbiyeye de zaman ayrılabiir. Eğer yapılacak incelemeler sonunda müddet yet-

miyorsa, gençlere askerlik öncesi altı ay, bir senen gibi vatanî hizmet mükellefiyeti eklemek de mümkündür.

Ordunun idaresi vazifeli ve yedek subayların elindedir. Vazifeli subayların yetiştirilmesinde böyle bir reform göz önüne alınarak askerlik dışı bilgilere ve tatbikata da yer verilmesi gerekecektir. Böylelikle Ordudan emeklilik veya başka yollarla ayrılacak subaylar, toplum hayatında girişecekleri yeni işlere hazırlanmış da olurlar. Yedek subaylara gelince, her meslekten gençler bu kategori içinde bulunacaklarından onlar için ordudaki hizmetleri aynı zamanda yüksek tahsillerinden sonra hayata atılmazdan önce geniş ve yararlı bir tatbikat dönemi de olur.

Biz, gençlerin orta tahsilden hemen sonra askere alınmalarını, hiç olmazsa, askerlik sürelerinin bir senesini yüksek tahsilden önce tamamlamalarını çok yerinde bulmaktayız. Yüksek tahsile devam edecekler bu hizmetlerini tamamladıktan sonra giriş imtihanlarında başarı kazanırlarsa tahsil süresince izinli sayılabilirler. Bütün yüksek tahsil süresince ancak bir sene sınıfta kalmalarına müsaade edilir. Aksi halde izinleri kalkar ve tekrar askerliğe dönerler.

Türkiye'nin kalkınmasında, ordumuzun daha mükemmel yetiştirilmiş ve hazırlanmış bir duruma getirilmesinde böyle bir reformun oynayacağı rolü uzun boylu izaha ele alıp incelemeleri ve bir an önce mutlu bir karara vararak uygulamaları dileğiyle, hükümetin ve yüksek komutan heyetinin dikkatlerine sunmakla yetiniyoruz.

Birçok memleketler konuyu, gençleri ekonomik ve sosyal bakımlardan yetiştirmek ve boş kalan bir potansiyeli harekete getirmek bakımından ele almışlardır. Genç Afrika memleketlerinde «Vatandaşlık vazifesi», ya da «Gençliğin millî vazifesi» gibi adlarla özel teşkilât kurulmuştur. Değişik çehreler gösteren bu gönüllü teşkilâtta aşağı yukarı 18-20 yaşında gençler, 18 ay yahut 2 senelik bir süre içinde medenî ve meslekî formasyonlarını tamamlarlar ve aynı zamanda pratik çalışmalarda bulunurlar. Çalışma daha çok tarım alanında olur. Şehir çocukları için ayrıca mühendislik tatbikatı da yapılır. Hepsi askerlik eğitimine de tâbidirler. Disiplin ve yönetim bakımından askerce usuller uygulanır. Bir kısım memleketlerde de zaten bu teşkilât ordunun bir parçası gibi çalışmaktadır.

Genel olarak, ekonomik ve sosyal hedef yanında, kalkınmakta olan memleketlerde özellikle güç birtakım sorunların çözümü için bu gibi teşkilâta önem verilmektedir. Gençlerin büyük bir kısmı hayata hazırlanmamış, onu bilememektedir. İş nedir?, çalışma nasıl olur?, Köyden şehre göç hasreti neden doğar? Memleket meseleleri ve hayatla karşı karşıya gelmek, yeni yetişen nesle sayısız uyarıcı etkiler yapmaktadır. Onları millî kalkınma dâvasına bağlamak ve vatandaşlık vazifelerine hazırlamak bakımından bu gibi teşkilâtın sayısız faydaları görülmektedir. Şehirdeki işsizliği ve özellikle elemeği eksik olan köylerde işçi sıkıntısını hafifletmekte önemli yardımları ve etkileri olmaktadır.

Birleşik Amerika bile 1930 larda gençlerdeki işsizliği azaltmak için buna yakın bir teşkilât kurmuştur. «Civilian Conservation Corp» adiyle kurulan bu teşkilât, toprakların muhafazasında, köylüye yardımda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Bir kısım Avrupa memleketlerinde de benzerleri görülen bu gibi teşkilâtlarla, geri kalmış memleketlerde olanlar arasındaki farklara rağmen, şu gerçek meydandadır ki, hemen hemen hiç bir memlekt gençlerini boş bırakmamaktadır. Türkiye'de yüzbine yakın yüksek tahsil genci ve belki onun dört beş misli yüksek tahsil dışı genç çoğunlukla işsizdir. Tahsilde bulunanların tatil zamanlarında, diğerlerinin de her zaman çalıştırılacakları iş bulunmalıdır. Bunun çalıştırma kampları şeklinde olmamak kaydiyle medenî usuller altında mecburi iş mükellefiyeti şeklinde olması bile, kalkınma hamlesi içinde her kuvvetten yararlanmak zorunluğu karşısında, bizim için savunulabilir bir görüştür.

Bazı memleketlerde gençlerin askere çağırılmaları ile iktisadî ve sosyal formasyonlarını tamamlamaya çalıştırılmaları aynı açıdan ele alınmaktadır. Askerlikleri ihtisas kadroları içinde geçmektedir. Bununla beraber askerî eğitimin esas alındığı yerler de vardır İsrail'de Öncü Genç savaşçılar teşkilâtı (NAHAL), kız ve erkek gençleri aynı zamanda sinesinde toplamıştır. Mecburî askerlik süresini tamamladıktan

sonra ayrıca bu teşkilâtta bulunanlar, özellikle tarım alanında çalışırlar. Kendilerinin tarlaları ve tesisleri vardır. Çoğu gençlik teşkilâtlarında daha önce bu işe hazırlanmışlardır. Araplara karşı harpteki İsrail başarısında ordusunun böyle yetişmiş gençlerden kurulu bulunmasının büyük rolü olmuştur. Fransız Antil'lerinde ve Guyane'da gençlerden bir kısmı özel kadrolar altnıda meslekî formasyon programlarına göre yetiştirilmek, enfastrüktür işlerde ve köylerin kalkınması, sosyal hizmetler, meskenlerin islâhı gibi işlerde çalıştırılmak üzere askere alınmaktadır. Afganistan'da askere çağrılanların bir kısmından kurulan iş taburları, ordunun teknisiyenleri ve bütün vasıtalarından yararlanarak kalkınma için fiilen çalışmaktadırlar.

Birçok memleketlerde yol, köprü gibi işlerde ordunun çalışması eski bir gelenek halindedir. Bugünkü dünyada, ordunun elindeki muazzam insan ve materyel güciyle iktisadî ve sosyal kalkınmaya destek olması artık bir zaruret, bir prensip haline gelmiştir. Uygulama memleketten memlekete değişebiliyor. Bazılarında işi doğrudan doğruya ordu üzerine alır. Plana göre kalkınacak bir bölgedeki bütün işlerin icrasında plan uygulama organı olarak çalışır. Yollar yapar; köyleri yeniler; su getirir; tarla sürer, maden işletir ve hepsini halka, kurumlara bırakarak çekilir gider. Bu denli çalışma usulü özellikle geri kalmış bölgelerde uygulanmaktadır. Meselâ bizde Doğu kalkınmasında ordunun son derece büyük rolü olabilir. Plana göre hükümet, bir Dogu bölgesinin bütün işlerini (sağlık, ve eğitim gibi carî hizmetlerle birlikte) orduya bırakabilir. Nitekim doğu zelzelesinde ordu, küçük çapta böyle bir hizmet görmüştür.

Güney Amerika memleketlerinin çoğu bu konuda dikkate değer örnekler vermektedirler. Boliviya, Colombiya ve Ekvator, bölge kalkınmaları konusunda ordunun yönetimindeki gençlik teşkilâtıdnan önemli ölçüde yararlanmaktadırlar. Köy yerleşmeleri, sulama, kurutma ve teraslama gibi büyük bayındırlık faaliyetlerinin yan ısıra gençler köylülelere ve çocuklarına okuma yazma öğretmek, ders vermek ve sıhhî yardımda bulunmak yoliyle geniş yardımda bulunurlar. On binlerce gencin katıldığı bu ordu, gerçek bir ordu gibi teşkilâtlanmıştır, ve gençlerin buradaki çalışmaları askerlik süresine katılmaktadır. Gençlerin meslekî formasyonları ve hayata hazırlanmaları asıl maksadın altında sağlanan ikinci bir hedef olmaktadır.

Kalkınmakta olan memleketlerde, liberal düşünceler etkisi altında çalışma hayatına devletin müdahalesini önleyen prensiplerin yeni bir hukuk anlayışına göre şekil aldığı görülür. Yüksek tahsilini bitirmiş doktor, hukukçu, mühendis ve diğer meslek adamlarının diledikleri yerde, diledikleri işi tutabilmeleri hürriyeti de bu yeni prensip ışığı altında sınırlanabilmektedir. Güney Amerika, Afrika ve Asya memleketlerinin bir kısmında bunlar için belirli bir süre belirli bölgelerde çalışma mükellefiyetleri konabilmektedir. Habeşistan'da yüksek tahsilini bitirenlerin uzak mahrumiyet bölgelerinde bir süre çalışmaları zorunluğu vardır. Hindistan'da bütün orta mektep mezunları hakkında buna yakın mükellefiyetler uygulanmaktadır. Bazı memleketlerde — meselâ Türkiye'de — lise mezunlarını köylerde öğretmen olmaları askerlik vazifesi olarak hesaplanmaktadır. İsrail'de genç kız ve erkekler iki yıl süre ile aynı şekilde kalkınma bölgelerinde eğitim çalışmaları, sosyal ve teknik yardım yapmaktadırlar. İranda'da 1963 de uygulanmaya başlanan bir usulle tahsillerini bitirmiş gençlerden (adlarına Bilim Ordusu denen) özel teşkilât kurulmuştur. Önce bir eğitime tâbi tutulan gençler, 18 ay üniformalı olarak ordu mensubu gibi kültürel hizmetlerde bulunurlar. 1964 ten beri aynı memlekette bu teşkilâtta ayrıca bir sağlık kolu, bir de köy kalkınması kolu meydana getirilmiştir.

Güney Amerika'da olduğu gibi diplomalı genç teknisiyenler, memleketin ekonomik ve sosyal kalkınmasında yaptıkları vazifeler askerlik sürelerine idhal olunur. Tanzanya'da 1966 dan beri köy kalkınmalarında genç diplomalılar iki yıl süre çalışmaya mecbur tutulmuşlardır. Geri kalmış memleketlerde köylerden ve taşradan şehirlere gelerek orta ve yüksek tahsillerini bitirenlerdeki eğilim, tahsillerinden sonra büyük ve çekici şehirlerde yerleşmek olduğu görülmüştür. Liberal ölçüler altında özgürlüğün normal bir hakkı gibi görülebilecek olan bu duruma, kalkınmakta olan memleketlerde kanunlarla müdahale edilebilmek-

te, ya mecburî mükellefiyetler konarak, ya da askerî hizmet kapsamına giren özel teşkilâtta çalışmaya zorlanarak gençlerdeki bu eğilim memleket yararına başıboş bırakılmamaktadır. Genç diplomalıların özel teşkilât altında çalıştırılmaları, onları memleket işlerine karşı ilgilerini ve bilgilerini çoğalttığı gibi, şehirlerde yerleşme eğilimlerini kıstığı denenmiştir. Böyle bir düzenleme ve ayarlama yapılamamış olan yerlerde diplomalı gençlerin büyük şehirlerde işsiz ya da çoğu düşük gelirli çalışma durumuna düşmektedirler. (1)

TÜRKIYE'DE kalkınma hamlesine Ordunun ve gençliğin katılmasını öngören bir reform, birçok dâvalarımızın çözümünü ve kalkınma hızını ilk adımda % 7 den ve belki de % 9-10 a çıkarabilmemizi sağlayacak son derece önemli bir devrim olacaktır.

Ordu ve gençlik, kalkınma işindeki pasif durumlariyle, yalnız yararlanmadığımız, israf ettiğimiz büyük bir potansiyel olmakla kalmamakta, aynı zamanda zararlı akımların kolaylıkla içlerine girebildiği tehlike yuvaları halini almaktadr. Bu akımların ancak bu iki boş zinde gücümüzü boş zaman bulamıyacak kadar memleket işleriyle meşgul edilmeleriyle önleneceğine ve artık herhalde önlenmesi gerektiğine inanıyoruz.

---

(1) Bu yazımızda başka memleketlerdeki uygulama hakkında kaynak: Revue Internationale du Travaile (Nisan 1967 sayısı).

KALKINAN MEMLEKETLER HERŞEYDEN ÖNCE KENDİLERİNİ BESLİYECEK HALE GELMELİDİRLER

Dünya Nüfusu ve Yiyecek ihtiyacı

İKİNCİ Beş Yıllık Planda, endüstriye öncelik tanıyan bir kalkınma stratejisi, tarımı ikinci plana atmak ve ihmal etmek demek değildir. Dünya için büyük bir problem olan yiyecek ve nüfus meselesi üzerinde Birleşmiş Milletler ve Kalkınma Teşkilâtının görüşlerini yansıtan, bu teşkilâtın İdarecisi William S. Gaud'un, geri kalmış ülkelerin yiyecek maddeleri üretimini çoğaltma bakımından daha büyük gayret harcamaları gerekliğini açıklayan yazısı bu konuda bizim için de uyarıcı olmalıdır. Devletin tarım sahasında yapacağı önemli vazifeler vardır. Bunların başında zaman istiyen tarım ve toprak reformu gerçekleşinceye kadar, hububat üretimi ve hayvan yetiştirme için yurdun her tarafında devletin ve özel idarelerin büyük çiftlikler kurup işletmeleri gelmektedir. Böyle bir programın uygulanmasına, Ordunun da katılması düşünülmelidir. Görüşlerimizi bu suretle özetledikten sonra sözünü ettiğimiz yazıyı sütunlerimize aktarıyoruz...

Yazan: Williams S. GAUD

BUGÜNKÜ dünyanın karşıkarşıya bulunduğu en önemli meselerden biri, gıda maddeleri üretiminin gittikçe artmasına rağmen, nüfusun da artması ve dolayısiyle her şahıs başına düşen gıda maddesi miktarının azalmasıdır.

Geçici kuraklık veya diğer tabiî âfetlerden zarar görmüş bölgeler dışında bugün dünya henüz önemli bir yiyecek kıtlığı meselesi ile karşıkarşıya bulunmamaktadır. Dünyanın yiyecek maddeleri üretimi henüz kütle halinde açlığı önliyebilecek durumdadır. Çünkü Birleşik Amerika, Kanada ve diğer memleketler, daha bir süre, gıda maddeleri istihsalini artırma ve geri kalmış memleketlerin ihtiyaçlarını karşılıyabilme gücüne sahiptirler.

Fakat yakında gelişmiş memleketler, gittikçe artmakta olan yiyecek maddeleri ihtiyacını karşılıyamıyacak bir duruma ge-

lecekleri gibi. Birleşik Amerika'nın da azalmakta olan stoklarından belirsiz bir süre yiyecek sağlaması beklenemez.

Birleşik Amerika'nın Barış İçin Gıda Kanununda da belirtildiği üzere dünyanın gittikçe artan yiyecek ihtiyaçları geri kalmış memleketler tarafından bizzat ve kendi gayretleri ile karşılanmalıdır.

Bu memleketlerin, yiyecek maddeleri istihsalinde artışı engelliyen geleneksl davranışlardan ayrılmaları icap etmektedir. Sun'i gübre fabrikaları inşa etmeli, kalkınma planlarında tarım üzerinde daha fazla durmalı ve daha fazla yiyecek istihsalini teşvik edecek diğer birçok tedbirlere baş vurmalıdırlar.

Bu, zaman alacak bir iştir ve kaybedilecek vakit de yoktur. Geri kalmış memleketler daha fazla gıda maddesi istihsal etmedikleri takdirde:

— Dünyada kıtlık başgösterecek ve beslenme kifayetsizliği görülecektir.

— Sosyal ve siyasî huzursuzluk artacaktır.

— Ekonomik ve sosyal kalkınma aksıyacaktır.

— Barışçı bir gelecek ihtimalleri büyük ölçüde azalacaktır.

Tarımsal istihsallerini artırmak hususunda geri kalmış memleketlere yardım üzerinde durmakla Birleşik Amerika birçok gayeyi bir arada tahakkuk ettirmektedir. Açlık ve beslenme kifayetsizliğini önlemekte, açlıktan ileri gelecek şiddet hareketlerine mani olmakta, uzun süreli kalkınmaya yardım ederek barışı geliştirmektedir.

Geri kalmış memleketlerin çoğunun gıda maddeleri istihsallerini artırmaları gerekmektedir. Bazıları daha fazla toprağı tarıma hasretmek suretiyle bunu yapabilirler. Fakat çoğunun halen ekilip biçilmekte olan topraklardan daha fazla mahsul almak üzere gayret sarfetmeleri gerekmektedir. Bu da daha iyi depolama usulleri ve yiyecek tevzi sistemlerini icap ettirecektir. Çiftlikten pazara giden yolların da geliştirilmesi icap edecektir.

Bundan başka en iyi tohumlukların ve en iyi sun'i gübre karışmalarının e'de edilmesi için araştırmaların yer alması gerekecektir. Aynı zamanda dünyanın her bölgesindeki iklim şartlarına göre en etkili sulama usulleri ve en iyi haşarat öldürücü ilâçların geliştirilmesi icap edecektir.

Ziraatçilere en yeni ziraî bilgilerin sağlanması için ziraî yayın servislerinin, ziraatçilere kredi sağlanmasının, makul tarım fiatlarının, toprak reformunun, daha fazla istihsalde bulunan ve daha fazla kazanan ziraatçinin daha fazla müstehlik malı satın alabilmesinin sağlanması ve eğitim görmüş insan gücü ve bu gibi programları idare edecek personelin de bu faaliyetlerdeki rolü son derecede önemli olacaktır.

Geleneksel tarımın daha verimli bir hale getirilmesi görevi daha ziyade geri kalmış memleketlerin bizzat sarfedecekleri gayretlere bağlıdır.

Birleşik Amerika ise bu çözümü güç işde ameliyede önemli bir rol oynıyabilir. Birleşik Amerika'nın yardımları sadece temel bilgi ve materyeli sağlamakla kalmamakta; yardım gören memleketlerin kendi kendilerine yardım tedbirleri almalarıda teşvik edici bir unsur olmaktadır.

Fakat sadece yiyecek maddeleri istihsalinin artırılması meselenin bir yönünü teşkil etmektedir.

Tarımsal verimi artırmakta dünya ne kadar başarılı olursa olsun, nüfus bugünkü nisbette artmaya devam ettiği takdirde, yiyecek maddeleri istihsalinin kâfi gelmiyeceği bir zaman gelecektir. Nüfus bu nisbette artmaya devam ettiği takdirde 2000 yılında dünya nüfusu 7,000,000,000'a veya bugünkünün iki misline çıkacaktır.

Bu sebepten birçok memleketler için nâzik bir mesele olan aile planlaması büyük önem arzetmektedir.

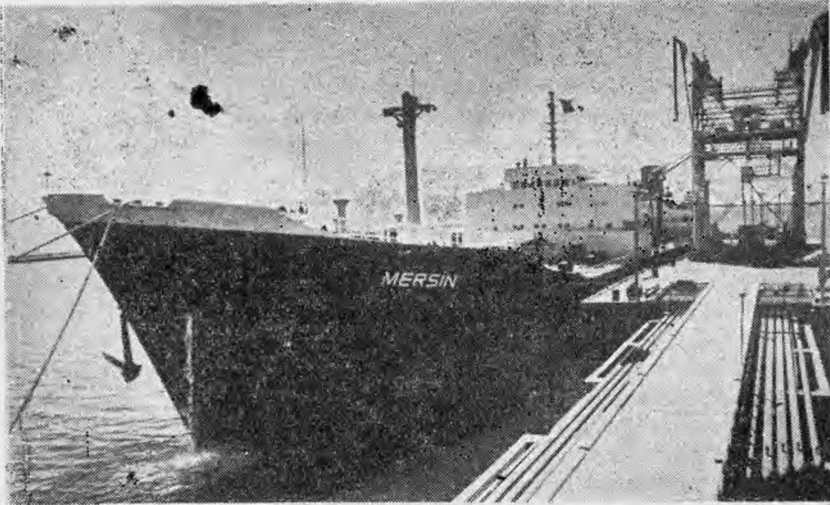
Bu gaye ile Birleşik Amerika aile planlaması programları uygulamakta olan geri kalmış memleketlere yardımda bulunmaktadır. Birleşik Amerika, bundan başka yine bu memleketlere aile planlaması programlarında yardım gayesi ile araştırmalarda bulunmaktadır.

Gelecek yıllarda milyonlarca insanın açlık tehlikesine maruz kalmamasını sağlamak ve nüfus artışının mevcut yiyecek kaynaklarını aşmamasını mümkün kılmak üzere geri kalmış memleketlerin enerjik bir şekilde gayret sarfetmeleri icap etmektedir. Birleşik Amerika da bu memleketlere bu hususlarda yardımda her zaman hazır olacaktır.

Türkiye'nin petrol sıkıntısı kalmadı...

TÜRK HÜKÜMETİNİN Irak ve Lübnan Hükûmetleriyle olumlu temasları neticesi Tripoli ve Banyas'taki Irak Petroleum Company tesislerinden ham petrol ikmaline yeniden başlanmıştır. Bu temaslar, milletlerarası petrol şirketlerinin ham petrol teslimatına devam etmelerini ve son Orta Doğu buhranı dolayısiyle Türkiye'de vukua gelebilecek muhtemel bir petrol sıkıntısını önlemek için tanker filolarını en verimli şekilde kullanmalarını sağlamıştır.

Mobil 50 000 ton petrol hamulesiyle Avrupa'ya müteveciben seyreden "Sylvan Arrow" ve "Atlantic Lady" isimli iki tankerini derhal Mersin limanına çevirmiş ve bunlar 9 Haziranda hamulelerini boşaltmışlardır. Lüzum görüldüğü taktirde başka tankerlerin de rotası aynı şekilde değiştirilebilecektir.

16 000 tonluk MERSİN TANKERİ, Banyas limanından getirdiği MOBİL ham petrolü hamulesini ATAŞ Rafinerisine boşaltırken.

Diğer taraftan British Petroleum Şirketinin "Hydroussa" isimli tankeri de 26 Haziranda ATAŞ Rafinerisine 30 000 ton Nijerya ham petrolü boşaltmış ve ATAŞ'a gelecek diğer bir hamule için Banyas'a yollanmıştır.

Türk bayrağı altında seyreden ve IPRAŞ tarafından kiralanan ATA tankeri, Mobil'in IPRAŞ Rafinerisinde kullanılmak üzere Caltex'e devrettiği 50 000 ton ham petrolü Tripoli'den yüklemiş ve İzmit'e müteveccihen hareket etmiştir.

Bunlara ilâveten MERSİN tankeri Banyas limanından getirdiği 16 000 tonluk iki hamuleden ilkini Mobil'in %56, Shell'in %27, BP'nin %17 hissesine sahip oldukları ATAŞ Rafinerisine boşaltmıştır.

Bu suretle Orta Doğu buhranından beri Irak petrolünü ilk alan memleket Türkiye, ilk ham petrol hamulesini Türkiye'ye temin eden milletlerarası şirket de Mobil olmuştur.

Açık Oturum..

40. Oturum :

Harpsiz dünya olabilir mi?

OTURUMA KATILANLAR : BİZ — FİLOZOF — SOSYOLOG — SOSYALİST PROFESÖR — İLİMCİ PROFESÖR — PLANCI — TARİHÇİ — İKTİSATÇI.

BİZ — Bugünkü konuşmalarımız "harpler önlenebilir mi? Yoksa buna imkân yok mudur?" konusu üzerinde olacaktı.

Dünya tarihi harpler tarihidir. İnsanlık tarihinde, dünyanın çehresinde bütün değişiklikler harpler sayesinde olmuştur. Harplere hazırlanmak, silâh üstünlüğü kazanmak, devlet halinde yaşayan toplumların her toplumun başlıca millî hedefidir. Birçok teknik ilerlemeyi de harpler sağlamış, ya da zorlamıştır. Harpleri hem önlenemez ve hem de önlenmesi zararlı diye kabul eden bir görüş, uzun müddet ilme hâkim olmuştur. İlmin şimdi bile pek ayrıldığı iddia edilemiyecek olan bu görüşe göre, savaş tabiatın yaratıcı, itici ve düzenleyici gücüdür. Otlarda, böceklerde, ağaçlarda, bütün hayvanlarda olduğu gibi, insanlarda da harp bir yaradılış icabıdır. Bu bakımdan insanlar harpleri ve akan kanları mübarek, mukaddes tanımışlardır. Milletlerin tarihlerinde öğündükleri olaylar harplerle olmuştur.

Fakat insanlar Tabiatın son derece müthiş kuvvetlerine tahakküm etmeye başlamışlardır. Bir anda milyonlarca, yüz milyonlarca insanı mahvedecek ve belki de dünyayı çekirdeğinden patlatıp yok edecek gücü elde etmeye doğru gidiyorlar. Bundan sonra yapılacak harpler bugüne kadar yapılanlara benzemiyecek, medeniyetin itici değil, yıkıcı gücü olacaktır. İnsanlar ve belki de dünya ortadan kalkacaktır. Acaba açılan atom devriyle birlikte artık harp devri sona erecek midir? Harbe sebep olan meselelerin barış ve anlaşma yoliyle çözümlenmesi mümkün olacak mıdır? Yoksa savaşmak, insanların değiştiremiyecekleri, akıl ve iradeleriyle önleyemiyecekleri bir Tabiat kanunu olduğundan, mutlaka harp olacak ve sonunda medeniyet ve belki de dünyamız mahvolup gidecek midir?

Sözü fazla uzattığımız için özür dileriz. Filozof arkadaşımız başlangıç konuşmasiyle konuya daha fazla aydınlık getireceklerinden, ilk sözü kendisine veriyoruz.

FİLOZOF — Ben harplerin milletlerarası yapılacak arabuluculuk çabalariyle bir süre geçiktirilebileceği, ateşin küllenebileceği, fakat büsbütün önlenemiyeceği kanaatindeyim. Er - geç büyük bir dünya harbinin olacağından ve dünyanın sonu geleceğinden korkmaktayım.

Dünyanın sonu gelecek derken, insanların atom ve hidrojen bombalarından daha da dehşetli silâhları olabileceği, fezalara da tahakküm edip bu tahakkümleri sayesinde elde ettikleri muazzam gücü birbirlerini mahvetmek için kullanacakları ihtimalini düşünmekteyim.

Kim buna mani olur? Bir kere atom devri henüz başlangıçtadır. İkinci Dünya Harbinde Hiroşima'da Japonların üzerine atılan atom bombaları bugün çocuk oyuncağı silâhlar gibi kaldı. Şimdi bile Amerikalıların, Rusların elinde bu bombaların on bin misli gücünde olanları var. Oysa ki, Hiroşima'da birkaç küçük bombanın atılışı yüz binlerce insanı öldürdü. Yarın Ruslarla Amerikalılar arasında bir harp çıkarsa topraklarına hücum etmeden, ordular çarpışmadan oldukları yerde birbirlerini iki saat içinde bütün varlıklariyle yok etmeleri mümkündür. Şimdi aynı silâhlar, Kızıl Çin'de de var. Sonra teknik durmadan ilerliyor, bu ilerleyişin nereye kadar gideceği de bilinemiyor.

Buna kim mani olur, diye sormuştum. Buna mani olacak tek kuvvet, insanların yok olma korkusudur. Bu bakımdan artık dünyada harplerin hiç olmazsa dünya harbinin olmayacağını iddia edenler çıkmaktadır. Bundan böyle harplere yol açacak ihtilâflar, milletlerarası bir çözüm yoluna bağlanacak, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı arabulucu olacaktır, denmektedir.

Acaba insanlarda yokolma korkusu her zaman hareketlerine hâkim olmakta mıdır? Hiddet, heyecan, ya da başka duygular altında insanların kendi kendilerini ateşe attıkları, bile bile öldükleri, ya da intihar ettikleri gibi toplumlarda da böyle haller olunca yokolma korkusu harbi önleme gücünden sıyrılabilir. Ben demiyorum ki, bu korku harpleri hiç önlemez. Hayır, aksine, çok defa önler. Ama büsbütün önleyemez. Örneğin son İsrail - Arap harbinde Rusya ile Amerika karşılıklı yokolma tehlikesi dolayısiyle harbe giremediler. Bunu görerek artık bu ikisi arasında sırf yokolma korkusu yüzünden harp olmaz diyemeyiz. Eğer harpler olmayacaksa başka sebepler dolayısiyle olacak... Bilmem arz edebildim mi?

Başka sebepler var mıdır? Varsa bile ben bunların harbi büsbütün önleyebileceğine inanamıyorum. Çünkü insanları eninde sonunda harp etmeye sürükleyen kuvvet tabiatın kendisinde vardır, ve insanlar bu Tabiat kanununun, ne yaparlarsa etkisinden kurtulamazlar.

Bu kanuna göre insanlar, içinde yaşadıkları dünya ile birlikte eninde sonunda yokolmaya mahkûmdurlar. Yani dinlerin söyledikleri Kıyamet mutlaka kopacaktır. Dünyanın da bütün yaratıklar gibi bir sonu vardır. Ebedîlik ve sonsuzluk Tabiatın ancak kendisindedir. Yarattığı eserlerin hepsi geçicidir. Tabiatın kendisinde var olan ebedilik ve sonsuzluk dolayısiyle bir gün, belki ondan da az bir süre içinde dünya yokolacak; fakat sonra yine yaratılacaktır. Aradan milyarlarca, trilyonlarca sene geçebilir. Nitekim şimdiye kadar belki yüzlerce, milyonlarca, milyarlarca defa dünya böyle yaratılmış ve tekrar yokolmuştur. Bir ipoteze göre dünyanın her yaratılışında hemen hemen aynı olaylar geçmiştir. Jeolojik devirler, arkasından insanın dünyaya gelişi, mağara devri, taş devri bütün devirler, nihayet medeniyete geçiş, uzunca bir zaman Tabiata esir olarak yaşayış, sonra ona tahakküm etmek; buhar, elektrik, motor devirleri, atom devri ve sonunda Kıyamet!... Benim felsefi inancım bu ipoteze yakın. Kıyametin kopmasına hep insanlar sebep olacak. Onlar dünyanın mikrobu gibidirler. Mikropların insanı öldürmesi, aralarındaki savaştan ötürüdür. İnsanlar Tabiata tahakküm edince elde ettikleri muazzam kudreti birbirlerini yoketmeye harcıyorlar. İhtirasları o kadar büyüyor, azıtıyorlar ki, Tabiatın en harap edici kuvvetini, niteliğini tam bilmeden kullanmaya kalkıyorlar. Meselâ atom çekirdeğini patlatıyorlar. Ya bir gün henüz bilmedikleri, keşfedemedikleri Tabiat kanunları dolayısiyle bu patlayış dünyada bütün atomların birden patlamasına sebep olursa?... Ne bileyim, bu bir ipotez ama, kimse olmaz, olmayacak diyemez.

Ben şimdi ortaya bir soru atacağım ve buna cevap vermenizi rica edeceğim. Belki cevabınızdan sonra bir inanç sarsıntısı olur da, insanlar yüzünden Kıyametin kopacağı vehminden kendimi kurtarabilirim.

Sorum şudur:

Kanunları keşfetmedikleri süre insanlar Tabiata teslim olmuşlardı. Salgınlar, tûfanlar, yıldırımlardan korunmak onlar için mümkün değildi. Bunlar Allah'ın emrettiği şeylerdi. Ama bu kanunları keşfet-

tikten sonra Tabiatın âfetlerinden korunmasını bildiler. Şimdi de eğer insanların tahakküm ettikleri büyük Tabiat kuvvetlerini birbirlerini ve sonunda dünyayı yoketmek için kullanmaları bir Tabiat kanunu olduğu bilinir ve keşfedilmiş olursa, bu kanundan korunmak ve harpsiz bir dünya yaratmak imkânı olmaz mı?

SOSYOLOG — Harpsiz dünya yaratmak, bütün Tarih boyunca birçok filozofların, düşünürlerin, dinci ve inancıların kafasını yormuş bir idealdir. Çeşitli yollar, çareler gösterilmiş; birçok ütopyalar yapılmıştır. Bunların içinde en ilmî olanı ve en sonuncusu bir komünist dünya yaratma ütopyasıdır. Bu ideolojinin kurucusu olan Marks, tarihin seyrini keşfettiği sanısındaydı. Harplerin, ihtilâllerin ve insanlar arasında her türlü boğuşmaların sebebi sınıf kavgası yargısına vardı. Sınıf ortadan kalkarsa bunlar da kendiliğinden yok olacaktı. Belki bu sonuca varmanın yolu yine harpti, ihtilâldi; birçok kan akacaktı; fakat bu kavga, kutsal hedefe varmak içindi. Bir kere komünizm kurulunca bundan sonra harpsiz bir dünya içinde insanlar saadet ve refaha kavuşmuş olacaklardı.

Komünist dünya sayesinde ebedî barışa kavuşulacağı bir ütopya olabilir. Komünizm sayesinde savaşların önlenemiyeceğini, dünya cenneti yaratılamıyacağını olayların ispat etmiş olması da bu konuda pek önemli sayılmayabilir. Çünkü bu olaylardan çıkacak mânâ, teşhisin yanlış olması ihtimalidir. Yani "harpleri, ihtilâlleri sınıf kavgası yaratıyor; sınıfı kaldırarak bunların hepsini kaldırmak mümkündür" tezi yanlış olabilir. Nitekim yanlış olduğu hayatın gidişi içinde anlaşılmıştır. Mülkiyet haklarını ellerinde tutan hâkim sınıflarla bu haklardan yoksun bırakılmış olan sınıflar arasında ve hâkim sınıfların kendi aralarında bütün tarih boyunca süregelmiş olan mücadeleleri, mülkiyetin kâmulaştırılması yoliyle ortadan kaldırmaya imkân yoktur. Sınıf yani farklılık, mülkiyet mücadelesi olmadan da toplumlarda var olacaktır. Şimdi komünist Rusya'da sınıf yok mudur? Sade ekonomik örgüt mü farklılık doğurur? Siyasî örgüte hâkim olunca sınıf kendiliğinden doğacaktır. Hem de ortadan kalkması mümkün olmayacak şekilde, çok daha kuvvetli olarak... Sosyal bilim alanında yapılan büyük ilerlemeler, artık Marks'ın sınıf kavgası tezine dayanan bilimsel dediği görüşünü kökünden çökertmiştir.

Maksadım bu konunun üzerinde durarak marksizmi eleştirmek değildir. Demek istediğim şudur:

Filozof arkadaşımızın sorusuna göre, onun da inancı, eğer insanı harplere sürükleyen sebepler keşfedilirse, yani tarihî bir zaruret olarak mütalâa olunan harplerin insanları dünya ile birlikte yoketme gücüne götüreceği, bu yüzden Kıyametin kopacağı bir bilimsel gerçek olarak anlaşılırsa o zaman, bu Tabiat kanununa karşı korunma mümkün olabileceği ve harpsiz bir dünya yaratılabileceği merkezindedir. Bence Oturumumuzda asıl tartışılması gereken konu budur. İnsanlar, dünyalariyle birlikte yokolmaya mahkûm kalacaklarına inanırlarsa ne yapıp yapıp harbi önleyebilirler mi? Yoksa korku, mukadder âkıbeti değiştiremez mi? Meselâ ölümden de korkuyorlar; fakat kurtulamıyorlar. Ölümün sebebini bilmek yetmiyor; bu sebepleri yenmek, yenebilmek de lâzım. Şimdi dünyanın neden dolayı yokolacağını keşfetmiş dahi olsak, eğer bunu önleyecek, yani harpleri ortadan kaldıracak yolları bulamazsak, insanlar yine boğuşacaklar; harp edecekler ve Tabiatın emirlerine aldıkları muazzam tahrip gücünü birbirlerini ve dünyayı yokedinceye kadar kullanacaklardır.

Bilmem anlatabildim mi?

Asıl mesele, harpleri doğuran sebepleri keşfetmek ve bunları önleyebilmektir. Marks, sınıf kavgasının harplere sebep olduğunu iddia etti. Şimdi ilim bunu çürütmüşse asıl sebebi bulup ortaya koymak vazifesidir. Ancak ilim bu vazifesini yerine getirdikten sonradır ki harpsiz bir dünya yaratılıp yaratılamıyacağı, yaratılacaksa nasıl yaratılabileceği tartışılabilir.

SOSYALİST PROFESÖR — Bay Sosyolog, Marks'ın yürütücü tarihsel güç olarak sınıf kavgasını göstermesini gelişmiş sosyal bilimler çürüttü demektedir. Bana kalırsa sayın arkadaşım geniş ölçüde aldatmakta ya da yanılmaktadır. Sınıfın kalkmıyacağını komünist memleketlerde politik örgütleri tutmuş olan yönetici kadronun bir sınıf kurduğu müşahadesine dayatıyorlar. Öte yandan bu memleketlerin kendi aralarında savaş yapabileceklerini, yani komünizmin harpleri önleyemiyeceğini ileri sürüyorlar.

Önce kmünizmin henüz kuruluş dönemi yaşadığını; sonra ekonomik gücün doğurduğu sınıfla politik gücün doğurduğu sınıfın aynı olmadığını unutmamak gerekir. Komünist dünya kuruluncaya kadar herşey eskiden olduğu gibi yaşanabilir; harpler de olur, ihtilâller de olur. Sovyet Rusya'da bir sınıf doğduğunu söylemek de yanlıştır. Burjuva, kapitalist bir sınıftır, bunun devrilmesi için ihtilâl yapmak, rejim değiştirmek lâzımdır. Rusya'da yönetici kadro bir sınıf değildir; çünkü rejim değişmeden, ihtilâl yapmadan halk onları işlerinden çıkarabilir. Bu kadro halkın hizmetinde ve emrindedir.

SOSYOLOG — Şimdi durum söylediğiniz gibi midir?

SOSYALİST PROFESÖR — Olmayabilir. Belki de halk onların emrindedir bile denebilir. Ama bütün bunlar komünizmin kurulması dönemlerine özgü olaylardır; geçicidir. Harpsiz dünya ancak gerçek komünizm bütün memleketleri, bütün milletleri saldırtan sonra yaratılabilecektir. Harbi önlemenin başkaca hiç bir yolu yoktur.

İLİMCİ PROFESÖR — Sınıfsız, gelir dağılımı eşit, herkesin çalışmasına göre değil ihtiyacına göre ulusal üretimden pay aldığı bir toplum yaratmanın düpedüz bir ütopya olduğu; böyle bir dünyanın hiç bir zaman yaratılamıyacağı kabul edildiğine göre bu konuda tartışmayı yersiz buluyorum. Elbet sınıf olacak; elbet gelir dağılımında eşitsizlik de olacak; herkes ihtiyacına göre üretimden pay da alamıyacak. Sosyalist Profesör, "komünist memleketlerdeki yönetici kadro sınıf değildir; çünkü değişir; kapitalist memleketlerde burjuva sınıftır; çünkü değişmez" diyor. Böyle bir ayırımın ilim bakımından desteklenmesi güç gibi geliyor bana. Kapitalist veya komünist her iki rejimde de bir yönetici sınıf vardır. Birinne burjuva adı verilir ve aynı zamanda sermaye sahibi de olabilir. Ama kapitalizmin ilerlemesi ve aldığı son şekil karşısında "kapitalist-burjuva" dışında ayrı bir yönetici kadronun teşekkül ettiğini, sermayenin halka yayılarak "burjuva - kapitalist" sınıf hâkimiyeti diye bir mefhumun kalmamaya başladığını görüyoruz. Bu memleketlerde yönetici kadro siyasî örgütün emrinde değildir. Rekâbet kuralları altında yükselmek ya da alçalıp işini kaybetmek alternatifleri hâkim olan bir ortam içindedir. Kapitalist olarak da yönetici olarak da her zaman ayağı tetiktedir. Bu bakımdan kapitalist memleketlerde de hâkim sınıf kendi içinden durmadan değişmektedir. Komünist memleketlerde yönetici kadro, böyle kaliteli, seçkin midirler? İnsiyatiften yoksun, her zaman işinden atılma korkusu içinde, son derece geniş bir bürokrasi çarkını döndürmek için uğraşır durur.

Amerika'nın

BÜYÜK başın derdi de büyük olur. Amerika'nın da birçok derdi olacak. Bunların içinde herhalde biri Amerika için hayatî tehlike teşkil edecek kertede olmalı. Amerika, bütün çabasını bu belâya uğramamak, onu nispeten zararsız hâle sokmak için harcar; ona göre politikasını, tutumunu ve durumunu ayarlar.

Nedir acaba Amerika'nın baş belâsı?...

Vietnam savaşı mı? Bu savaş yalnız pahalıya mal olmakla kalmıyor; Amerika'nın prestişini de sarsıyor. Bu fasit daire içinden çıkmanın çok güç olduğu da anlaşıldıkça, bu meselenin Amerika için tam bir baş belâsı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Fakat bu değil, Amerika'nın derdi, baş belâsı...

Acaba Zenci meselesi midir dersiniz? O kadar çok ürüyorlar ki Zenciler, on onbeş sene sonra beyazlardan fazla olacaklar. Herşey oyla olduğuna göre, yakın bir gelecekte Zencilerin seçimlerde çoğunluğu alması, iktidarı ellerine geçirmesi, bir Zenci Başkanın Johnson yerine dünyaya hükmetmeye kalkışması bile mümkün... Amerika'da şimdi ne kadar telâş gösterilse, seçimleri kazanmasınlar diye nasıl maksatlı kanunlar hazırlansa ve Zencilere ne gûna insanlık dışı muameleler uygulansa bu mukadder sonucun değişmiyeceğinden korkulur. İşte Amerika için en büyük tehlike, baş belâsı "Zenci meselesi"dir denebilir.

Hayır, o da değil... Yoksa Amerika, Sovyet Rusya'dan, nükleer silâh ve feza yarışında ondan geri kalmaktan mı korkuyor? Ya da Orta-Doğu'da İsrail'le Araplar arasında patlak veren harp, dayandığı nedenler ve gelecekteki korku doğuran gelişmeler yüzünden Amerika kara kara düşünmeye mi başlamıştır? Bu mudur baş meselesi Amerika'nın? Hayır, hayır; asıl baş belâsı Amerika'yı tehdit eden en

PLANCI — Harbin ortadan kalkması için onu doğuran sebeplerin ortadan kalkması gerekiyorsa, bu iş ancak bir dünya devleti kurmak ve dünya ölçüsünde bir planlamaya gitmekle sağlanabilir. Dünya devleti derken birçok devletlerin katıldığı bir dünya federasyonunu kastediyorum. Böyle bir oluşu mümkün görmek belki ütopi sayılır. Ama, kanaatimce insanlar kendilerini ve dünyayı yoketmekle sonuçlanacak bugünkü tutumlarını değiştirmek zorunda kaldıklarını anlamaya başlamışlardır. Hiç olmazsa dünyanın idaresinde başlıca iki kuvvet olan komünist Rusya ile kapitalist Amerika'nın böyle bir anlayış içinde oldukları söylenebilir. Batı Blokuna giren diğer büyük devletler arasında da olayların etkisi altında bu fikre doğru gün geçtikçe çoğalan kaymalar müşahade edilmektedir. Rejim ayrılıkları milletleri birbirine artık kan düşmanı yapmamaktadır. Komünist Rusya'nın ve peyk devletlerin kapitalist âlemle çeşitli münasebetler kurmaları son zamanlarda yadırganmamakta; normal karşılanmaktadır. Vakıa ortada komünist Çin bir büyük tehlike gibi görünmektedir; ve komünist ve kapitalist her iki âleme karşı gün geçtikçe daha da tehlikeli olmaktadır. Fakat dünya ölçüsünde federatif bir devlet kurulması ya da Birleşmiş Milletler Teşkilâtının çok kuvvetlenmesi ve bir dünya parlamentosu haline getirilmesi halinde gerek Batılıların Komünist Çin'e ve gerek Komünist Çin'in onlara karşı tutumların-

büyük başbelâsı

büyük tehlike Çetin Altan'dır!...

Bakınız Çetin Altan ne yazıyor :

"Bizim dokunulmazlık işini nihayet sinir savaşı haline getirdiler... Adliye Bakanı Savcıya emir vererek yirmi küsur dâva açtırmış. Dâva dosyaları Başbakanlık kanaliyle Meclise sevkedilmiş. G.P. ile Demirel'in birkaç adamı senaryoyu tezgâhlamış ve AP çoğunluğunda filmi oynamıya seferber edilmiş.

"Filimdeki figüranlar senaryoyu kimin hazırladığını ve hangi hesaba göre hazırladığını öyle pek bilmiyorlar...

"Ama yine de birçok kişi farkında ki, asıl büyük rejisör Amerika'dır.

"Amerika bizi susturmak için Türkiye'de kendisinden yana olan parlamento içi ve dışı güçleri seferber etmiştir.

"Senaryo Mecliste uygulanmaya konmadan önce yeraltı broşürleri, İzmir saldırıları, Manisa olayları ile aleyhimizdeki bir propaganda ortaya oturtulmak istenmiştir.

"Türkiye'de bütün bunları tezgâhlayan ve yöneten gizli kuvvet kimdir?

"Hiç tereddüt etmeden söyleyebiliriz ki Amerika'dır ve ona bağlı olan bilinçli ajanlar, sırt okşamalariyle tavlanmış saf kişilerdir."

Çok büyük düşmanın elinden nasıl kurtulacak zavallı Çetin Altan? "Bizim dokunulmazlık işi nihayet sinir savaşı halini aldı" diyor. Çok yazık oldu çocuğa; bu savaşta tüm yenilmiş; şifası çok güç bir derde tutulmuş... Bu durum karşısında artık dokunulmazlığı kaldırma işi de durmalı. Çünkü dokunulmazlığı kalksa ve mahkemeye verilse bile ceza yemez ki!... Yasama dokunulmazlığı kalkabilir ama, ceza ehliyetsizliğini kaldırmıya kimsenin gücü yetmez.

Nafile uğraşmayın zavallıyla!...

da değişiklik olması beklenebilir.

İşin bütün kökü, Sovyet Rusya ile Amerika arasında birbirini atlatmaya yönelmeyecek, günü gün etme politikasına dayanmayacak samimi bir anlaşmanın mümkün olup olamıyacağı noktasına dayanır. **Önce bu ikisi birleşirse gerisi kolay sayılabilir. Bunun önemi çok büyüktür. Çünkü bu sayede küçük devletlerin silâhlanmaya ihtiyacı kalmaz. Silâhlanma ve ordu için yaptıkları harcamaları kalkınmalarına ayırabilirler. Dünya milletleri arasında refah ve zenginlik derecelerindeki büyük farkların mümkün olan seviyeye indirilmesi, eşitliğe doğru gidilmesi, bu iki devletle birlikte diğer ilerlemiş memleketlerin yardımlarının genişletilmesi, nüfus planlamasiyle birlikte dünya servetlerinden bütün milletlerin eşit şekilde yararlanması gibi büyük problemler bundan sonra ele alınabilir.**

TARİHÇİ — Tarihî çağlar için yeni bir ayırım yapılabilir. İlk ve Ortaçağ birbirinin devamı olarak tek halka teşkil eder. Kıt'aların keşfi ve buharın ve inorganik enerjinin kullanılmaya başlamasından itibaren, aşağı yukarı Onaltıncı Yüzyıldan sonra, bugüne kadar devam eden dönem de yeni bir Tarihî çağdır. Şimdi tarih üçüncü ve son çağına girmektedir. Bu son çağın başlıca özelliği, harplerin hiç bir meseleyi çözmeye yaramaması, tersine başka yollarla veya kendiliğinden çözülmesi mümkün olan meseleleri daha da çapraşık ve karışık hale sokmasıdır. Bu özellik Yirminci Yüzyı-

lın başlarından itibaren kendini göstermiştir. Birinci ve İkinci Dünya Harpleri ne sonuç verdi? Harpler yeni arazi parçaları mı kazandırdı galipler için? Yendiklerini haraca bağlayarak esir mi ettiler? Ya da onlardan ganimetler mi aldılar? Bu harpte İngiltere kazandı; bütün müstemlekelerinden oldu. Almanya kaybetti ,kısa bir süre sıkıntı çekti; sonunda o da belini doğrulttu. Sömürgeler ve yarı sömürgeler bağımsızlıklarını kazandılar. Dünyanın çehresi değişti. Bir üçüncü dünya harbi çıkıp buna harp edenler dayanabilseler ve içlerinden biri kazansa, sonuç bundan öncekilerden farklı olmayacak; belki de daha kötü olacaktır.

Oysa ki tarihin bundan önceki dönemlerinde yapılmış hemen bütün harpler, galiplerine büyük menfaatler sağlardı. Genişleme mutlaktı. İlk ve Ortaçağlarda, Doğudan Batıya doğru yapılan akınlar, ki harplerle olurdu, bir dünya genişlemesi, bir teknik ilerleme ile sonuçlanırdı. Artık içine girdiğimiz son çağda böyle bir sonuç hiç bir zaman hiç bir suretle beklenemez. En kuvvetli bir devlet dahi arazi kazanmak şansından yoksundur bugün.

Olayların böyle değişik ve birbirine zıt yönlerde belirmesinin sebepleri üzerinde durarak, değerli vakitlerinizi doldurmıyacağım. Ancak bunun bir tarihî zaruret ve bir realite olduğunu söylemekle yetineceğim.

Tarih bir dönemden bir başka döneme büyük sarsıntılarla geçer. İhtilâller, buhranlar, harpler durmadan birbirini kovalar; eski düzen ve düşünüş sistemi altüst olur. Yepyeni bir dünya doğmaktadır. İşte bütün güçlük ve tehlike burada başlar. Çünkü bu değişimin farkında olmadan, eski şartlar ve düşünüş sistemi içinde olaylara müdahale ya da isyan etmek istenir. Gerek fikrî planda, gerek sosyal ve politik aksiyon hayatında milletlerin idaresini ellerinde tutanlar eskiyi geriye döndürmek isterler; ya da olayları yeni ölçüler içinde değerlendirmek gücünden yoksun olduklarından buhranı büsbütün şiddetlendirici davranışlardan kurtulamazlar. Bundan dolayı fikirde ve aksiyonda doğan anarşi ve huzursuzluklar karşısında bu buhran ve intikal devrelerinde diktatörlükler kurulur; ve bunlar da ayrıca değişimi önleyen ve buhranı şiddetlendiren faktörler haline gelir.

Dünyamız aşağı yukarı Yarım Yüzyıldır böyle bir dönem içindedir. Bu çemberden yavaş yavaş kurtulmaya çalışıyoruz. Ben, çok güç ve çok tehlikeli olmasına rağmen, kurtulacağından ümitliyim. Değişimi sezen ve yönünü keşfetmeye çalışan bir uyanışın izlerine taraf taraf şahit olmaktayız. Bu iyimserliğe kendimiz için de katılıyorum. Vakıa, hâlâ eskiye bağlı bir takım zararlı akımların yayılması karşısında kötümser olanlarımız çoktur. Geçen Tarih çağının düşünce ve aksiyon sistemine bağlı olarak içimizde Solcular - Sağcılar çatışması politikalarımızı etkilemekte, ilerleme yolumuza barikatlar kurmaktadırlar. Fakat bunların karşısında bizde de değişimi sezen, şimdilik az da olsa, bir hareket başlamıştır. Bu son tarihî çağ, milletler, sınıflar arasında ölüm-dirim savaşlarının yerine uzlaşma ve barış fikrinin hâkim olacağı bir çağdır. Önce tarihin böyle bir döneme girdiğinin anlaşılması ve kabul edilmesi, sonra da bu değişime uygun şartların hazırlanması gerekir.

İKTİSATÇI YAZAR Sayın Tarihçiyi desbirkaç söz söylemek isterim:

Yeni bir tarihî teklemek için ben de çağa girmekteyiz. Bu çağda eskiye ait düşünce sisteminde, dünya görüşünde, hukukun dayandığı prensiplerde birçok değişiklikler olacaktır. Meselâ, milletlerin hâkimiyeti prensipi... Eski çağda bir millet kendi bütçesine, para rejimine, şusuna busuna başkaları karıştı mı, hâkimiyet elden gidiyor denirdi. Şimdi bütçesine, planına, parasına ordusuna, her şeyine müdahale edilen bir devlet bağımsızlıktan hiç bir şey kaybetmemiş olacak.

İDARECİ — Amma yaptınız. Böyle olunca millî hâkimiyet, bağımsızlık nerede kalır?

İKTİSATÇI YAZAR — İşte görülünüz mü? Derhal isyan başlıyor. Aydın bir arkadaşımız bile değişimi kabul, ya da fark etmiyor? Bir dünya planı, bir milletler kon-

federasyonu, bir dünya parlamentosu olacak, sonra biz hâlâ kendi başımıza buyruk kalacağız. Olmaz, olamaz böyle şey.

TARİHÇİ — Değişen dünyanın karşısına çıkıp ondan kendini ayırmak ve kabuğuna çekilmek mümkün olsa bile zararı, bunu yapan millete ait kalır. Biz Türkler yakın tarihimizin her devrinde değişen dünyanın karşısında ve dışında, kaldığımız için battık.

BİZ — Rica ederiz, vaktimiz çok daraldı, müsaade ediniz de İktisatçı Yazar arkadaşımız konuşmasını tamamlasın.

İKTİSATÇI YAZAR — Bir örnek daha vereyim: Sosyalizm anlayışı. Geçen çağda sosyalizm, kolektivizm anlamına gelirdi. Özel mülkiyet bu rejimde yoktu. Şimdi tamamen ferdiyetçi, özel mülkiyete dayanan bir sosyalizm yeni dünya fikri oluyor.

Dünya servetlerinin dünya milletleri arasında adalet ölçüsüne göre paylaşılması! Bu da henüz gerçekleşmemiş, fakat yarının bir dünya fikri olabilir. Neden Arabistan'da çöllerde çıkan petrol yalnız o memleketlerin malı olsun? Sosyalizmin yeni dünya görüşüne göre, müstesna Tabiat servetleri çıktıkları ve çıkarıldıkları toprak sahiplerinin değil, bütün dünyanındır. Dünyada ne kadar petrol kuyusu varsa bunların işletilmesi Birleşmiş Milletlerin kuracağı bir dünya tröstünün eline geçer. Bu tröste bütün devletler şu veya bu ölçüde ortak olurlar. Milletlerin zenginlikleri de öyle... Sosyalizme göre değer yalnız çalışma ile olur. Bundan doğan değer çalışana, çalışanın bulunduğu memleketin hakkıdır. Ama, bu faktör dışında doğan değerler? Neye dünyanın olmasın?

BİZ — Harpsiz dünya olabilir mi konusu üzerinde yaptığımız bu tartışma da öncekiler gibi son derece verimli ve yararlı oldu. Okuyucularımız ve yazı kurulumuz adına hepinize teşekkürlerimizi sunar, Oturumu kapatırız.

Arap - İsrail Çekişmesi...

Dr. İlhami MASAR

BİZ Türkler kahramanlığı düşmanlarımızda hile takdir etmeyi âdet etmiş bir milletiz. Bu sebepden dolayı, yenilenlerin dindaşlarımız olmasına rağmen, kendilerini ifna edilmekten kurtaran bir avuç Museviye takdirle bakmaktan kendimizi alamıyoruz.

Fakat biz, Rus tehlikesine karşı kaderimizi Garp dünyasına bağlamış olmamıza rağmen, müslüman bir devletiz. Milletimizin çoğunluğu hissen Araplarla beraberdir. Filhakika bazı aydınlarımız Birinci Dünya Harbi sonunda, İngilizlerin önünde, Filistin cephesinde mağlûp olduğumuz zaman, kendilerine hiç bir fenalık yapmamış olan, seksen bin Türk'ü insafsızca katliama tâbi tutan Arapların bu hareketini kolay kolay unutamazlar. Araplar, bizden kendi problemleri için nasıl anlayış istiyorlarsa, Arap gençliğinin de bu yaranın kapanması için anlayış ve bize yardım etmeleri lâzımdır.

Araplar meselelerini, yalnız başına hal edemeyeceklerdir. Komünist dünyasının ve Afrika memleketlerinin, her sahada ortalığa hzursuzluk vermekten başka, bir işe yaramadıkları bu sefer açık suretle tebarüz etmiştir. Arapların kuzeylerinde yaşayan 150 milyon dindaşlarının müzaheretlerine ihtiyaçları vardır. Bunu Irak daima anlayagelmiştir. Gamal Abdünnâsırın da bunu artık kavraması lâzımdır. Fakat bu yardımı biz, kendilerine nihayet bir yurt kurmuş olan bir avuç musevinin yok edilmesi bahasına yapamayız. Millî tıynetimiz buna mânidir. İsrailin zararını asgari hadde indirecek tedbirleri ancak bu şart'a almaya yardım edebiliriz.

İslâm dünyası üç yüz senedir gerilemektedir. Buna artık bir son vermek lâzımdır. Dostlarımız bile olsalar, hiristiyan dünyasında yaşayanlarda, maalesef hâlâ haçlı ruhu hâkimdir. Bütün dünyayı bizlerin barbar olduğumuza inandırmışlardır. Buna beraberce karşı gelmeliyiz.

Araplar artık bir vakıa olan İsrail'i tanıma prensipini kabul etmeli ve musevi milleti için hayat hakkı tanımalıdırlar.

İnsafsız petrol şirketleri için hiç bir sempatim yoktur. Petrol için bundan yarım asır evvel başımıza gelenleri unutamam. Araplara bu sahada samimî olarak başarılar dilerim. Fakat bu ikide bir Amerikan ve İngiliz sefaretlerini tahrip etmek ile de elde edilmez. Hele Mısır'da ve Suriye'de orta halli bir avuç Türkün malına el koymak veya Hatay için bize karşı tecavüzkâr lisan kullanmakla hiç başarılmaz. Arap vatanperverinin Kral Hüseyin'e çatmaları da mânasırdır.

Son çarpışmalar esnasında kahramanca döğüşen, ölmesini bilen ve dünyanın hürmetini kazanan Ürdün'ün Arap lejionu, İsrail tarafından mahvedilirken, Suriye ordusunun seyirci kalarak İsrail köylerini bombardıman etmekle yetinmeleri, çok çirkin bir harekettir.

Biz son seneler zarfında defalarca başkan Nâsır'a dostluk elimizi uzattık, karşılık görmedik. Bu eli, lâfla değil, samimiyetle sıkarsa çok şey kazanır, Rusların, Araplara yardım etmek için, dünyayı kana boyamaları tehlikesi de kalkar. Siyasî hava yumuşar, bizim istediğimiz yurtda sulh, cihanda sulhdur.

Biz bir karış Türk toprağı için canımızı vermekten çekinmeyen bir milletiz. Dost olarak söz verdiğimiz zaman da, bu sözü tutarız. Bu sebeplerden dolayı dünya bize saygı gösterir.

Arapların elinde petrol gibi büyük bir

koz vardır. Süveyş Kanalı da mühim bir kozdur. Bu kozlar, tecavüzlerden kaçınılarak akıllıca kullanılırsa, çok şeyler elde edilebilir. Bunun için bölgede sulh prensipini benimseyerek, petrol şeyhlerini ürketmekten kaçınmak lâzımdır. G. Abdünnâsır inşallah bu gösterdiğimiz yolu tutar. Kendisi kıymetli bir lider olduğunu isbat eder.

Etrafa kin saçmaktan çekinerek Atatürk gibi sevgi saçarsa, muvaffak olmaması için hiç bir sebep yokdur.

Ben, aynı sözleri Birleşmiş Milletler namına Arap memleketlerinde çalıştığım uzun seneler zarfında, Arap erkânına tekrar edegelmişdim. Tabiî beni dinleyecek değillerdi. Belki onlar da, birgün, bu söylediklerimin manâsını kavrarlar.

Nasreddin Hoca ve Dünyamız...

Süleyman ARISOY
A. Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Öğretim Görevlisi

I— FOLKLOR ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ ve NASRETTİN HOCA

BİR milletin folklor değeri ve önemi bu alanda taşıdığı evrenselleşmiş kaynaklarının çok eski tarihe kadar gitmesi ve bunların dünyaya yayılış oranı ile büyür.

Türk folkloru çeşitli san'at ve yönleri ile uluslar arasında önde gelen zenginliğe sahiptir. Ama, bunlar içinde, Nasrettin Hoca'nın ortaya koyduğu folklor ise, kıt'aları aşan ve başka uluslarca benimsenmesi için çaba gösterilen tek dev kaynaktır denebilir.

Yeni kurulmuş olan Folklor Araştırmaları Enstitüsünce Nasrettin Hoca'nın da bu açıdan öncelikle ele alınacağına inanıyoruz.

Öyleki, Folklor Araştırmaları Enstitüsü Nasrettin Hoca'yı anma yıldönümlerinde, Akşehir'de seminerler tertip ederek ilgili san'at ve fikir adamlarını da çağırarak bu amaçla çalışmalarını Akşehir'de toplamalıdır.

II— ARSIULUSAL KİŞİ, NASRETTİN HOCA

TÜRK folklorunun uygulama, davranış ve temellerinde Nasrettin Hoca'ya yapacağımız atıflar ve örnekler çoktur. Gerçek anlamı ile yalnız Türkiye folklorunda değil Balkanlar ve Yakınşark folklorunda da bu izlenimleri görmek mümkündür.

Millî bir kişi olan Nasrettin Hoca, davranış ve düşünüşlerinde daima uluslar arası nitelikte, humanist, insaniyetçi olmuştur. O genellikle karamsar doğu felsefesine karşı neş'e, iyilik ruhunu taşıyan, gülen, yeislerde ve ızdıraplarda bile onu olduğu gibi kabullenerek bir espri içinde yumuşatan nikbin'lik felsefesi olarak insana yaşama gücü, mücadele gücü veren, kuvvetlendiren yani, manevî cihazlanmayı ortaya koymuştur.

İnsanların hayal gücü birçok kişileri ve olayları efsaneleştirir. Nasrettin Hoca da kendisine geniş dil, din, ırk ve düşünceleri ayrı olan büyük toplumlarca beslenen müşterek sempati ve sevgi davranışları karşısında, efsaneleşmiştir.

Asırlar geçtikçe bu efsaneleşme gittikçe büyümeye devam etmiştir. Gelecek kuşaklar hiç şüphe yok ki Hoca'yı bugünden daha fazla devleşmiş ve efsaneleşmiş kişi olarak benimseyeceklerdir. Nasrettin Hoca, kendisine olan sevginin gittikçe büyümesi ve dünya yüzüne yayılması sonucu bu mütevazi sade halk adamını asırlar geçtikçe büyütmüş, devleştirmiş ve feylasofluğunu da derinleştirmiştir. Bu kendisine karşı sempati dünyasının verdiği bir ödüldür denebilir.

III— NASRETTİN HOCA ve FELSEFE

NASRETTİN Hoca, humanizmada, kendine özge ve arsıulusal karakterde bir dünya görüşü taşıyan büyük bir felsefenin te-

melidir. Belki, ampirizm, doğmatizm pragmatizm, pozitivizm, materyalizm, iskolaktisizm, transandantalizm, determinizm, gibi felsefe ilim dallarının skolâstik kalıpları içine girmemiştir. Ama gerçekte onlardan daha da öteye giderek büyük, yoğun ve halklaşmış tabakaların ortamında vulgarizeleşerek benimsenmiş ve örneklenmiştir.

Nasrettin Hoca, bu dünyada yaşamanın gerçek anlamının neş'e, kaygısızlık ve insan hayat yaşantısındaki ağır, çekilmez, ızdırap ve yokluklarına karşı onu manevî yapımıza zarar vermiyecek şekilde ciddiye almaksızın hoşça vakit geçirmenn esas olduğu sırrına ermiş bir insandır. Birçok ezici ve karşıt kuvvet ve etken darbeleri karşısında yapımızı beşikten mezara kalkan gibi götürme zorundayız. Bu insanı yıkan, yıldıran, yok eden mihnet ve meşakkatlere karşı niçin Nasrettin Hoca gibi davranmıyalım? Bu felsefenin sırrına ermiş kişi, yaşamanın da mutluluk sırrına varmış demektir.

Çağımızda ve genellikle İkinci Dünya Harbi'nden sonra sür'atle ve yaygın şekilde ortaya çıkan (Existentialisme) Varoluşçuluk dünya görüşünde de, Nasrettin Hoca'mızın hayat ve yaşantısının açık düşünüş ve davranış izlerine de rastlıyoruz.

Gülme filozofisinde tanınmış olan ünlü batılı düşünür Bergson'dan çok önce, Nasrettin Hoca gülmenin filozofisini kavramış ve bunu Türk etnolojisi içinde örf ve âdet motifleri ile sosyal, ekonomik anlayış yapımızda bir nevi mutluluk sırrı olarak işlemiştir.

Hayat felsefesinin mutluluk anlamını batıda böylesine işlemiş bir halk adamına rastlamak güçtür. Nasrettin Hoca'dan bir fıkra söylendimi bunun muhakkak yediye çıkarılması zorunluğu mutluluk anlamının sırrını neş'e, gülme ve nikbinliğe bağlayan en güzel bir ispatlayıcı hükümdür.

IV— KARŞIT, DİRENÇLİ, DEVRİMCİ NASRETTİN HOCA

NASRETTİN Hoca; köleliğin yani esaretin, kendini beğenmişliğin açgözlülüğün diğer deyimle doymak bilmezliğin, densizliğin, ikiyüzlülüğün yani riyakârlığın, haksızlığın, çıkarcılığın, bilgin geçinirliğin, çaresizliğin, karamsarlığın, kötümserliğin, fakirliğin, sefaletin yani yoksulluğun, akıllı geçinen gerçek akılsızlığın, zalimliğin, derebeyliğin, adaletsizliğin, öfkeli olmaklığın, kibirliliğin yani kendini büyük görmenin, eşitsizliğin, namuslu geçinen namussuzluğun, zümre tahakkümünün, halkın üzerinden faydalanan çeşitli haksız sömürücülüğün, kaba kuvvete dayanarak geçinen asalaklığın, opportünizm yani fırsatçılığın özetle insanlara, insanlığa ve bütün canlılığa karşı işlenen kötülüklerin, kötü davranışların karşısına alçak gönüllü ama gerçekte büyük bir ahlâkçı halk filozofu olarak çıkmıştır.

Bu nitelikte düşünen, davranan kişileri veya olayları ele alarak onları ince hicivci, alaycı ve güldüren güldürürken düşündüren öyküleri ve masalları ile yermiştir.

Psikolojik açıdan bakınca görülür ki; Çağımızda edindiği mevki ve sandalyanın büyüklüğü arkasında bunu hazm edememiş, lâyık olamamış, fakat psişik ruhsal megalomani ve aşağılık kompleksi içinde asık surat ve ters mizaçlı kişilere karşıt Nasrettin Hoca daima gülen, mizahçı ve neş'eli alçak gönüllü bir antitez tip olarak ortaya çıkmıştır.

V— HUMANİST NASRETTİN HOCA VE TOLERANCE

NASRETTİN Hoca; çağının gerici, sıkıcı, boğucu, dinsel ağır baskı ortamı içinde zümreleşmiş, ayrıntılaşmış kapanmış toplumların eşit olmayan davranışlarına karşıt fikren ve dünya görüşü yönünden aykırı yaklaşan bağımsız aydınlık, kişileşmiş, halklaşmış, açık yürekli, nikbin hattâ ölümü bile küçümsiyerek onu alaya alacak kadar kuvvetli, ihtirazı olmayan, alçak gönüllü büyük bir insan olarak karşımıza çıkıyor.

Türk tarihinde, zaman zaman taassup yani dinci ve aşırı yobazlık inanç ve davranış, toplumun huzurunu kaçırır ve sıkıntı verir etken halinde kendini göstermiştir. Nasrettin Hoca işte bu toplum bunalımı devirlerinde düşünüş, davranış da aşırı tolerance (taassupsuzluk) reaksiyonu olarak ortaya çıkmış bir nevi karşıtlıkta örnek olmuştur.

VI— HALK ADAMI HASRETTİN HOCA

ONA, mütevekkil, işini tanrıya veya o- luruna bırakmış kişi de denemez. Aşırı to- lerans yani taassupsuzluğa sahip olan Nasrettin Hoca'nın gerici dinsel yaşantı i- çinde düşünmediğini öyküleri ve öğütleri de ortaya koymaktadır.

Herşeyi ince mizah felsefesi açısı içinde düşünerek değerlendiren ve ona aynı şekilde reaksiyon gösteren Nasrettin Hoca tam an- lamı ile katıksız bir halk adamıdır.

Gerçekte nikbinlik, hiciv ve humoresk'in bayraklaşmış sembolü olan Nasrettin Hoca, belki de doğu felsefesi içinde eşi ve yakınlı- ğı bulunmayan tek bir dünya görüşüne sa- hiptir. Geçmişte ve zamanımızdaki tüm halk âşık şairlerin düşünüş, duyuş ve dün- ya görüşünde Nasrettin Hoca'nın halklaş- mış izlerini sezinlemek mümkündür. Halk- tan gelen ve halka yönelen Nasrettin Ho- ca'nın düşünce yaşantısının halk âşıkların- da da görülmesi kadar tâbiî bir şey olamaz. Hoca çağımızda Türk folklorunda fıkrala- rıyla, söyleyişleri ile, örf, âdet, davranış ve düşünüşümüzde hâlâ yaşamaktadır. Bu gün hâlâ mahalli düğünlerde, Nasrettin Hoca'- nın mezarına gidip baş konuk olarak dâvet edilmesi onun Türk folklor davranışlarına göre yaşayan, ölmemiş ünlü ve hatırı sayılır bir kişi olduğunu ortaya koyan sembol ak- siyonudur.

Türkiyenin Kalkınma Sorunları

Yazan: Niyazi ACUN

İÇİNDE bulunduğumuz hayat şartları köyden şehire, şehirden köye kadar uzanmakta olan sıkıntılarımızın etkisi altında ferdleri ve dolayısiyle toplumumuzu rahatsız etmektedir.

Kültürel ve sosyal dâvaların meydana getirdiği olumsuz olayların altında ekonomik hayatımızın kısırlığı yatmaktadır.

Ekonomik hastalığımızın teşhisi konulduktan sonra, iş ve üretim alanlarında sermaye ve emeğin birleşmesiyle meydana getirilecek üniteler sayesinde, planın gerçek tatbikatının topluma malolan temeli atılmış olur. Bu işi nasıl başaracağız?

Her şeyden önce kültürün, tekniğin potasından dinamizmini alan yurdseverliğin idealine çok muhtacız; bu samimî ve candan istek bizi, kişisel menfaatlardan ziyade toplum menfaatlarının sağlanmasına ve korunmasına hizmete mecbur eder.

Memleketin topraküstü ve toprak altı servetlerinin işlenmesi, üretilmesi, toplumun hayat seviyesini yükseltmek bakımından çok zaruridir. Ferdlerin kamu ihtiyaçlarının üstüne çıkan bir üretim de, ancak ve ancak ekonomik alanda kalkınmış olan devletlerin sistemlerini memleketimizde uygulamak suretiyle, toplumun üretim ve tüketim etabının dengesine oturması lâzımdır.

Memlehet ekonomisinin mâadin, endüstüriyel ve ticaret alanlarında olumlu sonuçlarını almak için, her şeyden önce genel kültüre paralel olarak ve hattâ ondan da üstün olan teknik bilgisiyle iş hayatına atılmış elemanlara muhtacız.

Bizim iş hayatımızda henüz teknolojinin ve rakamların tam anlamiyle bir otorite kurmadığını, her ne kadar üzücü ise de kabul etmeliyiz. Şarklı bir zihniyetin kişi çıkarcılığını benimsemiş bir çalışma düzeni, topyekün kalkınma hamlelerimizin randımanını arttırmamaktadır.

Niçin okuduğumuzu ve niçin çalıştığımızın mânası lâyiki veçhile anlayamadığımız içindir ki, Batının uygarlığının sadece kelimesini söylemekteyiz. Bir kere, uygarlığın hangi bölümlerinde noksanız?

Bu soruyu eleştirmeden, tek anlam ifade eden bir uygarlık isteği içinde yerimizde saymaktayız.

Ahlâk, terbiye, fazilet, doğruluk, iyilik, güzellik, merhamet ve vicdan muhasebesi, insan uygarlığının yaşama mayasını teşkil ederler. Eskiden bu meziyetlere sahip olan insanlara ve ailelere «ASİL» denirdi.

Şimdi ise, asaleti zenginlik, şöhret ve makam ile ifade ediyoruz. İşte, bizim soysuzlaştırdığımız asaletin yönü budur. Onur sahibi insanlar, kendine yararlı olduğu kadar ailesine, çevresine ve dolayısiyle milletine yararlı olmak için tufeyli olmayı şiddetle reddeder; emeğini bilgisiyle daha çok değerlendirip topluma, sahip olduğu meslek ve iş alanında randıman sağlar.

Nüfusumuz üretim iş kollarımızın randımanın azlığına tezad teşkil edecek bir surette artmaktadır. Nüfusun çoğalması ile iş sahalarının azlığı sosyal hayatımızda birçok rahneler açmaktadır. Kişisel bir hayat mücadelesi, tıpkı az yüzme bilen bir insanın, denizin kıyılarından çok uzaklara açıldığında, yorulunca, kıyıya ulaşmak için ölümle mücadele etmesine benzemektedir. İyi yüzme bilen ve denizin derinliklerini, fırtınalarını ve dalgalarını bilen bir kimse, hiç bir zaman kendisini tehlikeye atmaz.

Kültür ve meslek bilgilerimizin azlığı yüzünden, toplum hayatının denizinde yaşamak mücadelesi yapmaktayız ve bu mücadele içinde milyonda kaçımız, hedefimize vâsıl oluyoruz?

Çağımızın uygarlık anlayışının ekonomik yönü, bol üretim ve uygarlık ihtiyaçlarımızı sağladıktan sonra artanını, refahımızı daha çok sağlamlaştıracak olan dövizi yurda getirmektedir.

Biz ise, tarihimizin her devrinde dış memleketlere borçlu olmuşuz ve döviz açığı yüzünden, evdeki hesabımız çarşıya, yani beynelmilel piyasalara uymamıştır.

Şurasını memnunlukla kabul etmeliyiz ki, yaradılış itibariyle dünyanın en zekî insanlarıyız... Fakat, teknolojik bilgi ve organizasyon alanındaki noksanlığımız zekâmızı dejenere etmektedir.

Türk tabibleri, mühendisleri ve işçileri dış memleketlerde daha çok randıman veriyor da, neden memleketimizde aynı randımanı vermiyor? Bu soru ile gerçekleri daha çok net görebiliriz.

İnsan haklarına gösterdiğimiz ilgi ve saygıyı, her meslekte çalışan insanın bilgi ve emek mahsulü olan eserlerini değerlendiremeye gösteremediğimiz için, ne madencilik, ne endüstri, ne ticaret ve ne de diğer işlerimizde Batı anlamında ilerleme kaydedemiyoruz...

Çağımızın ekonomik kalkınması artık toplum kalkınması esprisi ile başarılmaktadır.

Babadan kalma karasapan ve düven ile tarım yapmak devri artık geçmiştir. Hisse senetlerine, anonim ve limited iş sistemlerine ve modern teknolojiye iltifat etmeyenlerin ne tarımda, ne endüstride ve ne de madencilikte kalkınması mümkün olmaz. Liberalizmi savunanlarımızın yüzde kaçı Batı anlamında bir iş sistemi kurmuştur? Biz, aydın olarak, cahil olarak her işimizi devletten beklemekteyiz. Barajları, santralları, fabrikaları devlet kursun, kredileri devlet versin, okulları ve hastaneleri devlet açsın; en basitinden evimizin önünü devlet temizlesin, v.s. gibi her ihtiyacımızı devlet görsün isteyen zihniyetin hâkim olduğu bir toplumun, liberal bir sistemle kalkınması elbette mümkün olamaz. Düşüncelerimizle icraatçılığımız çarpıştığı için, ekonomik kalkınmayı başaramıyoruz.

Aydınlarımızı ekonomik kalkınma seferberliğine tâbi tutmamız gerekmektedir. Bugünkü aydın kadrolarımız, devlet ve hükümet dairelerinde karargâh kurmuştur. Köy aydından tamamiyle mahrumdur. Bucak, ilçe ve bir çok illerimizde memur dışında kaç aydınımız ekonomik alanda Batı anlamında liberal sistemle iş görmekte ve randıman almaktadır?

Memuriyet zihniyeti, merkeziyet sistemi, idare tarzımız, vergi tarzımız ne kişisel ve ne de toplum kalkınmasına yararlı olamamaktadır. Bugün en ileri sosyalist memleketlerde bile halk her işini devlet yapsın, diye bir istekte bulunmaz. Misal: İşte İsviçre, İsveç ve Finlândiya...

Şarklı bir zihniyetin hâlâ esiri bulunmaktayız. Onun için de, memleketimizi ekonomik alanda kalkındıramıyoruz. Az gelişmiş bir ülke olmaktan kurtulmak istiyor isek, artık muasır iş ve çalışma sistemlerini kabullenmek için, Şarklı tembelliğinden silkinmemiz lâzım.

Ekonomik alanda kalkınmak için bilgiye, yoğun ve sistemli bir çalışma temposuna uydurmalıyız. Ezbercilik suretiyle aydın olma devri geçmiştir. Eser vermeyen insanların aydın olması daha zararlıdır. Şarklı aydın, aydınlık veya diploma imtiyaziyle tufeyli hayatını idâme ettirmek için, cahil denilen insanları kendine köle yapmak için savaşır.

Türk milliyetçiliğinin ve şuurunun bu gibi tufeyli zihniyetle mücadele kampanyası açmak suretiyle, ekonomik kalkınmayı, imkânsızlıkları imkân dahiline sokarak başarması zamanı gelmiş ve hattâ geçmektedir.

Büyük şehirlerimizin gıda, giyim, mesken, temizlik, kültür v.s. kamu ihtiyaçlarını hâlâ temin edilememiş olduğunu üzülerek görmekteyiz. Yaz olur, İstanbul ve Ankara su sıkıntısı çeker. Üretim az, tüketici çok

olduğu için, sosyal hayatımızda birçok sıkıntılar çekmekteyiz. Tarım memleketi, deriz, çok yıllar kuraklık yüzünden hatılımızı dışarıdan getiririz. Denizlerimizin ürünlerini toplayamayız. Turistik bakımdan dünyanın en zengin bir ülkesi dediğimiz memleketimiz, turist zenginliğine istenilen bir surette kavuşamayız. Hükümet ve kişisel bütçelerimiz her yıl açık verir!...

Bu acı misalleri daha da çoğaltabiliriz! Ekonomik kalkınmayı millî bir seferberlik halinde müsbet anlayışın şuuru ile başarmak ülküsünü milletçe benimsemeliyiz.

Uzak Doğu'da Japon milliyetçiliğinin mucizeler yaratan ekonomik kalkınmasında, her şeyden önce aydınlarının ve Batı memleketlerine öğrenime gidenlerin rolü çok büyüktür. Dünyanın ekonomik kalkınmasında en sorumlu olan ekonomistlerdir. Bizim hangi işimizde ekonomistlerin fikirleri, bilgileri, planları ve organizasyonları devlet, hükümet ve özel sektör tarafından iltifat görmüştür?

Köyden şehirlere iş için akınlar, hükümet kapılarına iş için müracaatlar devam ettiği sürece, ekonomik kalkınma dâvasında muvaffak olamayız.

Ekonomik sıkıntılar yüzünden, çok partili hayatımızda da enflâsyon başlamıştır. Lâf enflâsyonu yüzünden, kimin doğru, kimin yanlış konuştuğunu anlayamıyoruz!...

Halkın oyunu almak için particiler, memleket gerçeklerini unutarak, bol keseden vâidlerde bulunarak, halka huzur, emniyet ve refah vereceklerini söylüyorlar!...

Memleketin ekonomik kalkınmasının hangi sistem ve planların tatbik edilmesiyle mümkün olacağını anlatmayan particilerimiz, bu kez rakipleri ile işi şahsiyata dökerek, tam bir Şarklı havası içinde durmadan salvo ateşi açıyorlar!...

Ekonomik hayatın gelişmediği memleketlerde sosyal ve kültürel gelişme olamaz.

Memleketin resmî hayatını bir ahtopot gibi kırtasiyecilik sarmış. Ekonomik verimi olmayan en basit bir iş için bile, kırtasiyecilik yüzünden yüzler ve hattâ binlerce lira harcanmaktadır.

Diğer taraftan, bu şüpheciliğin yüzünden adam da yetiştirmeyi başaramıyoruz!

Ekonomik alanda kalkınamamızın başlıca sebebi, demode bir zihniyetten henüz Batı anlamında bir zihniyete sahip olamayışımızdır.

En büyük ihtiyacımız ekonomik kalkınmayı başaracak elamanları yetiştirmek isteyenlere imkân vermiyoruz ve ayaklarına çelme takıyoruz. Okullardan mezun etmek ve ellerine diploma vrmeyi adam ytiştirmek olarak anlıyor isek çok aldanmaktayız. Üniversiteye kadar olan tahsil, öğrenciye klâsik bilgi verir. Üniversiteler ise, meslekî inceleme ve araştırma öğretir. Hayata atılan bilgili ve dinamik gençler, memleket ekonomisine yararlı olacak çalışma imkânlarını bulamaz.

Memleketin ekonomik kalkınmasında her ranşta meslek erbabı uzmanların ve kalifiye işçilerin yetişmesini mümkün kılmamız lâzımdır. Bunların çalışmalarını, randımanlarını arttırmak için de iktisatçılara ihtiyacımız vardır. Bu espri içinde adam yetiştirmede muvaffak olursak, ekonomik kalkınmamız mümkün olacaktır.

GÜMRÜK MEMURLARINDAN ŞİKÂYET

ALMANYA'dan işçi bir okuyucumuz yazıyor:

Buradaki işçilerin dertlerinden en büyüğü, Yurda izinli döndükleri zaman gümrük meselesidir. İnsana yaraşmıyacak şekilde muamele etmeleri, Sirkeci'de simsarları desteklemelri, bütün işçileri üzmektedir.

Gümrük memurlarına ve oradaki vazifelilere soruyorum, niçin bu kadar sıkıştırıyorlar, diye... Bizler de bu vatanın çocuklarıyız; emeğimizle kazandığımız paraları Yurdumuza döviz olarak getirmeye, memleketimizin kalkınması için seve seve razıyız. Elimizde bulunan paraları resmî kurdan bozdurmaya gayret ediyoruz. Yapılan muamele ve baskı dolayısiyle işçiler başka yönlere sürükleniyor; zorla kaçakçı ve karaborsacı yapılıyor.

İşçi vatandaşa güven ve saygı göstermelerini bekleriz.

Duyduklarım ve Düşündüklerim

Yazan : Dr. İlhami MASAR

TRT Hakkında

RADYO VERGİSİ : Kanununa göre radyosu olanlar senede 20 lira vergi öderler. Bu miktar makuldür. Portatif küçük radyosu olanlar vergi vermezler, Radyo Kanunu eskidir. Çıktığı zaman portatif radyo yok gibiydi. O Kanuna göre radyosu kullanılmaz hale gelen zat, radyoyu yüklenip posta idaresine gitmeye, bir çuval içine dikmeye, mühürletmeye ve bir yerde o şekilde saklamaya mecburdur. Bu takyidat eski zamanlarda radyonun casusluk için kullanılmaması düşüncesiyle konulmuştu. Şimdi böyle takyidat mânasızdır:

1 — Sayısı gittikçe artan küçük portatif radyolardan da vergi alınmalıdır.

2 — Radyoları kullanılamaz hale gelenlerden bunu bir mektupla posta idaresine bildirenler, o radyo için vergi ödemek mecburiyetinden kurtulmalıdırlar.

Herkes transistor radyo kullanıyor, vergiyi senelerdir bir kenara atmış olduğu eski radyosu için ödüyor. Ne mânasız şey değil mi?!...

HABERLER SERVİSİNDE, herkesin alâkadar olduğu konuların başa alınması ve takriben şu sıranın takibedilmesi isteniyor: Hava durumu, iç haberler, dış haberler, siyasî erkânın seyahatleri, temel atma törenleri ve yatırımlar hakkında malûmat, siyasî erkânın mesajları.

Demokrat Parti idaresinin son devirlerinde evvelâ temel atma merasimi anlatılır ve haberler bazan yarım saat sonra verilirdi. Halk bıkmış usanmıştı. Burhan Belgeye bu hal aydınların hoşuna gitmiyor dediğim zaman bana: "O aydınlar yatırımın ehemmiyetini anlamayan ruhları küflenmiş insanlar!..." demişti.

Otomobil Yedek Parçacıları

OTOMOBİL yedek parçalığı ve işçilerimizin dışardan getirdikleri otomobillerin satıcılığı herhalde kârlı bir iş olsa gerek. Eğer alâkalılar devlete vergilerini ödüyorlarsa, bize Allah versin, demekten başka lâf düşmez.

Ben Taksim'de, Talimhane'de oturuyorum. Her gün bir bakkal, bir kolacı, bir berberin kapatıldığı ve yerine bir oto mağazasının açıldığına şahit oluyoruz. Dükkânlara 50 hatta 100 bin liraya kadar hava parası veriyorlarmış.

Bizim şikâyetimiz iki noktada birleşiyor: Bir kere zaten Talimhane'de bir balıkçı, bir mezeci yoktur, bu gidişle bakkal ve zerzavatçı da kalmayacak ve Allah razı olsun her gün Migros arabası gelmese, vaziyetimiz kötü olacak.

Diğer nokta da parçacıların dükkânlarının önüne satılık lüks otomobiller dizmeleri ve bizim otomobillerimizi park edecek yer bulamamamız!

Devlet, belediye ne yapsın diyeceksiniz! Trafik, dükkânlarının önünü oto satış yeri olarak kullananlara ceza yazabilir ama, tabii ondan fazla bir şey yapamaz!

Yalnız nasıl yerden mantar gibi banka şubesi bitmesi ekonominin o yönünün aksadığını gösterirse, bu oto mağazaları da aynı şeye işarettir.

Ben bir kere yazayım, dedim.

Piknik Pislikleri

PİKNİK mevsimi geldi ve şehrimizin en güzel yerleri, pis kâğıtlar, karpuz ve hiyar kabukları ve konserve kutulariyle doldu.

Bundan üçyüz sene evvel memleketimizi ziyaret eden "Thevenot" isimli bir Fransız yazarı Türklerin temizliğine hayran olmuş. Kâğıthanede bir cuma günü dolaşmış yerde bir tek çöp görememiş. Her aile her gün evlerinin önünü süpürürmüş.

Dünyanın en temiz milletinin en pis milleti olmasında hepimizin kabahati var.

Çocuklarımıza temizliği öğretemiyoruz.

Hele bir yere bir mektep tenezzühü yapıldı mı, etraf mezbele oluyor. Mini etekli öğretmen hanım anlaşılan öğrencilerine bu yönden nasihatler vermeye lüzum görmüyor.

Anadolu banliyö hattında Cevizli'de Tekelin tütün depoları var. Bu depoların önünde daima uyuyan adamlara tesadüf ederim. Depoların önü bir kâğıt mezbelesidir.

Millî Eğitim ve Tekel yetkilileri biraz da temizlik ile meşgul olsalar bu memlekete çok iyilik ederler.

Millî Lig

BİR LİGDE kaliteli futbol oynanması için takım adedinin 12 ile 16 arasında olması umumiyetle uygun görünür. Oyuncuların aynı mevsim içinde Kupa maçları ve Millî oyunlar yapmaları icabettiğinden daha fazla Millî Lig karşılaşması gençleri fazla yorar.

Senelerdir bu iş bir türlü yoluna konamamıştır. Bunda tabiî Futbol Federasyonunun da kabahati vardır. Çünkü başta olanlar ona buna yaranmak için verdikleri karardan dönmektedirler.

Kabiliyetsiz bir takım Lig'den düştü mü, kıyametler kopar, hemen şike yapıldığı söylenir, bu hususta Federasyon bir karar verirse Danıştay bozar.

Bu sefer de Millet Meclisi işe karışıyormuş, arada Lig'in 22 takıma çıkması için rey toplanıyormuş. Buna teşebbüs edenler pek insafsız kimselere benziyorlar. 22 takım demek her kulübün bir mevsimde 42 hafta maç yapması demektir.

Ümit ederim ki sayın Başbakan azimli bir tutumla bu meseleye herkesin karışmasına mani olsun ,yoksa Millî Ligin takım adedini de Anayasaya koymak icabedecek!

Yine Opera Binası

ANLAŞILAN nekadar yazılırsa yazılsın, İstanbul Opera binasının bir an evvel tamamlanması kabil olmayacak. Bizde bir işin başarılması için selâhiyetli bir kimsenin o konuya yakın alâka göstermesi lâzımdır. İstenirse yüzlerce milyon lira bulunuyor fakat sanat hayatımız için bu kadar büyük önem taşıyan Opera binası için para bulunamıyor. 1967 bütçesine, istenilen 16 milyon yerine yalnız 5 milyon konulmuş.

Burada yine tekrar edeyim, bir müzik merkezi kurmazsak, kıymetli sanatkârlarımızı İstanbul'da toplayamayız, yeni istidatlar da yetişmez.

Bu iki milyonluk şehire opera ve konser salonu ile bir bina hediye edecek Başvekile iki milyon kişilik İstanbul şehri bir heykel dikecektir!

İşittiğime göre sayın Başbakan bu işe de el atmış bulunuyor. Bu doğru ise inşallah Opera binasına kavuşuyoruz.

Yaş Meyve ve Sebze İhracatı

SAYIN DEMİREL, Başvekil olduğu zaman, hiç âdetim olmadığı halde, kendisine bir açık mektup yazmış, ve bizde işlerin baştaki alâkadar olduğu takdirde yürüdüğüne işaret ettikten sonra, kendisinden bu mevzu ile yakından ilgilenmesini rica etmiştim.

Bizler, bu işle bundan 25 - 30 sene evvel meşgul olmuştuk. Prof. Baade'nin hazırladığı raporlar ve benim bu raporlara istinat ederek yazdığım notlar herhalde daha hâlâ herhangi bir devlet arşivinde tozlanmaktadır.

Bundan bir müddet evvel Almanya'daki Ticaret Ataşelerimiz bir enteresan rapor hazırlamışlar ve bu işin nasıl başarılabileceğini izah etmişlerdir. Raporun en ilgi çekici tarafı, Avrupa memleketlerinden yalnız Almanya'nın senede ithal ettiği 5 milyon ton yaş meyve ve sebzeden hissemizin binde 0,3 miktarını geçmemesidir.

Demirel'den tekrar rica ederim, devlet bakanlarından birine bu işi vazife olarak versin, bu işe bir miktar tahsisat ayırsın. Döviz açığımızın kapatılması hususunda yaş meyve ve sebze ihracı çok önemli bir rol oynayabilir.

Gönül isterdi ki, Mecliste muhalefet partileri, memlekette huzursuzluk çıkaracak konuları bir tarafa bırakarak, Hükûmeti bu mevzudaki hareketsizliğinden dolayı tenkit etsinler!...

Amerikada hayat pahalılığı ve enflâsyon

Belkıs Halim VASSAF

BUGÜN Ofisime iki yıl önce karı - koca ikisi de emekliye ayrılmış bir arkadaşım uğradı. Daha oturmaya vakit bulmadan:

«— Kalabalık aileler nasıl geçiniyorlar?, Nasıl bu pahalılıkla başedebiliyorlar?, Aklım almıyor. Şimdi alış verişten geliyorum. Seksen sentten aşağıya bir et bulamadım. Bir kişinin bir övünlük yemeği bir dolara çıkarabilirsek ne mutlu» diye şikâyete başladı.

Bugün Amerika'da olumsuz hislerle karışık bahsedilen iki konu var: Birisi Vietnam; diğeri de hayat pahalılığı. Bu yazıda bu önemli konunun bilimsel araştırmasını yapacak değilim. Sadece her günlük hayata, yaşayışa olan etkisini göstermekle yetineceğim.

Burada ekonomistler hayat pahalılığı ve derecesini halka şöyle anlatıyorlar:

On yıl önce bir dolar sarf edilince 100 sentlik bir şey alındığı halde, bugün bir dolarla aynı şeyden ancak 87 sentlik kadarı alınabiliyor. Şu halde on yıl içerisinde dolar değerinden 13 sent kaybetmiş oluyor. Bu, doların bugünkü satın alma kabiliyetinin genel bir ifadesidir. Hakikatte doların bugünkü değeri satın alınan şeye veya hizmete göre büyük değişiklikler gösterir. Meselâ gıda maddelerinde on yıl öncesi dolar 100 sent ettiği halde bugün aynı dolar sadece 90 sent etmektedir. Demek ki dolar gıda maddelerinde değerinden 10 sent kaybetmiştir.

Lokantada yemek yeyince iş değişir ve burada doların değerinin 1950 — 57 yıllarına göre yüz sentten 18 e indiği görülür. Yani lokantada on yıl önce bir dolarla 100 sentlik yemek yenebildiği halde, bugün ancak 78 sentlik bir yemek yenebiliyor.

Ev eşyası yani kanape, koltuk, sandalye gibi şeylerde doların değerinde büyük bir değişiklik olmamıştır. On yıl önce mobilya alınışında 100 sent eden bir dolar bugün 99 sente düşmüştür. Buna karşılık ipotek faizleri, tamir, vergi, sigorta gibi şeylerde dolar on yıl önceki 100 sent yerine 84 sent değerindedir.

Otomobil satın almak ve çalışma masrafını kapatmak için eskiden harcanan bir dolar, bugün ancak 88 sentini ödemektedir. Fakat şehir içi veya dışı tren, otobüs vesaire gibi umumî taşıt araçları tarifesi göz önünde tutulunca doların daha da düştüğü görülür. Bunlarda doların kıymeti 100 sent değil, 77 senttir.

Şu halde enflâsyon değişik maddeler ve değişik hizmetler üzerinde değişik etkiler yapmıştır. Doların değerinden en yıldırıcı şekilde kaybettiği her hangi bir madde değil de bir hizmet karşılığı sarf edilince görülür. Değişik hizmet için ihtiyaç ve istek, yıldan yıla durmadan genişlemekte ve artmaktadır. Bu hizmetleri halka verebilmek için lâzım olan emek ve eşya için ödenen ücretlerde bu nispette durmadan yükselmektedir. Gelişi güzel her hangi bir şey ile bir «hizmet» karşılığı olarak sarfedilen dolar arasında değer itibariyle pek çok fark vardır.

1957—59 yıllarına göre bugün bir dolarla aşağı yukarı 91 sentlik bir şey satın alınabilir. Fakat on yıl önce doktor, dişçi, ilâç, saç kestirmek, otomobil tamir ettirmek ve ipotek masrafları için harcanan bir doların bugün bu hizmetlerdeki değeri 71 sente düşmüştür.

Kabaran ihtiyaçlar ve isteklerin ve artan emek ücretlerinin baskısı altında eşyanın da fiatı yükselmiştir. Fakat bu eşyayı yapan işçilerin verimliliğinin arkasında fabrikalarını, makinelerin iş çıkarma kabiliyetinde olan göz kamaştırıcı ilerlemeler fabrikatörler ve satıcılar arasındaki yarışlar eşya fiatını az çok ayarlamaya ve fazla yükseltmemeye sebep olmuştur. Fakat bunların hizmet fiatlarını aşağıda tutmaya bir etkisi olmamıştır.

Bugün eşya 1957 den daha pahalı ve «hizmet»lere göre daha ucuz olmakla beraber dayanıklılık süresi uzun veya kısa olmasına göre de fiatları değişmektedir. Meselâ, bundan on yıl önce giyeceğe harcanan bir dolar bugün giyilecek alış verişinde 88 sent etmektedir. Fakat bundan dolayı çamaşır makineleri vesaire gibi demirbaş ev eşyasında bugünkü doların değeri on yıl öncesine göre ufak bir artma ile 102 sente çıkmıştır.

1936 da ilk defa öğrenci olarak Amerika'ya geldiğim zaman doları 125 kuruştan almıştık. Bugün bu fiatın 9 ile 13.50 lira arasında değiştiği göz önünde tutulursa bizde enflâsyonun korkunçluğu altında insan ezildiğini, sindiğini daha çok görür. Memlekete her dönüşümde sarfettiğim liramla eşya veya hizmet miktarının azalmasındaki artış beni şaşırtıyor. Acaba ekonomistlerimiz bizi aydınlatmak ve azgın bir at gibi alabildiğine koşan pahalılığı dizginlemek için bir yol gösteremezler mi?

Komünist Memleketlerinde Maliyet Problemleri

(«*The Economist*»*den*)

DOĞU ile Batı'nın sınaî dev'eri, birbirlerinin teknolojisinden öğrenecekleri şeyler bulunduğunu düşünmeye başladıkça, Birleşmiş Milletler Avrupa İktisadî Komisyonu, yirmi yıllık heyecansız bir hayattan sonra, yeni bir canlılık kazanacağa benziyor. Bu senenin yıllık Konferans'ında, her iki tarafın delegeleri, sadece ticaretin değil, teknik ve ilmî bilgi mübadelesinin de ilerletilmesi için harekete geçilmesi taraflısıydılar. Kimse bu küçük komisyonun (memur sayısı 200, senelik bütçe $ 4.2 Milyon), ne şekilde yardım edebileceğini açıklamıyordu. Fakat, Doğu ile Batı Avrupa'nın yatırımlarındaki verim derecesi üzerinde şimdi, çok sayıda uzman çalışması yapılmıştır.

Genel olarak, geçen yirmi yıl içinde, Rusya ve Doğu Avrupa ülkeleri, Batı Avrupa Devletleri'ninki kadar bir hızla kalkındılar: Hattâ yalnız sanayi düşünülürse, çok daha hızlı olarak. Fakat 1960'dan beri, kalkınma hızlarında, anlamlı bir gerileme oldu. Doğu Avrupa hayat standardları, görünür bir hâlde, Batı'dakilerin hızıyla gelişemedi. Dış görünüşler, yanlış yola sürükleyici olabilir; Doğu'daki gelirlerin daha eşit şekilde dağılımı kalkınma hızını maskeleyebilir; bilhassa komünist devlet'erin, eğitim, tıb ve yaşlıların bakımı gibi sahalara, nisbeten, daha fazla harcadıkları düşünülürse... Zira bunlar, cadelerdeki kalabalıkların giyim şeki'leri veya dükkân vitrinlerindeki tüketim malları halinde belirli olmazlar. Fakat Doğu Avrupa devletleri'nin iktisadî yönetim düzenlerini, kökünden değiştirme çabalarının genişliği, durumun daha derin o'duğunu göstermektedir.

Bu konuda, taze istatistik delilleri, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi İktisadî Komitesi'nin yaptırdığı birtakım uzun ve teferruatlı çalışmalar (1) tarafından sağlanmaktadır Bunlardan birinde, Mr. Michael Boretsky, Sovyetler Birliği'nin bütün etkili başarı'arına rağmen, yeni teknolojiyi istihsale uygulamakta, Amerika Birleşik Devletleri'nden bir çeyrek asır geride kaldığı sonucuna varmaktadır. Belki de hayret verici olarak, bu sonuç, kısa bir müddet önce, bir Sovyet dergisinde (2) yayınlanan bir Rus raporu ile ve vasıtalı bir şekilde teyîd edilmiştir.

Bu da göstermektedir ki, Rus ekonomisinin genişlemesi, i'erleyen teknolojiden değil, daha ziyade elemeği ve sermaye fazlalığından ve planlı ekonomilerinden ileri gelmiştir. Mr. Maurice Ernst, komünizmin, Doğu Avrupa ülkelerinde, kendini, ekonomik yönetim olarak, pek kifayetsiz bir düzen olarak gösterdiğine işaret etmektedir.

Rusların bi'mediği veya prototip'ine sahip olmadığı pek az ilmî veya sınaî teknik vardır. Fakat Amerikan fabrikalarının başardıklarına nisbetle, onların buluşlarının sanayie tatbik seviyesi, 5 ilâ 40 sene geridedir.

Ruslar 1945 ile 1950 arasında harp hasarını tamir ederken, ekonomilerini günün seviyesine ulaştırmak için ellerine geçen fırsatlardan, nisbeten az faydalanmış görünmektedirler. Daha yeni teknoloji'ler, 1950 yılında ve yeniden yapımın sonunda, 1940'da

---

(1) *New Directions in the Soviet Economy.*

(2) *Ekonomika i Matematicheskiye Metody, 1966.*

olduklarından daha az daha geniş ölçüde uygulanmıştır.

İnsan yapısı fiberler gibi bazı sektörlerde ve kömürün, yakıt olarak odun yerine ikâme edilmesinde, Rusya'nın ilerleyişi, 1940 ile 1962 arasında, Amerika'nınkinden çok daha hızlı olmuştur. Fakat bunun yegâne sebebi, Rusların çok daha geriden başlamasıdır. Bundan başka Moskova'da en fazla öncelik tanınan iki önemli sektöre, elektrik üretimi ve metal kesimine Ruslar, Amerikalılar kadar yenilikler getirdiler. Fakat genel görünüşe göre, yeni usullerde Ruslar, Amerikalılardan çok gerilere düşmektedirler: 1950 ile 1962 arasında, yeni teknoloji tatbikatı Amerika'nın sadece % 80'i nisbetindeydi.

Mr. Boretsky, Sovyetlerin harp sonrası

ekonomik gelişmesinin üçte ikisine brüt yatırımın (teknolojik ilerleme olmadan sermaye teçhizatının sağlanmasındaki basit artış) ancak beşte birine gerçek teknik buluşun sebep olduğu kanısındadır.

Teknik ilerleme hızının, 1962'den beri artmış olduğu düşünülmektedir. Bu görüş, Rusya'nın sınaî araştırma lâboratuarlarını ziyaret etmiş Batılı teknik gruplar tarafından desteklenmektedir. Fakat, yine de bu ilerleme, prodüktivite üzerinde, Amerika'nın son beş büyük inkişaf yıllarında tesbit edilen geniş tesirleri getirmekten çok uzak kalmıştır. Sonunda bütün kabahatin, yeni teknolojiyi uygulamaktaki durgunluğa yüklenmesini şüphe ile karşılamak için makûl bir sebep mevcuttur. Komünist yönetimin, bunda büyük bir hissesi olması lâzım gelir.

Mr. Ernst'in hesaplarına göre, bilhassa planlama ve kaynak tahsisinin son derece randımansız olmasından ötürü, Batı'da muayyen bir verim artışını elde edebilmek için yapılandan, üçte bir ilâ bir çeyrek daha fazla gerçek yatırımın gerektiği Doğu Avrupa için vârittir.

Fakat bu Amerikan müşahadesi, 1950'lerdeki yatırım gelirlerinin, Doğu'da ve Batı'da yaklaşık olarak ayni olduğu üzerindeki Avrupa Ekonomik Komisyonu inancını sarsmaktadır. Milletlerarası karşılaştırmalar yapan herhangi bir kimse, bazan pek kahramanca faraziyelere dalmaktadır. Lâkin Doğu Avrupa liderlerinin kendileri, yatırım randımansızlığı aleyhinde, daimî surette kampanya yapmaktadırlar. Şurası da mümkündür ki, Rusya dışında, Doğu Avrupa memleketleri, yeni teknolojiye erişebilmede elverişsiz şartlardan (bilhassa Doğu Almanya ve Çekoslovakya), zaman geçtikçe kendilerini daha çok üzen enfrastrüktür yatırımlarındaki ilgisizlikten, Comecon kanaliyle herhangi bir büyük beynelmilel istihsâl özelliği elde etmekte başarısızlığa uğramaktan ve tarımda yatırım ihtiyaçlarını lüzumsuzca arttıran ve köylünün daha çok çalışma isteğinin çoğunu yokeden kollektivizmden çok ıstırap çekmiştir.

DOĞU AVRUPA'DA İLERLEME

DOĞU ALMANYA, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, Çekoslovakya ile birlikte, endüstrileşmiş yegâne memleketti. Almanya'nın harp sonrası bölünüşü, Doğu bölgesini çok dengesiz bıraktı. 1950'de, Batı Almanya dahil, her kaynaktan yapılan ithalât, harp öncesi seviyenin ancak % 10'nuydu. Memleket, pahalı ağır sanayi esasının (çelik, ağır imalât ve ulaştırma araçları) gelişmesi için zorlandı. Büyük harp hasarının üstüne, 1957'ye kadar, Sovyet Rusya'ya ağır tazminat ödemeleri altında bunaldı.

Hiç de hoş olmayan bir şekilde, 1950'lerin ortalarından beri Doğu Almanya'nın yatırım maliyetleri, Doğu Avrupa'da ikinci en yüksek (Çekoslovakya'dan sonra) seviyede olmuştur. 1955 — 1964 devresinde, Doğu Almanya, bölgedeki bütün memleketlerden daha yavaş gelişti. 1960 — 1961'de, Berlin krizi ve tarımın birden kollektifleştirilmesi, ağır buhran yarattı. 1960'ların başında, tarım verimi, harpöncesi seviyenin % 20 altındaydı. Şahsî gelir, takriben 1939'dakine eşit olduktan sonra, şimdi, Batı Alnmanya'dakinin ancak % 60'ı seviyesindedir.

ÇEKOSLOVAKYA; Harpten önce dahi sanayileşmiş bir ülkeydi. Harp sonrası yatırımları, öyle bir ısrarla devam etti ki tüketim, brüt millî istihsalin ancak yarısı kadar gelişti. Çekoslovakya, 1950'ler ve 1960'larda, en yüksek gelişme hızına sahipken, sonraları durakladı, ve hattâ 1963 de geriledi. (Harpten sonra, sınaî ülkeler arasında en ağır duraklama devresi). Tarımsal verim, hâlâ, harp öncesi seviyenin % 10 altındadır ve tarımdaki yatırımdaki maliyetler astronomik olmuştur.

Enfrastrüktür yatırımlarının yokluğu, meselâ demiryolu yük vagonu sıkıntısı, belki de uygun teknoloji yokluğu ile birlikte ciddî şekilde hissedilmektedir. Çekler, ekonomik yönetimlerinin reforma muhtaç olduğuna karar verdiler. Fakart harpten önce, aşağı yukarı Almanlar kadar iyi bir hayat seviyesi olan halk, Batı Almanların % 60'ı kadar istihlâk etmekte ve hayat standardlarında Avusturya'nın bile gerisinde bulunmaktadır.

MACARİSTAN; Harp hasarından ve Sovyet tazminat isteklerinden büyük ıstırap çekti. Romanya ile birlikte, harp ön-

cesi verim seviyelerine ulaşmakta son ülke. O zamandan beri, ithalât çok hızla gelişti ve brüt millî istihsal'in % 17'sini buldu. Bu suretle harp öncesinden daha yüksek bir nisbete ulaştı.

Bupadeşte ayaklanması, kalkınmayı gevşetmekle beraber, hükümeti tüketimi, brüt millî istihsal hızı ile orantılı olarak artırmaya zorladı. Bundan başka, mutedil ekonomik politikaların tanınmasına sebep oldu ki, bu da, Polonya'da olduğu gibi, o zamandan beri görülen nisbeten sabit kalkınma hızını izaha yardım edebilir. Hayat standardları, aşağı yukarı, Avusturya'nın harp öncesi seviyesine eşit olmakla beraber bugün onlarınkinden % 40 aşağı ve Polonya'nınkinden biraz yukarıdadır.

POLONYA; Hudut değişiklikleri, harp kayıpları ve göçler dolayısiyle Polonya'nın harp sonrası nüfusu, harp öncesininkinden hayli azaldı. Bunun sonucu olarak, brüt millî istihsal, % 50 daha yüksek durumdadır. 1950'denberi, kalkınma dikkati çekecek derecede sabit olmuştur. (Yaklaşık olarak senede % 4.9). Polonya 1960'lardaki tarım ürünlerinin verim seviyesi bakımından harp öncesi seviyeyi geçtiği pek az Doğu Avrupa ülkelerinden biridir. Tarımın kollektifleştirilmemiş olması bu durumun başlıca nedenidir. Buna rağmen verim, sıkıntıları önleyecek derecede bir hızla gelişememiştir. Sonuç olarak yüksek fiatlar, hiç olmazsa, köylünün kendi hayat standardlarını yükseltmelerine imkân vermiştir.

Polonya da, brüt millî istihsale karşılık ithalât, nisbeten aşağıdadır (% 10); zira, Romanya gibi, sınaileşme derecesine göre, kaynakları zengindir. Bu da, kalkınma hızının sabit oluşuna sebeu teşkil eder. Başka bir sebep de, 1956'daki isyana yakın harekettir. Zira bu, Macaristan'daki gibi, hükümeti diğer Avrupa rejimleri karşısında daha mutedil ve esnek bir politika gütmeye zorlamıştır.

ROMANYA; Doğu Avrupa'nın garip bir ülkesi olan Romanya, Harp'den ve Sovyet tazminatından ıstırap çekmiş ve harp öncesi verim seviyelerini elde edememesine yol açmıştır. Fakat diğerlerinden daha dengeli bir ekonomisi ve daha kolay bir ihracat durumu vardır (Polonya hariç). Başlıca ihraç maddeleri, tahıl, petrol mahsulleri ve kereste, Batı'da satılabilir ürünlerdir. Sıhhatli bir ödeme dengesi, bağımsız politikasına cesaret vermiş olabilir. Sınai kalkınma, 1958'den beri hızlanmaktadır. Bu da, herhalde, eski ekonomik düzenden memnun olan, Arnavutluk hariç, yegâne ülke olmasının sebebidir. Fakat, yine de, adam başına verim bakımından, meselâ, Yunanistan'dan zengin bulunmamaktadır.

BULGARİSTAN; Roman ile birlikte, Doğu Avrupa'nın en fakir ülkesidir. Üstelik, ihracat konusunda Romanya'dan daha az talihlidir. Tütün, itimada şâyan olmayan bir döviz kaynağıdır ve ihracat gelirleri, büyük dalgalanmalar göstermiştir. Doğu Avrupa ülkelerinin, tarım verimini arttırmakta daha az başarılı olmasına rağmen, münasip şekilde pazarlandığı takdirde, meyve ve sebzeleri, iyi bir döviz kazanç potansiyelini teşkil edebilir. Halbuki, çiftliklere, verimi arttırabilmek için, çok büyük miktarlarda sermaye dökmüştür. Harp öncesine nazaran, 1964'e kadar, brüt millî istihsale karşılık, çok yüksek nisbette (% 24) ithalât yapmıştır.

1959 — 1960'da, arkasından toparlanmak zorunda kaldığı, Çinlilerinkine özenen bir «Büyük Sıçrayış» denedi. Ekonomik Reform, halihazırda, heyecanla konuşulan bir konudur. Toplam brüt millî istihsal ve adam başına brüt millî gelir, Yunanistan'ınki ile aşağı yukarı aynıdır.

Doğu Almanya : Plan Çöküyor

Yazan: George BAİLEY

(The Reporter'den alınmıştır.)

DOĞU ALMANYA hakkındaki dikkate değer bu inceleme yazısı, yerimiz olmadığı için gelecek sayımızda yayınlanacaktır...

Yeni Türk Devletinin Buhranlı Kuruluş Devri

İktisadî işler iyi gitmiyor — Bir yanda İsmet Paşanın demiryolu politikası, öbür yanda fiat makası ve türedi sanayileşmenin doğurduğu istismarlar -- Sosyal inkılâplar yapan GAZİ, iktisadî inkılâba girişemiyor — İşçi sömürülmesini önleme mücadelesi başarıya ulaşamadı — Sonuç vermeyen çabalar — GAZİ'ye sunulan notlara aldığım cevap — Serbest Fırka'nın doğuşu — Nihayet Şeflere fikirlerimi açıklama fırsatını buluyorum — Serbest Fırkanın feshi ve GAZİ'nin büyük Yurt seyahatine çıkışı.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

1927 SONLARINA doğru ben artık başındaki belâların hepsini atlatmış, işleri tıkırında giden büyük bir şirketin dolgun maaşlı hattâ şımartılmış bir Umum Müdürü olarak keyif sürecek, tabii yarınını da hazırlayabilecek mutlu bir duruma girmiştim.

Fakat gailelerden kurtulup rahata kavuşur kavuşmaz, derhal 1925 ten yani Liman Şirketi henüz kurulmadan önceki huzursuzluk hastalığına tekrar kapıldım. Sanki yalnız ben sorumluymuşum gibi, memleketin her işine karışmaya başladım. Zafer kazanılmış; Lozan'da sulh imzalanmış; GAZİ'nin başkanlığında bağımsız yeni bir Türk devleti kurularak baştan başa fakir ve geri bir memleketi kalkındırma hamleleri başlamıştı. Sosyal devrimler yapılıyordu. Medenî Kanun alınmıştı; batılaşma yoluna girmiştik. Ama, GAZİ'nin büyük yaratıcı kuvveti henüz iktisadî konulara değinememişti. Şüphesiz bu konular, GAZİ'nin insanüstü gücünün bile yenemiyeceği güçlükler, imkânsızlıklarla çevrilmişti: Ne yapabilirdik? Sermayemiz, sermayedarımız, servetimiz yoktu. Ecnebi sermayesine "Tu kaka" diye sırt çevirmiştik, ama, bu bir gösteriş, bir kendi kendimizi avutmaktan ibaretti. Aslında ecnebi sermayesinin bize, yeni Türk devletine güveni yoktu. Dış yardımdan en ufak şekilde yararlanmamızı düşünemezdik. Ne yapacaksak kendi cılız, son derece kifayetsiz gücümüzle yapacaktık.

1927 sonlarında ve 1928 başlarında bu şartlar altında yeni Türkiye'nin kalkınmaya, 200 milyonu henüz aşmamış çok cılız bir devlet bütçesiyle memleketi demir ağlarla örmeye girişmesi bir mucize gibiydi. Demiryolu yapmak, Başvekil İsmet Paşanın bütün gücüyle sarıldığı bir devlet politikasıydı. En kısa zamanda en çok iş yapmak için hiç bir fedakârlıktan kaçınılmıyordu. Biz, henüz kendi adamlarımız ve paramızla demiryolu yapamıyacağımızı bildiğimizden, bu işleri başlangıçta İsveç Grupuna vermiştik. Fakat aradan 1-2 yıl geçince bu Grubun emrinde çalışan Türk taşaronları yetişmiş ve devletten doğruca müteahhit olarak onlar işleri üzerlerine almaya başlamıştı.

En çok ve en çabuk ray döşeyen hat-

(1) Bu yazı serisi 50. sayımızda başlamıştır

siz hesapsız para kazanıyordu. Vahit fiat (= Seri de prix) üzerine işi teahhüt edenler bu fiatlara esas olan işçi kazması yerine ekskavatör kullanınca, maliyetler üç dört misli azalıyor, kârlar da o ölçüde çoğalıyordu. İlk milyonerlerimiz böyle doğdu. Türk mühendislerinin ve iş adamlarının aşırı kazançlarında haydi gözümüz olmasın ama, bu acele neden? Herşeyi bırakarak cılız imkânlarımızı yalnız demiryoluna harcamak, ekonomik mi yoksa askeri düşünce ile mi oluyordu? Demiryolu yaparken yalnız güzergâh etütleri ile yetiniliyordu. Hâkim kanaate göre demiryolu girdikten sonra ekonomi de arkasından canlanacaktı. Ben o sıralarda da, bugün olduğu gibi, bu tezin tamamen aksini düşünmekteydim. Planlı ve bütün cephelerle ele alınmış bir kalkınma olmazsa bir bölgeye sadece demiryolunun girmesi oranın ekonomik gelişmesi değil, çöküşü demekti. Türkiye'de nereye demiryolu gitmişse orası fakirleşmiş, büsbütün kurumuştu. Geri ekonomilerin serbest pazarlara açılmasının normal bir sonucu olan bu olay dolayısiyle bu tek taraflı demiryolu politikasını kuşku ile karşılayanlar arasındaydım. Yapacağımız ilk iş elimizde bulunan demiryollarının geçtiği bölgelerde makine kullanarak devlet eliyle büyük ölçüde ziraat yapmak, önce istihsal gücümüzü ve malımızı çoğaltmak, adam besleyecek hale gelmek, yine devlet eliyle büyük fabrikalar ve iş yerleri kurmak, bayındırlık işlerine girişmekti. Bu işlerin hepsi planlı olmalı ve ilk öncülüğün hemen arkasında kurulan işletmeler halka maledilmeli; devlet kalkınmada bir devridaim makinesi rolünü almalıydı. Önce en verimli topraklarımız işlenmeli, ham maddesi memleketimizde olan sanayi kurulmalıydı.

NE tarım, ne endüstri sektöründe devlet eliyle planlı ve toplu bir kalkınmaya girişmeden devletçiliği yalnız demiryolu yapmak ve işeltmekten ibaret sanan politikaya karşı olmamın bir sebebi de 1928 lerde başlayan "türedi - kapkaç" şeklindeki sanayileşmenin memlekette doğurduğu ve şiddetlenerek felâket haline gelecek olan fiat makasıydı. Bu deyimi ilk defa benim kullandığımı sanıyorum.

Fiat makası, direk ve endirek yollarla yapılan müdahaleler sonunda sektörler arasındaki fiat dengesinin bozulması ve bir kısmının aleyhine işlemeye koyulmasıdır. Gümrük istiklalimizi kazandığımız için ağır tarifeler yüzünden sanayi eşyası fiatları dünya fiatlarından kat kat artmıştı. Ziraat eşyası fiatlariyle sanayi malları fiatları arasında sanayi l e h i n e işleyen büyük ve çok haksız bir fiat makası doğmuştu. Bu fırsattan "türedi - kapkaç" sanayii yararlanmakta, başlıcaları İstanbulda olmak üzere izbelerde, han odalarında, mahalleler arasında yerden bitme fabrikalar kurulmaktaydı. Bunları kuranla vurguncu, çoğu sanat filânla ilgisi olmayan açık göz aracılardı, ve böyle açık gözler de, maalesef, bizim soyumuzdan ve milletimizden olanlar arasından pek çıkmıyordu.

O sıralarda, vazifem dolayısiyle, F ı r k a ile de a r a m ı n ş e k e r renk olmasına kadar giden bir başka olayın da derin etkisi altında kaldım:

Biz işçileri — mavnacılarda olduğu gibi— bir teşvik primiyle maaşlı veya —yükleme boşaltmada olduğu gibi— gündelikle ya da pay esasına göre kullanırdık. Liman Şirketinde başardığımız önemli işlerden biri, işçileri sömüren müteahhitleri ortadan kaldırmak oldu. Biz kaldırdık ama, Seyri Sefain — ki yükleme boşaltmada inhisar dışı bırakılmıştı — müteahhit kullanmakta devam ediyordu. Bizim meselâ 5 e mal ettiğimiz işi 3 e teahhüt eden adamlar çıkıyordu. Bunlar boğazı tokluğuna çalıştırdıkları işçilerin sırtından yine para kazanabiliyorlardı. Liman tarifelerini tesbit ederken Komisyon, bizim maliyetimizi Seyri Sefain'in maliyeti üzerinden hesapladığı için bu yüzden biz de zarara girmekteydik. Fakat bu bizim için bir prensip meselesiydi: İşçilerimizi ve memurlarımızı korumak başlıca vazifemizdi. 1927 de Liman işçileri için bir yardımlaşma sandığı bile kurmuştuk. Bu sandığa işçi aldığı ücretten yüzde 3 ünü verirdi. Şirket te aynı miktarda Sandığa teberruda bulunurdu. İşçi için ekmekle birlikte 10 kuruşa, memurlara da 30 kuruşa yemek veriyorduk. Yanılmıyorsam memlketimizde bu usulleri de ilk defa biz tatbik etmeye başlamıştık.

TİCARET Vekâletine ve Halk Fırkası Genel Sekreterliğine resmen müra-

caat ederek, insanın insan tarafından sömürülmesinin önlenmesini ve işçi kullanma işinin eksiltme ile müteahhide verilmesi usulünün kökünden kaldırılmasını istedik. Yalnız Seyri Sefain için değil, her yerde bu prensip bir devlet politikası olarak kabul edilmeliydi .Oysa ki o zamanlarda Halk Fırkasının kodamanları arasında, bana işçi müteahhidi olarak tavsiye edilenleri red ettiğim için, kızanlar ve işimi bozmaya çalışanlar bile vardı. Limanda yükleme boşaltma işlerini müteahhidimiz olarak rine alma teşebbüsüne girişmiş büyükçe bir firma da şahsen arkadaşım olan bir parti kodamaniyle üzerime baskı yapmaya bile girişmişti. Denizyollarında, demiryollarında, devletin diğer daire ve kurumlarında hep işçilik müteahhitlere verilmekteydi. Bu yolla sağlanan ucuzluk ileri sürülerek biz böyle yapmadığımız için hatta kınanmaktaydık.

Gerek demiryolu politikası ve fiat makasının dehşetli etkileri, gerek işçiliğin mal gibi devletçe bir eksiltme konusu yapılması hakkında, büyüklerden kime rastlarsam, onlara dert yanmakta, "memleketin iktisadî işleri yolunda gitmiyor" diye söylenip durmaktaydım. Bunların arasında beni dinleyen, haklı bulanlar da vardı. Meselâ GAZİ'nin en yakınlarından birinin, ki bir süre bizde Şirkette İdare Meclisi azasıydı, hak vermekle beraber birgün dayanamayarak bana:

"— Hamdi Bey, kendini nafile yoruyorsun. Bu devlet ancak Gazi'nin sayesinde ve Onun hayatında yaşıyacaktır. O'nun ölümünden sonra herşey bitecektir" bile dediğini ,bir ruh haletinin, karamsarlığın belgesi olarak hiç unutmam. Gazi'nin etrafındaki kadronun bile fani dünyadaki çok mahdut hayat sürelerini hoşça geçirmekten başka bir şey düşünmemiş olmalarında bu inanışın büyük rolü olsa gerek.

Gazi, sosyal devrimler yaptığı gibi iktisadî devrimler de yapabilir; kalkınmanın heyecanını yayarak, kalkınma ve iş seferberliği yaparak, bütün imkânları harekete getirerek, bütün gücümüzü bir araya toplayarak bu memleketi on-onbeş sene içinde Batılı hale koyabilirdi. Ondan başka iktisadî çöküşümüzü durduracak ve bizi kurtaracak kuvvet yoktu. Buna ben de inanıyordum. Ne yapabilsem de Gazi'ye endişelerimi ve fikirlerimi duyurabilseydim!...

Bilecik Mebusu Salih Bey (Bozok) yakın dostumdu. Gece gündüz Gazi'nin yanındaydı. O'nunla konuşabilir, kendileriyle görüşmeme aracı olabilirdi. Gazi de İstanbul'da, Dolmabahçe Sarayında kalıyordu. Tam sırasıydı. Ne yapıp yapıp Gazi ile görüşmeliydim. 5 Temmuz 1928 tarihinde Salih Beye şu mektubu yazdım:

İstanbul 5 Temmuz 1928

Pek Muhterem Salih Beyefendi;

Pek sevgili ve muhterem kardeşim efendim,

Birkaç defa zatıâlilerini ziyaret için rahatsız etmek istedim; fakat bulmak kabil olmadı. Bu itibarla aynı şehirde olmamıza rağmen mektup vasıtası ile görüşmekten başka çare bulamadım. Bu suretle tasdiimden dolayı affımı rica ederim.

Bendenizin ötedenberi memleketin iktisadî meselelerine olan merakımı zatıâliniz de bilirsiniz. Maalesef pek iyi gitmiyen —daha açık söylemek lâzım gelirse— pek bozuk giden iktisadî vaziyetimizin düzenlenmesi, büyük halâskârın en büyük gayesi olan iktisadî inkılâbın husulü için yapılması lâzım gelen işleri uzun tetkiklerden sonra notlar halinde hazırladım.

Her Türk vatandaş için, kendi ihtisasından memleketi istifade ettirmeğe çalışmak vazifedir. Bendeniz bunu düşünerek fikirlerimi Gazimiz hazretlerine ya doğrudan doğruya veya bilvasıta arz ve iblâğı bir vazife addettim; ve bu hususta zatıâlilerinin pek kıymetli tavassut ve müzaheretlerini istirhama karar verdim.

Hazırladığım notların Gazi Hazretlerine şifahen arz ve iblâğı mı, yoksa bunların tahriren ref ve takdimi mi daha münasip olur? Bu husustaki mütalâayi aliyelerinin lütfen iş'arını istirham eylerim.

Pek kıymettar olan müzaharet ve delâleti aliyelerinden dolayı teşekkürlerimi ve bilvesile hürmetlerimi takdim eylerim muhterem kardeşim.

İstanbul Liman Şirketi
Umum Müdürü
Ahmet Hamdi

Bu mektubuma şöyle bir muhtıra iliştirmiştim:

1 — Türkiye'nin kurtulma çaresi, kanaatkâr ve küçük istihsâl tarzından büyük istihsâl tarzına geçmektir. Binaenaleyh her türlü vasıtalardan istifade ederek Türkiye bol istihsâl yapmalıdır. Bu suretle her türlü umran hareketlerimizi kendi içimizden ve kuvvetimizle temin edebiliriz.

2 — Türkiye ancak devlet kuvvetile dirilebilir. Halbuki bugünkü Devlet ordusu bu işe asla kâfi ve lâyık değildir. Bilâkis dejeneredir. Bürokrasi ve lüzumsuz hükûmet müdahaleleri tasfiye edilmeli. kuvvetler teksif olunmalı; hulâsa evvelâ devlet kendi organlarında bir inkilâp geçirmelidir.

3 — İktisadî devlet lâzımdır. Bol istihsal dâvasına bağlı plan ve iktisadî işletmeler, idarî devletten ayrı ve tamamen ihtisasa dayanan, demokratik esaslar dahilinde kurulan bir iktisadî devlet makinesine verilmelidir.

4 — Memlekette iskân tarzı bozuktur ve bir nüfus siyaseti yoktur. Nüfusu mahsuldar ve feyizli topraklara ve mıntakalara çekmek; buralarda yeni iskân sahaları, köyler meydana getirmek; orta Anadolunun imarından evvel bu feyizli ve rantabi sahalarda imara başlamak lâzımdır.

5 — Bize büyük istihsâl siyaseti lâzımdır. Her şeyin büyüğünü, ziraatın, fabrikanın, ormanın, işin büyüğünü yapmak icabeder. Sanayide gümrük himayesi ile çok yanlış bir yolda yürüyoruz. Küçük ve iktidarsız bir sanayi kuruluyor. Sanayiden ve sanayi himayesinden memleket büyük zarar çekiyor ve çekecektir.

6 — Ecnebi sermayesi meselesi: Türkiye'nin kalkınma işleri için ecnebi sermayesine ihtiyacımız yoktur. Bu sermaye ile dost geçinmek ve onun yardımına muhtaç olmak başka; onsuz bir iş olamıyacağını kabul etmek başkadır.

7 — Türkiye program ve planla çalışan bir memleket olmalıdır. Evvelâ ve her şeyden önce bir plan ve işlerin ona göre tasnifi lâzımdır.

8 — Para meselesi: İstihsali ve işi çoğaltmak planla olur. Bu gayeye uygun olarak uzunca bir zamana, meselâ 5 veya 10 seneye şâmil bir plan yapılır, ve planın istediği para, karşılığı istihsâl olmak şartiyle, kendi içimizden, tedavül hacmini genişleterek ve malî kombinezonlarla temin olunabilir.

Bu mektubu Gazi'nin en yakınlarından biri olan Salih beye yolladıktan sonra Şefin alâkasını bu mevzulara çekeceğinden emindim. Notları bilhassa gayet kısa ve madde madde, açık bir şekilde hazırlamıştım. Her bir maddeye ait bende birçok notlar vardı. Emrederlerse geceli gündüzlü çalışır; bunları tafsilâtlı raporlar haline de koyardım .

Aradan on gün kadar geçti. Salih beyden şu mektubu aldım :

İstanbul Liman Şirketi Müdürü Umumisi muhterem Hamdi Beyefendi.

Lütufkâr ve çok aziz ve muhterem kardeşim efendim;

Mektubunuzu ve notlara ait hulâsayı aynen ve bizzat Gazi hazretlerine takdim ettim. İktisadî inkilâbın husulü için yapılması lâzım olan işler hakkındaki tetkikat ve mütalâanızın çok musip ve memleketimiz için çok faydalı olacağına şüphe yoktur. Gazi hazretleri mektubunuzun mütalâası ile hasıl ettiği malûmat üzerine notlarınızın İktisat Vekâletine gönderilmesi muvafık olacağını söylediler. Bunu zatıâlinize otomobilden söylemiştim. Fakat maksadımı lâyıkı ile arzedemediğim için bu mektubumla da sizi tasdi etmeğe mecbur oldum. Sizi rahatsız ve kıymetli vakitlerinizi israf etmekten korkmamış olsam daha fazla görüşmek üzere makamı âlinize kadar da gelmek isterdim. Fakat çok meşgul bulunduğunuzu bildiğimden buna bir türlü cesaret edemedim.

Her zaman hürmetkârınız olduğuma emniyet buyurmanızı rica ile afiyet muvaffakiyetinizi temenni eylerim, muhterem ve aziz kardeşim efendim.

15 Temmuz 1928
(İmza)

BEN Gazi'nin mektubumu ve notları okuyunca büyük bir alâka göstererek hemen beni çağıracağını, fikirlerimi soracağını, iktisadî inkılâptan söz ettiğime göre beni gerekirse sigaya çekeceğini sanıyor; bu görüşmemden memleketime çok faydalı sonuçlar umuyordum.

Oysaki Gazi, bana İktisat Vekâletine rapor vermemi tavsiye ediyordu. Benim

notlarım meydanda, vekâletin vazifeleri meydanda... Hattâ, meselâ notlarımı Fırkaya veya Başvekile de ver demiyor. İ tisat Vekâleti bunları alacak, hangi Daireye havale lâzım diye düşünecek; Ticaret Müdürlüğüne, Ziraata mı? yoksa cevaba lüzum yok diye dosyada hıfza mı?... Vekâleti yormak, güç duruma sokmak istemedim. Tabii bir şey yollamadım.

Yalnız bu tavsiye ile işlerin iyi gitmemesinden ve daha iyi olması imkânından bahsetmekle hoşa gitmediğimi ve iyi bir iş yapmış olmadığımı sezmiştim.

Aaldığım bu sonuç karşısında ben de Gazi'nin yakın bir arkadaşı gibi, bu milletten, bu devletten ümidimi mi kesecektim? Gazi'ye ulaştıramadığım fikirlerimi yazmalı, yayınlamalıydım. Belki okuyan olur; daha doğrusu Gazi okur, beni çağırır da dinlerdi.

İnsan bir fikre saplanmasın, ve önemlisi kendisini her şeyden sorumlu ve fikirlerini de âleme rahmet sanmasın!... Bana yakınlık gösteren Meclis Reisi Kâzım Paşa (Özalp), devamlı tenkitlerimden herhalde hayli rahatsız olmuştur. Ne zaman kendisini görsem, işlerin iyi gitmediğini, bir iktisadî inkılâba ihtiyaç olduğunu, bu nu da ancak Gazi'nin yapabileceğini uzun uzadıya anlatır dururdum. Maksadım O'nun da Gazi'ye bunlardan ve benden söz etmesini sağlamaktan ibaretti. Daha başka Gazi'nin yakınlarından tanıdıklarımı görünce, ilk hoşbeşten sonra, hemen "Memleketin iktisadî işleri iyi gitmiyor; bir iktisadî inkılâp lâzım" diye ezber okur gibi konuşur ve coşardım. Gazetelerde suya sabuna dokunmayan bir iki yazım da çıkmıştı. Zaten başka türlüsü de çıkamazdı ve çıksa bile geri tepip beni yaralamaktan başka hiç bir etki yapmayacağına da şüphe yoktu.

Yersiz ve sonuçsuz bir çırpınma içinde böylece iki sene geçti. 1929 sonlarında dünya buhranı patlak verdi. 1930 da Serbest Fırka kuruldu. İşlerin iyi gitmediğinin, söylenebildiği bir döneme girdik. İşte bu sıralarda bir gün bir tesadüf eseri, Gazi ile karşı karşıya iki saatten fazla konuşma saadetine ve içimi dökerek teveccühlerini kazanma şerefine kavuştum. Artık bütün rüyalarım hakikat olmuştu. Gazi, yapacağı iktisadî inkılâpla bu memleketi kurtaracaktı.

1930 senesi, inkılâbın yedi yılını geçirdikten sonra, vardığı ikinci merhale başlangıcıdır. Artık Gazi, gidilen yolun doğru olmadığı şüphesindedir. İsmet Paşanın devletçiliğiyle Celâl Bayar'ın liberalliği arasında kalmıştır. Ayrıca ne ondan ne de ötekinden olan bir de Fethi Bey vardır. Fethi Bey, İsmet Paşanın demiryollarını yapmak suretiyle bozkırlara gömdüğü, randıman getirtmiyecek yatırımlarına karşıdır ve bu külfetin bir nesle yüklenmesinin bugünkü sıkıntıların başlıca sebebi olduğunu söylemektedir. Ayrıca ekonomik liberalizmin taraflısıdır ve kendi kaynaklarımızın yetersizliği dolayısiyle, serbestlik olursa, dış kaynaklardan da yararlanabileceğimiz inancındadır. Malî olmayan inhisarların, bu arada Liman inhisarının da kaldırılmasını istemektedir.

NE İsmet PAŞA devletçiliği, ne Celâl Bayar liberalizmi bir doktrin, bir sistem değildi. Birincisine devletçilikten ziyade hükûmetçilik (Kapıkulu idaresi), ikincisine de liberalizmden ziyade nüfuz sayesinde para kazanma sistemi, aferizm denebilirdi. 1930 lara, Serbest Fırkanın çıkmasına kadar Gazi, bu iki akımı telif edebilmekteydi. Fethi Bey, İsmet Paşanın devletçiliğine karşı olmakla beraber, bir ölçüde Celâl Bayar'ın liberalizmine de karşıydı. Çünkü her ikisi devlete dayanmaktaydı. Fethi Bey devlete dayanmayan, tam bir liberalizm istiyordu.

Serbest Fırka'nın neden kurulduğu herkesçe bilinmektedir. Gazi, çok partili demokratik bir rejime geçmeyi arzulamış ve bu yönde kesin karara varmış denmektedir. Bence kuruluş sebebi bu değil, gidilen yolun doğru olup olmadığı hakkında Gazi'de doğan şiddetli şüphedir. Serbest bir tartışma ile, bundan sonra gidilecek yolun kesin **olarak belirmesini** istemişti.

GAZİ, yaptığı denemenin tehlikeli sonuçlar vereceğini anlamada geçikmedi. Fethi Beyi, İsmet Paşanın karşısına bir siyasî fırka kurarak çıkarmaya razı etmesi kolay olmadı. Fethi Bey, Gazi'nin mutlak tarafsızlığını sağladıktan sonra partisini kurabildi. Serbest Fırkanın kuruluşu memlekette büyük heyecan ve alâka uyandırdı. Halk coşmuştu. Bunu kimse, hattâ kuranlar bile ummuyordu. Nihayet Gazi birkaç ay süren denemesini durdurdu; ve Serbest Fırkayı, idaresi elinden çıkmış olan liderine feshettirdi.

Serbest Fırkanın henüz yaşadığı günlerdi. Bir tesadüf beni Dolmabahçe Sarayında iki şefle (Gazi ve İsmet Paşa) satlerce başbaşa bulunmak ve görüşlerimi kendilerine arzetmek fırsatını verdi.

Bu mutlu tesadüf şöyle oldu:

Maliye Vekili Şükrü Saraçoğlu Beyin Perapalas Otelinde bize verdiği öğle yemeğinden ayrıldıktan sonra, dostum ve vefakâr arkadaşım Konya Mebusu Refik Beyi (Koraltan) otomobilimle Dolmabahçe Sarayına bırakmıştım. Bundan istifade ederek Başvekil İsmet Paşaya saygılarımı sunmak üzere ben de Saraya girmiştim. İsmet Paşa beni gördü ve:

"— Ben de seni arıyordum; gel görüşelim" dedi.

Serbest Fırka, Liman inhisarlarının kaldırılmasını programına koymuştu. Paşa bu konuda bilgi almak istiyordu. Beni bir odaya alarak yanına oturttu ve verdiğim izahatı dinlemeye başladı. Bu sırada Gazi, bulunduğumuz odaya girdi ve ayrılmama izin vermeyerek:

"— Konuşmalarınızı ben de dinlemek isterim" dedi. İki saatten fazla yanlarında bulundum ve içimi döktüm.

İzmir'de, İstanbul'da ve başkaca iki limanda (Trabzon ve Mersin) 1925 senesinde kurulan liman inhisar şirketleri çok yerinde ve yararlı kuruluşlardı. Fakat bunlardan en önemlisi İstanbul Liman Şirketi olduğu halde, hükûmet bu Şirkete hiç yardımda bulunmamakta, üvey evlât muamelesi yapmaktaydı. Uğradığımız güçlükleri bir bir anlattım. İstanbul Liman inhisarının kaldırılmasını Fırkasının programına alan Fethi Beyin bu kuruluşla menfaatleri sarsılan ve şimdi bir kombinezonla bu kârlı işi tekellerine almak isteyen menfaat gruplarının bilmeyerek etkisi altında kaldığını söyledim.

İki Şefe, hükûmetin İst. Liman İnhisar Şirketini yapayalnız ve sermayesiz bırakmakla hata ettiğini açıkça söyledim. Bu açık ifadelerimin her iki Şefi memnun ettiğini görünce, ondan cesaret alarak, emirleri üzerine başka konularda da fikirlerimi gayet açık olarak kendilerine arzettim.

İstanbul'da yapılan belediye seçimlerinde neye Liman amelesi Serbest Fırkaya oy vermişti?

Söylediklerimin kısası şu idi:

Halk Fırkasının büyük şehirlerde ve hele İstanbul'da başına, inkılâpçılar ve idealcilerden ziyade, istismarcılar ve menfaatçılar geçmişti. Bunlar halkı ve işçiyi Fırkadan soğutuyorlar; ve kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmüyorlardı. Evet, halk ve amele Halk Fırkasından memnun değildiler; onların Serbest Fırkaya akış sebebini, politikacıların cahil halkı ve ameleyi iğfal etmelerinde değil, Halk Fırkasının politikasında aramalıdır. Şef'lerin alâka ve dikkatle sözlerimi dinlemelerinden cesaret alarak görüşlerimi şu şekilde izaha devam ettim:

"— Ameleye ait iki misâl vereceğim. İstanbul'da liman amelesi bile Serbest Fırkaya rey veriyor. Çünkü bu amele Halk Fırkası adına sömürülüyor. Amelenin bir sandığı vardır. Bu sandık onları korumak, hastalarına bakmak, muhtaçlarına yardım etmek için kurulmuştur. Amelenin yevmiyelerinden yüzde 3 kesilir. Şirket te yüzde 3 verir. Cemiyetin başına Halk Fırkası tarafından reis, idare heyeti azası ve kâtip diye bir takım adamlar konmuştur. Reis filân Vekilin akrabası bir eski şeyhtir. Kâtibi umumî azledilmiş bir mülkiye âmiri, azalardan biri falanın akrabası, diğeri de falanın kayırmasıdır. Reis dörtyüz lira, azalar ikişer yüz lira aylık alırlar. Sandığın gelirleri ancak masrafları karşılar. Yardım işini mecburen Liman Şirketi kendi üzerine almış; Cemiyet sadece bir yeyinti yeri olmuştur. Cemiyete kayıtlı olmayan ameleye iş verilemez. Onun için evinde çocuğu ilâç beklerken amele, Cemiyet ismi verilen bu tûfeyli istismar yuvasını Halk Fırkasının kendisi olarak görüyor, ve ilk fırsatta bundan kurtulmak için Serbest Fırkanın kucağına düşüyor.

"Bu vaziyet yalnız liman amelesi için değil bütün amele için aynıdır. Gündelikleri ve kazançları, onlara ve ailelerine en sefil hayat şartlarını bile korumaktan uzak olan bu zavallıların bugün Halk Fırkası namına istismarları acınacak bir hal almıştır."

Şef'lerin derin bir alâka ile dinlemelerinden yararlanarak sözlerime devam ediyorum:

"— Arzettiğim, amelenin doğrudan doğruya sömürülmesidir. Şimdi müsaadenizle arz edeceğim nokta da yine amelenin sosyal şartlar içinde istismarlarına bir misâl olacaktır. Devlet Denizyolları kendi vapurlarının yükleme ve boşaltma işini eksiltmeye çıkarmaktadır. Bu usul yalnız Denizyollarına münhasır olmayıp bütün Devlet daireleri de bu gibi işleri eksiltmeye tabi tutarlar. İlk görüşte bundan tabiî bir şey olamaz. Fakat biraz düşünürsek eksiltmeye konan işin amele yevmiyesi olduğunu anlarız. Devlet Denizyolları, meselâ bizim Liman Şirketinin 40 kuruşa amelesine yaptırdığı iş için, 20 kuruşa münakasa ile talip bulur. Bu suretle, meselâ bi-

zim günde iki lira verdiğimiz amele orada çalışırsa, ancak bir lira almış olur.

"Hizmetlerin böyle eksiltme ile verilmesi amele işinden başka hangi işte mevcuttur? Memurluk münakasaya konuyor mu? Amele, toplumda üzerine verilen vazifeyi görürken devletin kendisine âdil ve haklı bir ücret tayin etmesini bekler.

"Amele işi ile hiç meşgul olmuyoruz. İnsanın insan tarafından istismar edilmesine en açık misâller veren büyük suiistimâller amele sahasında olmaktadır. İstanbul'da bu tarz istismarların ve amele sırtından geçinenlerin miktarı, hacmi ve tesiri o kadar büyüktür ki, Lonca'ların kalkmasına rağmen şimdi Lonca devrinden büyük istismar yapılmakta ve birçok yerlerde amele aynı şartlar altında çalıştırılmaktadır. Ameleye ait hiçbir şey yapmıyoruz; hiçbir tedbirimiz yoktur. İçtimaî muavenet ve yardım namına, hayat ve kaza sigortası namına, istismarları önlemek namına yaptığımız hiçbir şey yoktur. Onun içindir ki Serbest Fırkanın ortaya çıkması, amelenin toplanmış ve coşmağa hazırlanmış olan dertlerinden kurtulmaları ümidini verdi."

Yapılan işlerin hiç birisinden memnun olmadıkları, binlerce büyük dâvalar karşısında bunlardan haberdar bile bulunmadıkları yüzlerinden belli olan iki büyük Şef, kendilerine bu dertlerin açıkça ifade edilmesinden, âdeta yaraya neşter vurarak temizlemeğe başlamış bir doktor ferahlığı duyuyorlardı. Emirleri üzerine iktisadî politika konusu üzerindeki fikirlerimi de kendilerine kısaca arzettim; ve en Büyüklerime sesimin ulaşmasından doğan büyük sevinç ve huzur içinde yanlarından ayrıldım.

Bu mes'ut mülâkattan sonra aradan iki ay geçmişti. Bir gün İstanbul valisi beni bularak hemen o akşam Ankara'ya gitmemi ve Atatürk'ün (o zamanki tâbirle Gazi Paşa'nın) yapacağı büyük Yurt seyahatinde kendilerine, müşavir sıfatı ile, refakat etmemin emir olunduğunu bildirdi. Emir üzerine bittâbi derhal hareket ettim ve bir gün sonra da hususî bir trenle Kayseri - Sivas istikâmetinde Atatürk'ün başlayan büyük yurt seyahatine katılmış bulundum.

Seyahate iştirâk eden bütün zevatın bir vazifesi vardı. Fakat İstanbul Liman Şirketi müdürü olan benim durup dururken böyle önemli bir tetkik seyahatine, hem de Gazi hazretlerinin müşaviri olarak, dâvet edilmemin, birçokları kadar, beni de şaşırttığını itiraf ederim.

MEĞER ben bir yaz günü öğleden sonra Dolmabahçe Sarayında Atatürk ve İnönü ile buluşarak, söylememi emrettikleri mevzular hakkında açıkça fikirlerimi kendilerine arzettikten sonra devrin en büyük, en zeki, en kabiliyetli adamlarından biri olmuşum da, farkında değilmişim!... Sonra beni seven dostlarım anlatıyor:

O gece ve daha sonraları Sofrada hep benden bahsedilmiş. Benim kadar zeki, anlayışlı ve muktedir bir adam bulunamayacağından, tam aranan adam olduğumdan filân bahsolunmuş; bu kadar büyük kaliteli birisinin niye şimdiye kadar meydana çıkmadığı yollu teessüfler bile izhar edilmiş!...

Ben hakkımda iyi niyetler beslendiğini, seyahate başlamazdan evvel de anlamıştım: Serbest Fırka Reisi Fethi beyin ve kâtibi umumisi Ahmet Ağaoğlu'nun hücumlarına karşı Mecliste hükûmet ve Fırka adına cevap vermek üzere, kendilerine liman işleri hakkında gereken bilgileri vermemiz için, İsmet Paşa benimle İzmir Liman Şirketi Reisi doktor Hulûsi beyi Ankara'ya çağırmıştı. Henüz o sıralarda Gazi'nin seyahat tasavvurları yoktu. İktisat Vekili merhum Mustafa Şeref beydi. Mustafa Şeref ve doktor Hulûsi beylerle ben üçümüz, gece gündüz çalışarak, kısa zamanda liman inhisarlarının niçin kurulduklarını, ne yaptıklarını, ne yapacaklarını gösteren hülâsa raporlar hazırladık. O sırada mebus olmamız, hattâ Vekil olmam yolunda imâlar, iltifatlar bile yapıldı.

Bir teveccüh eseri olmak üzere İsmet Paşa oturduğumuz Belvü Palas otelinden otomobillerine alarak Hulûsi beyle beni Ankara at yarışlarına götürdüler. Bir gün evvel de Fethi beyle İsmet Paşanın Mecliste büyük çarpışması olmuştu. İsmet Paşa henüz dünkü mücadelenin tesiri altındaydı. Hipodromda, soğukta üçümüz dolaşıyorduk. İsmet Paşanın üzerinde palto vardı. Biz ise ihtiyatsız çıkmıştık. Bir aralık İsmet Paşa benim üşüdüğümü fark eder gibi oldu:

"— Üşüyorsun galiba, Hamdi bey; dur sana paltomu vereyim" dedi. Tabiî üzerlerinden çıkarıp bana vermek arzu ettikleri paltoya benden fazla kendileri muhtaçtılar. Bu büyük nezaket eserine teşekkür ederek paltoyu kabul etmedim.

Dünkü parlamento mücadelesinin sonucu henüz belli değildi. Çünkü Gazi'nin fırka mücadelelerini tamamen serbest bıraktıkları, her iki taraftan birini tutmayarak tarafsız kaldıkları görülüyordu. Bu durum karşısında İsmet Paşa parlamento da tam demokratik esaslar altında başarı kazanmaya, sonra da bu başarısını memlekette yeni seçimlerle desteklemeye mecburdu. Vaziyetin İsmet Paşanın mı, yoksa Fethi beyin mi lehine yöneleceği belli olmadığı için, Ankara at yarışlarında tribünlerde bulunan birtakım zevat, ihtiyaten İsmet Paşa taraftarıymış gibi tanılmaktan çekiniyorlardı. Bu sayede sahada ekseriya üçümüz beraber kaldık; sadece bir aralık yanımıza Saraçoğlu Şükrü bey (dünkü mücadelenin büyük yardımcısı) gelmişti.

İsmet Paşa hem beni, hem Hulûsi beyi mebus olarak Meclise alacağını söylediği zaman, Hulûsi bey gayrı ihtiyarî bir (cık) dedi; ve siyasete aklı ermediğini, doktorluğunun ve İzmir Liman Şirketinin kendisine daha iyi olduğunu söyledi. Bir tarihî hatıra olmak üzere kaydettiğim bu olayı şimdi yazarken doktor Hulûsi beyin (cık) ının esrarını henüz çözememiş bulunuyorum. Çünkü o zaman sıhhatinin de düzgün olmadığından şikâyet eden değerli arkadaşım, sonra hem mebus ve hem de vekil oldu. Acaba siyasete aklı ermediği ve saire şeklindeki itirazlarla bu işi başlangıçta kabul etmemesi mi mebus ve vekil olmasına sebep oldu? Hâlâ kestirememekteyim.

İsmet Paşa ile o gün yarış sahasında

ayakta dolaşırken görüşmelerimizde, Serbest Fırkaya karşı inkılâpçı ve devletçi vasfını haiz olan Halk Fırkasına bağlı olduğumu, onun vereceği vazifeleri yapacağımı, Fırkada açıkça fikirlerimi ortaya koyarak, onların tartışmasını istiyerek faydalı olmağa çalışacağımı söylemiştim. Konuşmalar hep bu konular üzerinde oluyordu. Siyasete aklı ermediğini ve bu bahisler hakkında hiç fikri olmadığını peşin söyleyen arkadaşım doktor Hulûsi bey susuyor; hep ben konuşuyordum. Paşa, Serbest Fırkaya her yerde işçinin taraftar olmasına dikkat etmiş, ve İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında işçi meselesini de konuşmuş bulunduğumu hatırlamış olacak ki, işçiyi yeni seçimlerde kazanamamaktan korktuğunu söyledi. Ben ise, işçinin üzerindeki baskılar kaldırılır ve ona devletin ve Fırkanın şefkat kucağı açılırsa, seçimlerde onu kazanabileceğimizi iddia ediyordum. İsmet Paşa:

"— Bak Şükrü bey, Hamdi bey işçiyi kazanabiliriz diyor; sen ne dersin?" diye sordu.

Bu gibi konuşmalar yaparak Paşa'nın otomobiliyle şehre dönüyoruz; Meclis kapısında İsmet Paşa'dan ayrılırken alnımızdan öpülüyoruz. Takdir ve teveccühten memnun ve mağrur, otelimize geliyoruz.

ANKARA'nın o günlerdeki hâli gözümün önüne geliyor. Hatırlardadır ki Serbest Fırka, onu teşkhile Gazi tarafından memur edilmiş olan, eski Başvekil Fethi beyin İzmir'de verdiği bir nutukla başladı. Halk Fırkası kendi gücüne çok güveniyordu. Fethi beyin pek az taraftar bulacağına, Serbest Fırka işiyle Halk Fırkasının güzel bir kuvvet denemesi yapmış olacağına inanmıştı. Fethi bey serbestlik istiyordu. O zamana kadar devlet, başta şimendifer işi olduğu halde, birtakım teşebbüslere girişmek zorunda kalmıştı. Devletçiliğin bu ilk safhasına bir zaruret bizi sürüklemişti. Çünkü kapitülasyonlar ve Düyunu Umumiye çukuruna düşmekten korkuyor; ve ecnebî sermayesinden şüpheleniyorduk. Zaten ecnebî sermayesi de bizden emin gözükmüyordu. Onun için bir taraftan yapılacak işler, öbür taraftan bunları yapacak ecnebî sermayesi bulamamak ve millî sermaye yokluğu hükûmeti devletçiliğe götürmüştü. İşte Fethi bey bunu doğru bulmuyordu. Devlet müdahaleleri kalkmalı; devletin şimdi bütçe gelirleri ile yaptığı şimendiferler vesair işler, ya uzun vâdeli istikrazlarla yapılmalı, ve yahut ta bunlar ecnebî şirketlerine verilmeli; inhisarlar kalkmalı; serbestlik gelmeliydi.

Fethi bey İzmir'de umulduğundan çok fazla ilgi gördü. Halk kendisine coşkun gösteriler yaptı. İzmir'e Fethi bey, serbestlik getirmişti. Halk Fırkası ummadığı bir darbe yemişti. İzmir'deki bu genel ilgi, memleketin hemen her köşesine yayıldı. Hiç bir fırka bu kadar az çalışarak, az zamanda bu kadar başarı kazanmış olamazdı. Adetâ kendiliğinden her yerde Serbest Fırkanın teşkilâtı kurulmuştu. Fırka ilk seçimlerde çoğunluğu alacak gibiydi.

(Devamı Gelecek Sayıda)

DUYDUNUZ MU?

* SHELL'İN YERLİ HAM PETROL İSTİHSALİ TÜRKİYE'NİN TOPLAM İSTİHSALİNİN % 36 sını TEŞKİL ETMEKTEDİR.

* Shell'in bugüne kadar yerli ham petrol istihsali (takriben varil olarak-	T 9,000,000
* Bu istihsal'in döviz olarak maliyeti (Yani Shell'in bu istihsâl münasebetiyle transfer edebileceği nakdî fonlar tutarı-	$ 9,000,000
* Aynı kalite ve miktarda ham petrol ithal edilse idi, döviz olarak maliyetinin tutarı	$ 17,000,000
* Buna göre Shell'in bugüne kadar yerli ham petrol istihsalinden sağlanan döviz tasarrufu	$ 8,000,000

SHELL'İN MEVCUT PETROL SAHALARINDAN İLERDE YAPILACAK PETROL İSTİHSALİ DE MEMLEKET İÇİN DEVAMLI VE BÜYÜK BİR DÖVİZ TASARRUFU KAYNAĞI OLACAKTIR

512 — 64

(Basın : 10346)